

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київського національного торговельно-економічного університету
Харківський торговельно-економічний університет ХНТЕУ

**Нагорна І. В., Кузнецова С. О., Польова Т. В., Мельничук М. О.,
Дяченко К. С., Порсюрова І. П., Клімович І. М., Баширова Г.**

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ
СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ**

Монографія

Харків 2020

УДК 658.14/.17.01147:005.52

Рецензенти:

д-р екон. наук, доцент О. Е. Лубенченко

д-р екон. наук, доцент О. В. Чумак

Рекомендовано до друку Вченою радою Харківського торговельно-економічного університету Київського національного торговельно-економічного університету (протокол № 4 від 16.12.2020 р.)

Нагорна І. В. Обліково-аналітичне забезпечення оцінки фінансової стійкості підприємств торгівлі / І. В. Нагорна, С. О. Кузнецова, Т. В. Польова, М. О. Мельничук, К. С. Дяченко, І. П. Порсюрова, І. М. Клімович, Г. Баширова – Харків : Видавець Іванченко І. С., 2020 . – 133 с.

ISBN.

В колективній монографії відображено результати науково-дослідної роботи «Обліково-аналітичне забезпечення оцінки фінансової стійкості підприємств торгівлі» (державний реєстраційний номер 0118U004056). Монографія представляє авторський підхід колективу науковців до вирішення актуальних питань формування обліково-аналітичного забезпечення оцінки фінансової стійкості торговельних підприємств України. У монографії розвинуто теоретичні положення, науково-методичний інструментарій і практичні рекомендації щодо уточнення категоріального апарату пов'язаного із фінансовою стійкістю та визначено її місце в обліково-аналітичній системі підприємства; досліджено сучасний стан та обумовлено тенденції розвитку торговельної галузі України; ідентифікації елементів облікової політики та їх впливу на фінансову стійкість підприємств торгівлі; сформовано технологію формування обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовою стійкістю; концептуальних засад аналізу фінансової стійкості підприємств торгівлі.

Монографія призначена для науковців, викладачів, керівників і фахівців підприємств, студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти.

УДК 658.14/.17.01147:005.52

© Нагорна І. В., Кузнецова С. О., Польова Т. В., Мельничук М. О., Дяченко К. С., Порсюрова І. П., Клімович І. М., Баширова Г. 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ	6
1.1. Еволюція наукових поглядів щодо генезису поняття «фінансова стійкість» (Дяченко К. С.)	6
1.2. Змістовні компоненти методики оцінювання фінансової стійкості (Мельничук М. О.)	12
РОЗДІЛ 2. ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ	22
2.1. Концептуалізація інформаційного підґрунтя в обліковій системі щодо формування показників фінансової стійкості (Порсюрова І. П.)	22
2.2. Дослідження економічних якостей обліково-аналітичного забезпечення фінансової стійкості (Польова Т. В.)	34
2.3. Обґрунтування обліково-аналітичної системи забезпечення фінансової стійкості (Нагорна І. В.)	51
РОЗДІЛ 3. АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ	61
3.1. Аналіз рівня фінансової стійкості торговельних підприємств (Клімович І. М.)	61
3.2. Оцінка якості обліково-інформаційної системи підприємства (Кузнецова С. О.)	80
3.3. Технологія формування антикризових аналітичних процедур для забезпечення фінансової стійкості (Баширова Г.)	89
ВИСНОВКИ	101
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	104
ДОДАТКИ	117

ВСТУП

Роздрібна торгівля України є однією з галузей економіки, яка розвивається найбільш динамічно, оскільки останніми роками у даній сфері відбувається відчутна позитивна динаміка за ключовими показниками діяльності. Наявна інформаційна невизначеність торговельних підприємств у забезпеченні управління фінансовою стійкістю є передумовою наукового обґрунтування сучасних концепцій у цій царині.

Значна кількість існуючих загроз та ризиків при формуванні сталого розвитку й ефективного функціонування будь-якого підприємства, вимагає удосконалення наявних та розроблення нових механізмів гарантування фінансової стійкості на мікрорівні. Відтак, цей показник є основою економічного розвитку підприємства у площині теперішніх та майбутніх фінансових можливостей при реалізації стратегії. Фінансова стійкість підприємства, як складової динамічної системи, є визначальним комплексним показником, який адекватно характеризує досягнуті фінансові параметри й визначає припустимий рівень ризику. Передбачуваною тенденцією в удосконаленні системи обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовою стійкістю є впровадження нових інформаційних моделей бухгалтерського обліку й звітності. За таких умов набуває актуалізації удосконалення методичних аспектів формування релевантних обліково-звітних даних з метою аналітичного забезпечення оцінки фінансової стійкості підприємства.

Питання обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовою стійкістю висвітлені у працях відомих дослідників Ф. Ф. Бутинця, А. Д. Бутка, О. І. Гадзевича, К. В. Ізмайлової, Є. Є. Іоніна, А. В. Каліни, Т. М. Ковальчук, М. Я. Коробова, Л. А. Лахтіонової, В. О. Меца, Є. В. Мниха, А. М. Нескреби, В. В. Сопко, Ю. С. Цал-Цалка, М. Г. Чумаченка, С. І. Шкарабана, М. І. Яцківа та інших. Питанням розвитку теоретико-методологічних положень фінансового аналізу діяльності торговельних підприємств присвячено праці таких вчених як І. О. Бланка, О. О. Гетьман, Т. А. Городньої, Т. О. Загорної, В. М. Костриченко, Я. І. Мулик, В. М. Рожелюк, Г. В. Савицької, О. О. Терещенко, Л. В. Фролової, Г. О. Швиданенко та інших. Віддаючи належне науковій та практичній значущості напрацювань учених, слід відзначити, що у вітчизняній і зарубіжній літературі дотепер не знайшли відповідного відображення окремі аспекти визначення ролі фінансової стійкості у забезпеченні загальної економічної безпеки підприємства торгівлі, а також забезпечення аналізу фінансової стійкості формуванням обліково-аналітичної системи управління господарською діяльністю підприємства. При цьому неодмінно постають питання, пов'язані з визначенням контуру інформаційного забезпечення аналізу показників, які характеризують фінансову стійкість та механізму отримання інформаційних потоків з обліково-

аналітичної системи підприємства торгівлі, що свідчить про актуальність й практичну значимість обраної теми та зумовлює логіку проведеного дослідження.

Метою даного видання є поєднання базових теоретичних настанов, наукових й практичних рекомендацій з визначення послідовності та обґрунтуванням особливостей формуванням обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі. Задля досягнення означеної мети пропонується наступна логіка викладення матеріалу. Перший розділ присвячено наданню базових знань про теоретичні основи аналізу фінансової стійкості на підприємстві. У другому розділі представлений відповідний методичний інструментарій побудови облікової політики й сформовано технологію формування обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовою стійкістю. Третій розділ орієнтований на дослідження динаміки і тенденцій розвитку торговельної галузі в Україні, оцінці якості обліково-інформаційної системи підприємства та формуванню технології антикризових аналітичних процедур для забезпечення фінансової стійкості підприємств торгівлі.

Автори висловлюють слова глибокої вдячності рецензентам, доценту О. Е. Лубенченко та доценту О. В. Чумак, за слухні наукові поради й настанови під час узагальнення окремих наукових результатів та підготовки видання до друку.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ

1.1 Еволюція наукових поглядів щодо генезису поняття «фінансова стійкість»

Фінансова стійкість є однією з головних умов забезпечення та підтримання сталого та стабільного розвитку підприємств, їх конкурентоспроможних позицій на ринку, інвестиційної привабливості, є індикатором належного рівня економічної безпеки. Саме фінансова стійкість підприємства характеризує ефективність операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, містить необхідну інформацію для інвесторів та кредиторів, а також відображає здатність підприємств відповідати за своїми зобов'язаннями. Для того, щоб більш детально зрозуміти сутність та значення поняття «фінансова стійкість підприємства», необхідно розглянути генезис даної економічної категорії, яке знайшло своє відображення у працях вітчизняних та зарубіжних науковців.

Вперше поняття «фінансова стійкість» згадується у працях Л. Brentano, М. Гехта та К. Клавкі, які присвячувались дослідженням діяльності сільськогосподарських підприємств [81]. У працях вітчизняних учених дана економічна категорія знайшла відображення у працях С. М. Булгакова, М. І. Туган-Барановського та ін. І лише на початку ХХ ст. фінансову стійкість почали поєднувати з такими категоріями як конкурентоспроможність та платоспроможність підприємств.

Етимологія терміну «стійкість» базується на постійності стану, сталості певних параметрів. У більш широкому розумінні цей термін означає здатність системи виконувати свої функції всупереч дії ендогенних та екзогенних факторів [22].

У процесі визначення категорії «стійкість» ряд словників надають різноманітні тлумачення, зокрема: «Словник української мови» визначає дану категорію як здатність довго зберігати і проявляти свої властивості, не піддаватись руйнуванню і псуванню [129]; словник В. І. Даля [46] – здатність вистояти супроти чогось, встояти, успішно протистояти силі, витримати, не поступитися».

Таким чином, дослідження етимології терміну «стійкість» дозволяє стверджувати, що він споріднений із такими словами і поняттями, як сталість, стабільність і постійність [139].

Поняття «фінансова стійкість» є багатогранною і включає в себе оцінку різних сторін діяльності підприємства. Історія свідчить про те, що на початку 1990-х рр. запас фінансової стійкості організації характеризували наявністю джерел власних коштів за умови, що його власні кошти перевищують позикові. Фінансова стійкість характеризувалася також співвідношенням власних і позикових коштів в активах підприємства, темпами накопичення власних коштів,

співвідношенням довгострокових і короткострокових зобов'язань, достатнім забезпеченням матеріальних оборотних засобів власними джерелами. Сучасні реалії зумовлюють розширення меж уявлень по даному поняттю.

На сучасному етапі розвитку економічної науки та практики питанням дослідження поняття «фінансової стійкості підприємства» від витоків до наших днів займалися такі вчені, як: М. С. Абрютина, Т. Б. Бердникова, В. В. Бочаров, І. А. Бланк, О. Н. Волкова, В. В. Ковальов, О. В. Герєга, О. В. Грачов, Л. М. Докієнко, Н. Ф. Єфремова, М. С. Заюкова, К. В. Ізмайлова, М. Я. Коробов, Г. О. Крамаренко, М. Н. Крейніна, О. Р. Кривицька, Г. М. Лиференко, Н. А. Мамонтова, О. А. Матушевська, М. В. Мельник, Є. В. Мних, Г. Г. Старостенко, Н. В. Мірко, О. В. Павловська, А. М. Поддєрьогін, В. М. Родіонова, М. О. Федотова, Н. А. Русак, В. А. Русак, Ю. О. Русіна, Ю. В. Полозук, Г. В. Савицька, Г. Г. Старостенко, Н. В. Мірко, О. С. Стоянова, Н. М. Ступка, Ю. С. Цал-Цалко, О. В. Чернявська, О. Д. Шеремет, Л. В. Шірінян [1-38] та ін.

На сьогоднішній день існує багато наукових поглядів щодо трактування поняття «фінансова стійкість», деякі з яких наведено у табл. 1.1.

Проте, не дивлячись на значну кількість існуючих наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, присвячених даній тематиці, в економічній літературі досі не визначено єдиного підходу до трактування сутності поняття «фінансова стійкість», а навпаки їх існує багато, хоча найчастіше вони доповнюють або дублюють один одного. На нашу думку це обумовлене розвитком економічної науки, зміною економічних відносин, що зумовлюють появу нових понять і термінів.

Таблиця 1.1 – Теоретичні підходи вчених щодо визначення поняття «фінансова стійкість підприємства»

Автор	Визначення
М. С. Абрютина, А. В. Грачов [11]	є не що інше, як надійно гарантована платоспроможність, незалежність від випадків ринкової кон'юнктури й поведження партнерів, головною ознакою стійкості вважають наявність чистих ліквідних активів, обумовлених як різниця між всіма ліквідними активами й тими короткостроковими зобов'язаннями на той або інший момент часу.
Т. Б. Бердникова [23]	характеристика, яка свідчить про стійке перевищення доходів підприємства над його витратами, вільне маневрування грошовими коштами підприємства і ефективне їх використання, безперервний процес виробництва і реалізації продукції.
В. В. Бочаров [149]	стан фінансових ресурсів суб'єкта господарювання, який забезпечує розвиток підприємства переважно за рахунок власних коштів при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності за умови мінімального рівня ризику.

Автор	Визначення
І.А. Бланк [26]	характеристика стабільного фінансового стану підприємства, що забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі використовуваних фінансових ресурсів.
О. Н. Волкова, В. В. Ковальов [70]	найважливішою характеристикою фінансового стану будь-якого підприємства є стабільність його діяльності у світлі довгострокової перспективи, яка пов'язана із загальною фінансовою структурою підприємства, а також ступенем його залежності від інвесторів та кредиторів. Фінансова стійкість характеризується співвідношенням власних і позикових коштів.
О. В. Герєга [41]	економічна категорія є комплексним, багатофакторним поняттям, взаємопов'язаним з фінансово-економічним станом підприємства, результатами всіх економічних процесів, які воно здійснює.
О. В. Грачов [44]	відносну платоспроможність у часі при обов'язковому дотриманні умов двократної ліквідності і фактичному збільшенні власного капіталу.
Л. М. Докієнко [48]	головний компонент загальної стійкості підприємства, що являє собою об'єкт фінансового управління господарською діяльністю та характеризує такий стан фінансових ресурсів, їх формування та розподіл, який забезпечує розвиток підприємства при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику.
Н. Ф. Єфремова [53]	такий стан фінансових ресурсів, за раціонального розпорядження якими гарантується наявність власних коштів, стабільна прибутковість та забезпечується процес розширеного відтворення.
М. С. Заюкова [55]	комплексна категорія, що відображає рівень фінансового стану та фінансових результатів підприємства, здатність виконувати свої зобов'язання та забезпечувати розвиток діяльності при збереженні кредито- та платоспроможності.
К. В. Ізмайлова [61]	ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використання.
М. Я. Коробов [73]	розміщення фінансових ресурсів підприємства, а також відповідність параметрів діяльності підприємств критеріям позитивної характеристики фінансового стану.
Г. О. Крамаренко [76]	фінансовий та економічний стан підприємства, за якого платоспроможність зберігає тенденцію до стійкості, тобто постійна у часі, а співвідношення власного і позикового капіталу перебуває у межах, які забезпечують цю платоспроможність.
М. Н. Крейніна [138]	стабільність фінансового положення підприємства за достатності долі власного капіталу у складі джерел фінансування.
О. Р. Кривицька [78]	результат формування достатнього для розвитку підприємства обсягу прибутку, що є визначальною ознакою його економічної незалежності.

Автор	Визначення
Г. М. Лиференко [86]	стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподілу та використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні плато- і кредитоспроможності в умовах певного рівня ризику.
Н. А. Мамонтова [89]	економічний стан підприємства, за якого забезпечується стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективне управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва і реалізації продукції, розширення та оновлення виробництва.
О. А. Матушевська [91, с. 126]	якісна характеристика, яка визначає здатність системи реагувати через механізми адаптації, опору та уникнення стосовно негативних факторів впливу внутрішнього та зовнішнього середовища з метою збереження збалансованого процесу функціонування».
М. В. Мельник [52]	якщо підприємство має у своєму розпорядженні достатній обсяг капіталу, для забезпечення безперервності своєї діяльності, яка насамперед пов'язана з виробництвом та реалізацією продукції, а також здатністю вчасно і повністю погашати свої зобов'язання, то такий фінансовий стан підприємства вважається стійким.
Є. В. Мних, Г. Г. Старостенко, Н. В. Мірко [132]	досягається за умови стабільного перевищення доходів над витратами, вільного маневрування грошовими коштами та стійкого економічного зростання і визначається раціональною забезпеченістю потреб підприємства фінансовими ресурсами для ефективної діяльності в ринкових умовах.
О. В. Павловська [105]	спроможність підприємства за рахунок власних коштів забезпечувати запаси і витрати, не допускати невиправданої дебіторської і кредиторської заборгованості та своєчасно розраховуватися за зобов'язаннями.
А. М. Поддєрьогін, Л. Ю. Наумова [109, с. 14]	такий його стан, що дає змогу за рахунок власних і позикових коштів забезпечити поточну виробничу діяльність та інвестиційно-інноваційний розвиток підприємства, зберігаючи темпи приросту власного капіталу, платоспроможність та кредитоспроможність.
В. М. Родіонова, М. О. Федотова [120]	такий стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподілу та використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах допустимого ризику
Н. А. Русак, В. А. Русак [121]	багатогранне поняття, яке характеризується фінансовою незалежністю, можливістю маневрувати власними ресурсами, достатньою фінансовою забезпеченістю безперебійності основних видів діяльності, станом виробничого потенціалу.
Ю. О. Русіна, Ю. В. Полозук [122]	здатність суб'єкта господарювання розвиватися та функціонувати, забезпечувати фінансову незалежність та зберігати рівновагу своїх пасивів та активів, що гарантує інвестиційну привабливість та платоспроможність підприємства.

Автор	Визначення
Г. В. Савицька [124]	здатність суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів в мінливому внутрішньому середовищі, яка гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість в межах допустимого рівня ризику.
Г. Г. Старостенко, Н. В. Мірко [132]	характеризується ефективним формуванням, розміщенням та якісним використанням фінансових ресурсів для забезпечення фінансової стабільності.
О. С. Стоянова [133]	передбачає збіг чотирьох сприятливих характеристик: платоспроможності; ліквідності балансу; кредитоспроможності; високої рентабельності.
Н. М. Ступка [135]	характеризує стан, структуру та напрями використання фінансових ресурсів підприємства, здатність його виконувати свої зобов'язання, а також ступінь захищеності капіталу від фінансових ризиків та можливість забезпечення такої стійкості, яка зумовить розширене відтворення підприємства у процесі його виробничого циклу.
Ю. С. Цал-Цалко [144]	стан активів підприємства, що гарантує його постійну платоспроможність і конкретизує: «фінансово стійким можна вважати таке підприємство, яке за рахунок власних активів спроможне забезпечити запаси, не допустити невинуватого кредиторської заборгованості, своєчасно розрахуватись за своїми зобов'язаннями».
О. В. Чернявська, О.А. Горбунова [147]	здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім негативним впливам на соціально-економічний розвиток шляхом дотримання такої структури джерел фінансування, яка забезпечуватиме стабільність розвитку у коротко- та довгостроковій перспективі. Фінансова стійкість визначає такий стан фінансових ресурсів, їх розподіл і використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику.
О. Д. Шеремет, Л. А. Лахтіонова [150]	такий стан фінансових ресурсів, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробничо-торговельної діяльності, а також затрати на його розширення і оновлення.
Л. В. Шірінян [152, с. 75]	здатність підприємства зберігати або відновлювати початковий (або близький до нього стан) чи поліпшувати цей стан при зміні зовнішніх або внутрішніх факторів впливу на фінансові потоки.

Критичний аналіз теоретичних підходів до визначення сутності та особливостей категорії «фінансова стійкість» дозволив виявити певні дискусійні положення в існуючих трактуваннях. Кожне з наведених понять розглядає зміст фінансової стійкості з різних сторін. Одні автори проводять тісний взаємозв'язок з фінансовим станом, інші прирівнюють її до платоспроможності або ототожнюють

з наявністю у підприємства власного капіталу. Але загальне в цих визначеннях те, що фінансова стійкість забезпечує розвиток підприємства, гарантуючи її постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість.

Загальний зміст поняття фінансової стійкості підприємства подано на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 – Зміст поняття «фінансова стійкість підприємства»

Джерело: розроблено авторами

Однією із проблем оцінки і аналізу фінансової стійкості підприємства є розмежування фінансової стійкості з іншими характеристиками фінансового стану підприємства. Необхідність такого розмежування обумовлена тим, що при проведенні комплексної оцінки фінансового стану підприємства одні й ті самі показники під різними назвами зараховуються різними науковцями як до групи коефіцієнтів фінансової стійкості, так і до інших груп. Так, наприклад, окремі вчені визначають фінансову стійкість як довгострокову ліквідність підприємства або ототожнюють із платоспроможністю.

Аналіз трактування поняття «фінансова стійкість» підприємства дає зрозуміти, що дане визначення розглядається, як у вузькому, так і в широкому визначенні, зокрема:

1. Фінансова стійкість визначає фінансову безпеку підприємства, а також його фінансову незалежність від інвесторів та кредиторів.

2. Фінансова стійкість підприємства – це здатність фінансової системи зберігати рух грошових коштів, незважаючи на зовнішні та внутрішні фактори, які на неї впливають.

3. Фінансова стійкість формується в процесі операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства, є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, а отже є головним компонентом загальної економічної стійкості підприємства.

4. Фінансова стійкість підприємства – це здатність здійснювати господарську діяльність в умовах підприємницького ризику і мінливого

середовища бізнесу з метою зміцнення конкурентних переваг організації з урахуванням інтересів суспільства і держави та максимізації добробуту власників.

5. Фінансова стійкість підприємства в довгостроковому плані характеризується співвідношенням його позикових та власних коштів. Сутність фінансової стійкості визначається ефективним формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів.

Отже, спираючись на думки кількох авторів можна зробити висновок, що фінансова стійкість характеризується стабільним розвитком підприємства, незалежно від кредиторів та інвесторів, за рахунок ефективного використання капіталу, його збалансованості, грамотній економічній політиці управління фінансами та грошовими потоками, а також прогнозування фінансового стану підприємства в майбутньому та маневреності в умовах конкуренції і мінливості ринку.

1.2 Змістовні компоненти методики оцінювання фінансової стійкості

Концептуальні засади щодо методичних аспектів забезпечення фінансової стійкості підприємства досліджено у працях вітчизняних та зарубіжних учених. Так, питаннями методичного забезпечення оцінювання рівня фінансової стійкості підприємства займалися Абрамова І. М., Гринів Б.В., Калишенко В.О., Козлова О. С., Круш П. В., Мельник О.М., Школьник І. О., Ясіновська І. Ф. та інші. Проте питання систематизації максимальної кількості методичних підходів, виділення їхніх переваг, недоліків та умов використання залишаються актуальними для вчених та практиків й до сьогодні.

В умовах нестабільності одним з найважливіших завдань стає ефективне управління сталим розвитком, формування єдиної системи на мікро- і макрорівнях аналітичних індикаторів фінансової стійкості і їх інтеграція в діючі системи менеджменту як інструмент ранньої діагностики можливого банкрутства. Через те, що фінансова стійкість є багатоаспектним показником, який характеризує прибутковість, ефективність використання фінансових ресурсів та управління ними, даний показник визначає, зокрема, й економічну стійкість підприємства.

Оцінювання фінансової стійкості підприємства передбачає проведення об'єктивного аналізу величини та структури активів і пасивів підприємства і визначення на цій основі його фінансової стабільності і незалежності, а також аналізу відповідності фінансово-господарської діяльності підприємства цілям його статутної діяльності.

Фінансово стійким є такий господарський суб'єкт, котрий за рахунок власних коштів покриває кошти, вкладені в активи (основні засоби, нематеріальні активи, оборотні кошти), не допускає невиправданої дебіторської та кредиторської заборгованості і розраховується за своїми зобов'язаннями в зазначений термін.

На фінансову стійкість підприємства впливають такі фактори:

- стан підприємства на товарному ринку;
- виробництво якісної продукції;
- становище підприємства в діловому співробітництві;
- залежність підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів;
- наявність неплатоспроможних дебіторів;
- ефективність господарських і фінансових операцій.

Фінансова стійкість є відображенням стабільного перевищення доходів над витратами, забезпечує вільне маневрування грошовими коштами підприємства та завдяки ефективному їх використанню сприяє безперервному процесу виробництва і реалізації продукції.

При оцінці фінансової стійкості, яка дозволяє визначити результативність фінансової діяльності підприємства завжди актуалізується вибір методів її оцінки. Усіма вченими наголошується на багатогранності фінансової стійкості підприємства, яка забезпечує платоспроможність у часі, стабільність фінансового стану й здатність функціонувати, визначає рівень фінансової незалежності й рівновагу активів і пасивів.

Аналіз фінансової стійкості підприємства визнають найважливішим етапом оцінки його діяльності і фінансово-економічного благополуччя, відображає результати його поточного, інвестиційного і фінансового розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів, а також характеризує здатність підприємства відповідати за своїми боргами і зобов'язаннями та нарощувати свій економічний потенціал [21, с. 22].

За висновком О. С. Козлової, сьогодні основною проблемою ефективного функціонування підприємств в Україні є недостатньо якісний підхід до оцінки фінансової стійкості підприємства, за допомогою якого можна виявити слабкі сторони підприємства та визначити шляхи вдосконалення управління фінансовою стійкістю підприємства [72, с. 914].

Цілком слушний висновок щодо підходів до аналізу фінансової стійкості робить В. В. Мельник, зазначаючи, що при оцінці фінансової стійкості доцільно використання не тільки традиційні методи та способи діагностування фінансової стійкості, але й проведення оцінки стану з допомогою моделей, які використовуються в практиці зарубіжних держав, адаптувавши їх до українських умов розвитку ринкових відношень [94, с. 111].

У наукових літературних джерелах, вчені, здебільшого схиляються до об'єднання методичних підходів щодо визначення фінансової стійкості підприємства у такі групи:

1) Коефіцієнтний:

- коефіцієнт автономії: характеризує ступінь незалежності підприємства від зовнішніх запозичень. Визначається як відношення загальної суми власних коштів до підсумку балансу;

- коефіцієнт фінансової залежності: це показник, обернений до коефіцієнту автономії. Зростання цього показника обумовлює збільшення частки позичених коштів у фінансування підприємства;

- коефіцієнт маневреності власного капіталу: показник показує, яке частина власного капіталу використовується для фінансування по точної діяльності. Визначається як відношення власного капіталу до оборотних активів;

- коефіцієнти забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами: характеризує рівень забезпеченості ресурсами для проведення незалежної фінансової політики. Визначається як відношення власних оборотних коштів до всієї величини оборотних коштів;

- коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу (коефіцієнт фінансової стійкості): показник характеризує фінансову стійкість підприємства. Він показує скільки грн. власного капіталу припадає на 1 грн. залученого капіталу;

- коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу (коефіцієнт фінансового ризику; фінансування): показник зворотний попередньому. Він показує скільки грн. залученого капіталу припадає на 1 грн. власного капіталу;

- коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами: показує, яка частина оборотних активів забезпечується за рахунок власних засобів;

- коефіцієнт співвідношення реальних активів і вартості майна: показує скільки грн. реальних активів припадає на 1 грн. вартості майна. Цей коефіцієнт характеризує потенційні можливості активів підприємства;

- коефіцієнт поточних зобов'язань: характеризує питому вагу поточних зобов'язань в загальній сумі джерел формування;

- коефіцієнт довгострокових зобов'язань: характеризує частку довгострокових зобов'язань у загальній сумі джерел формування;

- коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів: характеризує рівень забезпеченості необоротних активів власними коштами.

2) Агрегатний: даний методичний підхід є доповненням до коефіцієнтного, який виділяє при цьому чотири типи поточної фінансової стійкості підприємства. Трьом показникам наявності джерел формування запасів відповідають три показники забезпечення запасів джерелами формування:

- Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів;

- Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових джерел формування запасів;

- Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів;

3) Інтегральний:

- коефіцієнт покриття матеріальних запасів власними оборотними коштами: характеризує ту частку матеріальних оборотних активів, що фінансується за рахунок власних оборотних коштів;
- коефіцієнт маневреності власних коштів: відображує мобільність власних джерел коштів;
- індекс постійного активу: характеризує частку основних засобів та необоротних активів у складі власних джерел коштів;
- коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів: дає оцінку інтенсивності використання підприємством довгострокових позикових коштів на відновлення та розширення;
- коефіцієнт накопичення зносу: слугує для оцінки ступеня фінансування, заміни та оновлення основних засобів за рахунок їх зносу;
- коефіцієнт реальної вартості майна: характеризує рівень виробничого потенціалу підприємства;
- коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів: відображає залежність підприємства від позикових коштів.

На основі вивчення результатів наукових досліджень провідних дослідників у питаннях аналізу фінансової стійкості підприємств [98; 127; 131] та узагальнення характеристик методичних підходів щодо її оцінювання, виділено такі основні:

1) визначення рівня забезпеченості запасів у складі оборотних активів підприємства джерелами їх формування. Відповідно до забезпеченості запасів, розрізняють чотири типи фінансової стійкості: абсолютна, нормальна, передкризовий та кризовий фінансовий стан.

2) обчислення коефіцієнтів (досліджують їх в динаміці та порівнюють з нормативними значеннями для визначення висновків щодо фінансового стану підприємства.

3) застосування інтегрованого показника, який складається з декількох найбільш вагомих коефіцієнтів, визначення певних меж його значення для ідентифікації фінансової стійкості та фінансового стану підприємства.

4) побудова аналітичних фінансових таблиць на базі фінансової звітності, для проведення розгорнутого аналізу, який дозволить отримати уявлення про стан показників за весь період (основним показником є додана вартість, тому аналіз фінансової стійкості проводиться на стадіях формування, розподілу й використання доданої вартості).

Як засвідчили результати аналізу низки фахових літературних джерел, методи оцінки фінансової стійкості найбільш узагальнено можна згрупувати таким чином:

1) абсолютних показників. Дозволяє визначити надлишок або недостатність коштів для формування запасів і витрат як різницю між величиною джерел покриття та величиною запасів;

2) відносних показників. Дозволяє визначити співвідношення власних і залучених коштів й довгострокових і короткострокових зобов'язань, темпи накопичення власних джерел, забезпечення матеріальних обігових коштів власними джерелами (взаємозв'язок активів і пасивів);

3) ресурсний метод. Можуть використовуватись різні набори показників, які характеризують економічну діяльність підприємства, через аналіз структури і динаміки ефективності використання ресурсів.

4) метод, який ґрунтується на підходах економіко-математичного моделювання (стохастичному аналізі, теорії нечітких множин тощо). Передбачається побудова багатofакторних моделей для прогнозування фінансової стійкості або визначення ступеня ймовірності рівня фінансової стійкості організації.

Іншими вченими згруповано підходи до оцінки фінансової стійкості підприємства до восьми: агрегатний, коефіцієнтний, маржинальний, бальний, балансовий, інтегральний, факторний та матричний [65; 94].

У колі вчених та практиків економістів найбільш поширеним є методичний підхід до визначення фінансової стійкості за допомогою фінансових коефіцієнтів, сутність якого полягає в розрахунку низки коефіцієнтів. П. В. Круш та Р. А. Якименко зазначають, що для українських підприємств найбільш вживаним у практиці є метод фінансових коефіцієнтів, за яким оцінку фінансової стійкості автори пропонують проводити за групами показників, майнового стану, платоспроможності і ліквідності, прибутковості та ділової активності [79, с. 274]. До переваг коефіцієнтного методу С. П. Вольська відносить те, що за допомогою цього методу можна обчислити багато важливих показників фінансової стійкості, а до недоліків те, що цей метод є громіздким, що ускладнює виявлення загальних тенденцій, не дає можливості зробити узагальнюючої оцінки фінансової стійкості, визначити переваги одного суб'єкта господарювання над іншим [34, с. 179].

Визначення фінансової стійкості за допомогою фінансових коефіцієнтів є найбільш поширеною методикою, яка використовується в практиці вітчизняних суб'єктів господарювання. Сутність методики коефіцієнтного аналізу фінансової стійкості полягає у розрахунку двох блоків фінансових коефіцієнтів, що характеризують співвідношення власних та залучених джерел формування капіталу підприємства:

1) коефіцієнти капіталізації – характеризують фінансовий стан з позиції структури джерел господарських засобів підприємства;

2) коефіцієнти покриття – характеризують фінансову стійкість з позиції витрат, пов'язаних з обслуговуванням зовнішніх джерел залучених фінансових ресурсів. Дані коефіцієнти доцільно порівнювати у динаміці та з рекомендованими нормативними значеннями.

Обґрунтованим є визначення фінансової стійкості через аналіз динаміки коефіцієнтів фінансової незалежності від зовнішнього фінансування. Класично в

даній групі досліджують три коефіцієнти: автономії, довгострокового залучення коштів (довгострокові кредити до загального капіталу), фінансової стабільності (питома вага власного капіталу і банківських кредитів у джерелах фінансування). Коефіцієнтний аналіз також доцільно застосовувати як підґрунтя для визначення інтегрованого рівня фінансової стійкості (розрахованого на основі декількох аналітичних процедур).

В економічних літературних джерелах для оцінювання фінансової стійкості підприємства широко представлений також підхід, який ґрунтується на основі системи абсолютних показників. На думку деяких вчених, зокрема й І. Ф. Ясіновської, за використання такого підходу передбачається розрахунок показників (рис. 1.2), які характеризують рівень забезпеченості оборотних активів підприємства джерелами їх формування [158].

Рисунок 1.2 – Узагальнюючі показники фінансової стійкості підприємства
Джерело: сформовано авторами за [158]

Зокрема, широкого визнання серед науковців і практиків набув агрегатний підхід до оцінки фінансової стійкості, який є доповненням до коефіцієнтного методу та ґрунтується на визначенні певного набору агрегатів [35, 65, 153]. З метою оцінки фінансової стійкості підприємства рекомендовано використовувати трикомпонентний показник, за яким оцінка фінансової стійкості ґрунтується на порівнянні обсягів запасів і витрат із величиною джерел їх фінансування [77, с. 112]. Запас фінансової стійкості за методом абсолютних значень традиційно оцінюється за допомогою трьох агрегатів [10]:

- перший агрегат (Ф1) розраховується як різниця між власним оборотним капіталом, який в свою чергу, визначається як різниця між оборотними активами та поточними зобов'язаннями, та виробничими запасами;
- другий агрегат (Ф2) розраховується як сума першого агрегату (Ф1) та довгострокових зобов'язань підприємства;

– третій агрегат (Ф3) відповідно, як сума другого агрегату (Ф2) та обсягу короткострокових кредитів підприємства.

Запас фінансової стійкості в абсолютному вимірі та у відсотках за другим та третім агрегатами розраховуються аналогічно першому. За трьома зазначеними агрегатами зазвичай визначають тип фінансової стійкості і надають останньому характеристику: абсолютна, нормальна стійкість, нестійкий та кризовий стани.

У сучасних умовах стає все більше прихильників поділу аналізу фінансової стійкості на повний і більш поглиблений та швидкий і обмежений в обсягах попередній, або експрес оцінка фінансової стійкості [59, 71]. Експрес аналіз, на відміну від коефіцієнтного та агрегатного підходів до аналізу фінансової стійкості, дає швидку оцінку ситуації, яка склалася на підприємстві, а його метою є поточна та достатньо швидка оцінка фінансового стану і динаміки розвитку підприємства [127, с. 53].

К. В Орехова зазначила, що саме рух капіталу виступає основоположною ознакою фінансової стійкості. Автор довів, що нормативні значення показників фінансової стійкості залежать від вибраного методичного підходу оцінювання, а тому не можуть бути однаковими. У дослідженні вона пропонує систему показників експрес-оцінювання фінансової стійкості, що базується на показниках руху капіталу.

Більшість науковців визнають переваги експрес оцінки фінансової стійкості за умов необхідності отримання інформації про ключові індикатори діяльності підприємства для прийняття рішення про необхідність проведення подальшого поглибленого аналізу [28]. Зважаючи на визначені переваги експрес оцінки фінансової стійкості, більшість науковців, а також практиків надають їй перевагу, оскільки вона здійснюється на основі обмеженої кількості розрахунків проте дозволяє надати об'єктивну оцінку фінансовому стану та дозволить прийняти обґрунтовані управлінські рішення керівництву підприємства [71].

Експрес-аналіз доцільно проводити у три етапи:

- підготовчий етап: підготовлений у достатньо уніфікованому і коротко викладеному вигляді документ, що містить позитивну оцінку аудитора (аудиторської фірми) про достовірність наданої у звіті інформації та її відповідність діючим нормативним документам. Нестандартний аудиторський висновок більш об'ємний і, як правило, містить деяку додаткову інформацію, яка може бути корисною користувачам, що використовують звітність;

- етап огляду бухгалтерської звітності: ознайомлення з пояснювальною запискою до балансу. Це необхідно для того, щоб оцінити умови роботи у звітному періоді, визначити тенденції основних показників діяльності, а також якісні зміни у майновому і фінансовому положенні господарюючого суб'єкта, складаючи перше уявлення про динаміку наведених у звітності і пояснювальній записці основних показників;

- аналіз звітності: узагальнена оцінка результатів господарської діяльності та фінансового стану об'єкта, що досліджується. Такий аналіз проводиться з деталізацією в інтересах різних користувачів (власника, споживача, інвестора, держави).

Сукупність аналітичних показників для експрес-аналізу:

1) Оцінка майнового стану:

- Величина основних засобів та їх частка у загальній сумі активів;
- Коефіцієнт зносу основних засобів;
- Загальна сума засобів, що знаходиться у розпорядженні підприємства;

2) Оцінка фінансового стану:

- Величина власних засобів та їх частка в загальній сумі джерел;
- Коефіцієнт покриття;
- Частка власних оборотних засобів у загальній їх сумі;
- Частка довгострокових позичених коштів у загальній сумі джерел;
- Коефіцієнт покриття запасів;

3) Наявність «хворих» статей у звітності:

- Збитки;
- Позики і позички, не погашені в строк;
- Прострочена дебіторська і кредиторська заборгованість.

Виділяють два основні підходи до оцінювання фінансової стійкості, за якими диференціюється інформаційне підґрунтя аналізу. За першого підходу під час оцінювання фінансового стану і фінансової стійкості підприємства орієнтуються винятково на дані Балансу про джерела фінансування майна (пасивів). За другого підходу для оцінки фінансової стійкості підприємства аналізують взаємозв'язок між активом і пасивом Балансу, тобто аналізують напрями використання коштів, через що даний підхід є більш повним. Тому повну оцінку фінансової стійкості підприємства варто здійснювати з використанням як коефіцієнтів, розрахованих за даними пасиву балансу, так і коефіцієнтів, що відображають взаємозв'язок між джерелами формування коштів підприємства і структурою вкладень [88, 98].

Через багатогранність методичних підходів у визначенні фінансової стійкості доцільним вважається дослідження, яке ґрунтується на поєднанні двох підходів: з використанням узагальнюючого показника зміни фінансової стійкості підприємства, що дає змогу оцінити загальну динаміку фінансового стану та зміни фінансової стійкості підприємства протягом певного періоду часу; та в основі якого покладено виділення чотирьох типів поточної фінансової стійкості (абсолютна та нормальна фінансова стійкість, нестійкий, критичний фінансовий стан підприємства) [72].

Одним із способів визначення узагальнюючого показника фінансової стійкості підприємства, який дозволяє встановити тип фінансової стійкості на звітну дату є розрахунок інтегрального показника. Для цього пропонується метод

кваліметрії [45], сутність якого полягає у тому, що вагомість часткових показників визначають методом експертних оцінок. Інтегральний підхід визначають, зокрема, як двопрофільний, оскільки оцінюється рівень фінансової стійкості на основі співвідношення активів і пасивів та здійснюється аналіз фінансових коефіцієнтів, що дає можливість охарактеризувати стан і структуру активів підприємства та забезпеченість їх джерелами покриття [65]. Даний підхід переважно використовують за умов наявних кризових явищ, коли відбуваються порушення в ustalених економічних зв'язках діяльності підприємства.

Виходячи з викладеного вище, видається за можливе згрупувати методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємства та визначити методи й інструменти, які їх забезпечують (рис. 1.3).

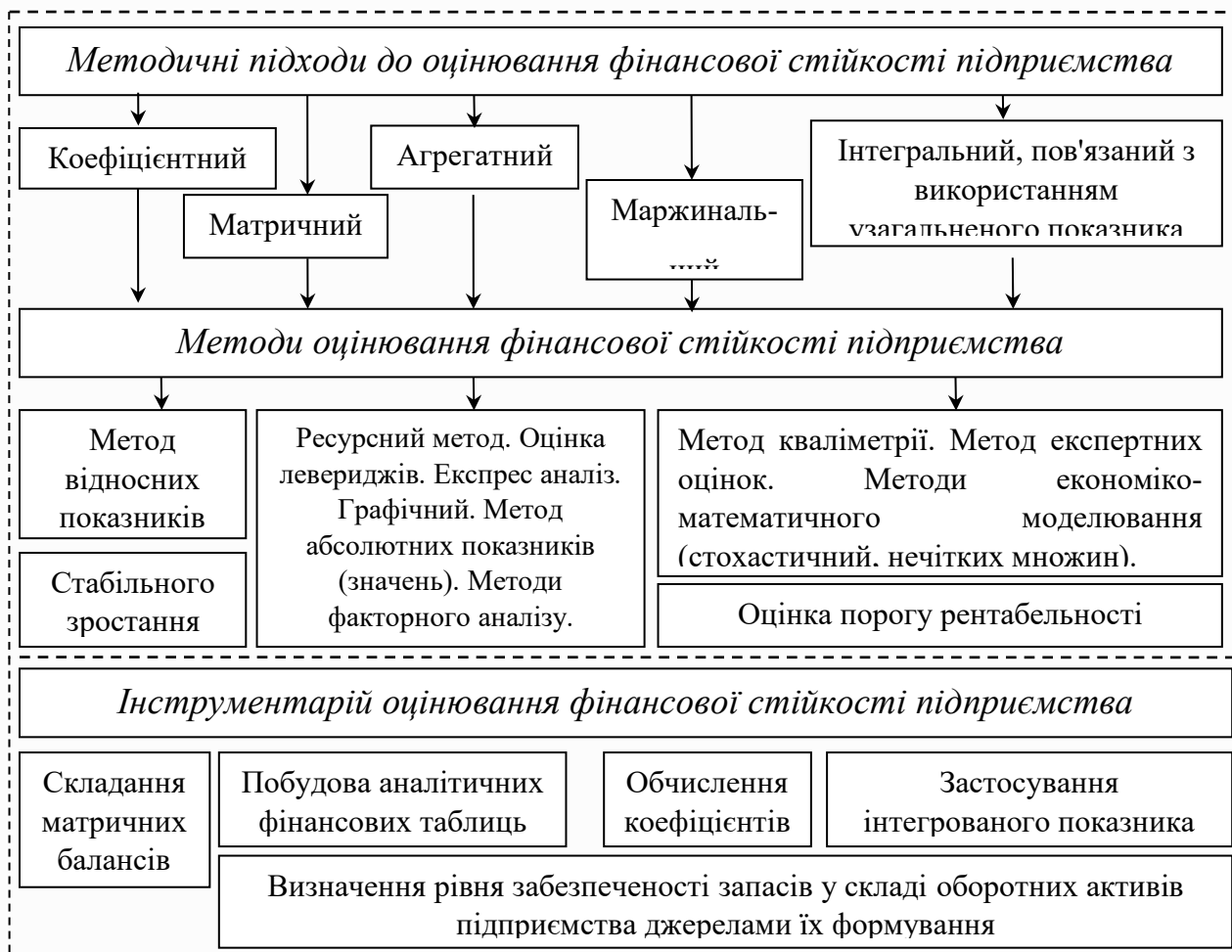

Рисунок 1.3 – Групування методичних підходів до оцінювання фінансової стійкості підприємства

Джерело: розроблено авторами

Отже, фінансова стійкість підприємства визначається структурою джерел фінансування діяльності (пасивів), структурою оборотних та необоротних активів, збалансуванням рівноваги активів і пасивів та доходів і витрат. Узагальнивши представлені у науковій літературі методи здійснення оцінювання фінансової стійкості варто зауважити на тому, що їх вибір повинен забезпечити точний розрахунок структури і рівня забезпеченості внутрішніх ресурсів підприємства, а також їхньої ефективності. Внаслідок цього, залежно від мети управлінських рішень, обирається метод аналізу, формується інформаційне забезпечення та формуються висновки щодо виду фінансової стійкості й подальших сценаріїв розвитку підприємства.

Методичні підходи, які використовуються підприємством при аналізі фінансової стійкості мають передбачати визначення структури активів і пасивів (капіталу й зобов'язань) підприємства, ступінь залежності підприємства від зобов'язань, структуру джерел фінансування, структуру та ефективність використання позикових коштів, рівень управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, стану платоспроможності та запасу стійкості фінансового стану підприємства. Такі показники є важливими для прийняття управлінських рішень, тому нагальним завжди постає питання вибору методичного підходу для оцінювання й прогнозу фінансової стійкості підприємства з метою моніторингу динаміки, тенденцій, структури, порівняння якісних та кількісних показників. У зв'язку із тим, що традиційні методи аналізу варто доповнювати зарубіжними, аналіз фінансової стійкості може бути доповнений, розширений й обґрунтований з різних точок зору стійкості.

Як наслідок, вбачаємо за доцільне удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення через обґрунтування положень облікової політики та форматів нефінансових звітів. Це дозволить підвищити достовірність даних аналізу та оцінки складових майна з метою прийняття якісних рішень.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

2.1 Концептуалізація інформаційного підґрунтя в обліковій системі щодо формування показників фінансової стійкості

Процес управління діяльністю підприємства досить складний, оскільки інформаційні потоки, які впливають на інтереси користувачів інформації створюють механізм щодо формування показників фінансової стійкості. Відповідно ефективне використання показників фінансової стійкості тісно пов'язано зі спроможністю підприємства швидко формувати власні та позичені джерела фінансування та бути конкурентоспроможним в умовах розвитку бізнес-середовища. Запропоновано на основі аналізу методик щодо компонент фінансової стійкості сформувати оптимальні показники для визначення фінансового стану та відповідно ефективного управління діяльністю підприємства.

Система аналізу фінансової стійкості підприємства включає відносні та абсолютні показники, які дозволяють встановити причини фінансової стійкості (нестійкості) підприємства, таким чином аналізується організаційна та виробнича структури підприємства у розрізі вибраної стратегії розвитку та ринковій кон'юктурі. Система показників фінансової стійкості є досить цікавою з точки зору облікового аспекту, а саме фінансова звітність, є підґрунтям отримання необхідної управлінської інформації. Тому вбачаємо дослідження актуальним щодо формування показників фінансової стійкості в системі обліку у сучасних умовах.

На сьогодні суб'єкти господарювання в умовах постійної зміни бізнес-середовища повинні швидко та адекватно реагувати на зміну внутрішньої та зовнішньої середовища, для цього підприємства повинні дотримуватися вимог щодо фінансової стійкості. Оцінювання фінансової стійкості підприємства передбачає проведення об'єктивного аналізу величини та структури активів і пасивів підприємства, і відповідно на базі проведеної оцінки визначити його стан, фінансову стабільність і незалежність суб'єкта господарювання. Тому враховуючи вищезазначене актуалізується питання дослідження інформаційного підґрунтя в обліковій системі щодо формування показників фінансової стійкості як в теоретичній так і в практичній площині.

Проблемні питання, що пов'язані з оцінкою фінансової стійкості підприємств були висвітлені у роботах вітчизняних і зарубіжних вчених, а саме: О. Ф. Андросова, І. А. Бланк, Н. П. Борецька, Б. Є. Грабовецький, Т. В. Донченко, О. В. Єфімова, Є. Є. Іонін, О. Є. Журавльова, О. Д. Заруба, Г. В. Кошельок, О. О. Оржинська, О. І. Павленко, Г. О. Партин, О. І. Пацула, В. О. Подольська,

Л. С. Стригуль, А. Д. Шеремет, О. Г. Янковий та інші. Проте, недостатньо досліджені питання формування єдиної системи показників фінансової стійкості в інформаційному просторі, так Іонін Є. Є. [62] досліджував питання формування єдиної системи індикаторів стійкості на мікро- і макрорівнях з точки зору ранньої діагностики банкрутства, виокремив суттєві ознаки фінансової гнучкості у взаємозв'язку з фінансовою стійкістю, що пов'язано зі спроможністю швидко формувати необхідний обсяг джерел фінансування і в першу чергу, позичених коштів. У роботі Борецької Н. П. обґрунтовано застосування показників фінансової стійкості та платоспроможності як основних індикаторів фінансового благополуччя підприємства [29]. У праці Фоменко А. В. [140] запропоновано теоретичний підхід до визначення узагальнювальної якісної характеристики фінансового стану машинобудівних підприємств. Павленко О. І. [103] висвітлив питання щодо поєднанням екстраполяційних і експертних методів під час інтегрального оцінювання фінансового стану вітчизняних підприємств.

Андросова О. Ф. [13] здійснила аналіз та оцінювання динаміки відносних показників фінансової стійкості на підприємствах машинобудування в країні та їх впливу на корпоративну культуру. У статті зосереджено увагу на оцінюванні фінансової стійкості саме підприємств машинобудівної галузі, з урахуванням зіставлення динаміки запасів з динамікою фінансових результатів діяльності підприємства, яке свідчить про підвищення ефективності використання запасів.

Янковий О. Г., Кошельок Г. В. [157] досліджували фінансово-економічну стійкість підприємства з різних точок зору, її види та фактори, що впливають на неї, вивчено підходи щодо проведення діагностики фінансової стійкості підприємства та окреслено проблеми, що виникають при проведенні діагностики фінансової стійкості.

Вепренцовою К. А. [32] було складено матрицю факторного взаємозв'язку зовнішнього і внутрішнього середовищ та фінансової стійкості, розглянуто проблему забезпечення і аналізу існуючих методик оцінки фінансової стійкості підприємств, зокрема фармацевтичних та виявлено, що в динамічному середовищі існуючих підходів для оцінки фінансової стійкості недостатньо і виникає необхідність розробки системи ефективного реагування.

У праці Лищенко М. О. [87] визначено поняття фінансової стійкості підприємства, її взаємозв'язок з фінансовою стабільністю, було запропоновано модель розрахунку та розроблені заходи щодо забезпечення фінансової стабільності роботи підприємства.

Ющенко Н. Л. [155] було систематизовано та проаналізовано підходи до моделювання фінансового стану підприємств та виокремлено адекватні сучасним умовам практичні напрями аналізу фінансового стану вітчизняних підприємств, здатні задовольняти аналітичні потреби менеджерських структур під час ухвалення управлінських рішень.

Незважаючи на значні здобутки наукової спільноти у даному питанні залишається актуальним питання формування показників фінансової стійкості в інформаційному середовищі облікової системи, так як аналіз показників фінансової стійкості дозволяє виявити слабкі та сильні фінансові характеристики підприємств. Наукова цінність дослідження полягає у розгляді методик оцінки фінансової стійкості підприємств та визначення оптимальних саме для облікової системи.

Для підвищення конкурентоспроможності необхідно орієнтуватися на вимоги ринкового середовища, де вартість бізнесу підприємства залежить від основних показників фінансової стійкості. За допомогою показників фінансової стійкості можна визначити стан підприємства його сильні та слабкі сторони діяльності та прийняти ефективні управлінські рішення для подальшого його розвитку.

З урахуванням динамічних змін розвитку бізнес-середовища та забезпечення конкурентоспроможності національної економіки, необхідна єдина система формування показників фінансової стійкості, яка включає якісні характеристики фінансового стану підприємства в обліковій системі.

Метою дослідження є аналіз методик формування показників фінансової стійкості та систематизувати оптимальні показники, що характеризують фінансовий стан підприємства з урахуванням потреб інформаційної облікової системи.

Суб'єкти господарювання, що мають стійкий фінансовий стан характеризуються спроможністю вчасно розраховуватись з поточною заборгованістю, підтримувати платоспроможність у несприятливих обставинах, збільшувати власні обсяги реалізації та отримувати прибуток.

Визначення меж фінансової стійкості підприємств належить до найбільш важливих економічних проблем в умовах ринкових відносин, оскільки недостатня фінансова стійкість може призвести до відсутності в підприємств коштів для розвитку виробництва, їх неплатоспроможності та, у підсумку, до банкрутства, а «надлишкова» стійкість перешкоджатиме розвитку, обтяжуючи витрати підприємства непотрібними запасами й резервами [134, с. 60].

Фінансова стійкість тісно пов'язана з показниками ліквідності, платоспроможності, так відповідно зобов'язання знаходяться в зворотній залежності від власного капіталу, а платоспроможність в прямій залежності від власного капіталу. Наочно на рис. 2.1 представлено тлумачення фінансової стійкості підприємства [113].

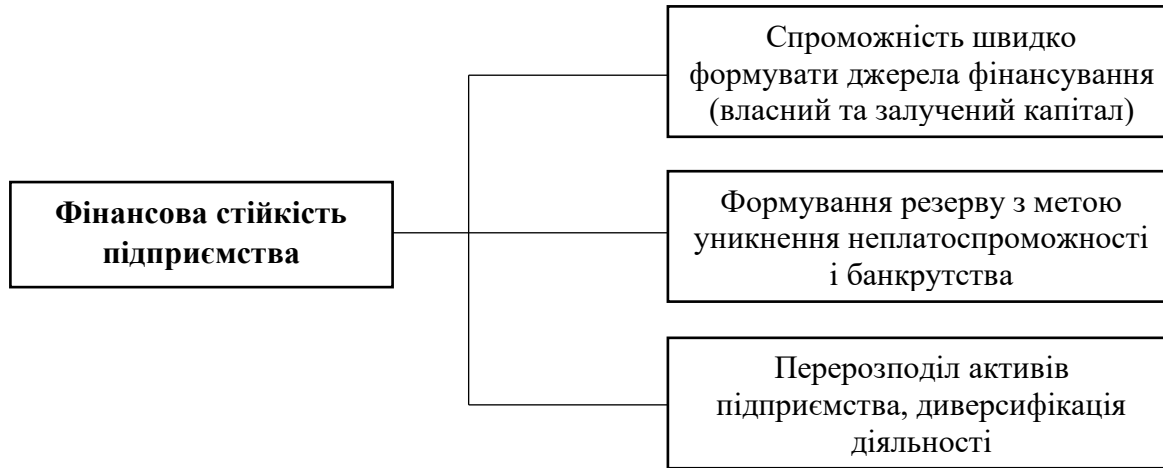

Рисунок 2.1 – Концептуалізація фінансової стійкості підприємства
Джерело: сформовано авторами на підставі [62, 63]

На сьогодні існує багато методик аналізу фінансової стійкості підприємства, які ґрунтуються на розрахунку показників, які отримують з фінансової звітності, а саме порівняльно-аналітичного балансу за статтями активів та пасивів, тобто здійснюється вертикальний (структурний) та горизонтальний (динамічний) аналіз.

Основними завданнями аналізу рівня фінансової стійкості підприємства є: аналіз складу і розміщення активів суб'єкта господарювання; дослідження динаміки і структури джерел фінансових ресурсів; визначення рівня забезпечення власними оборотними коштами; аналіз кредиторської та дебіторської заборгованості; оцінка рівня платоспроможності [29, с. 65].

Методичний підхід, що базується на розрахунку коефіцієнтів є найбільш простим та розповсюдженим. Однак, велика кількість індикаторів, що пропонується сьогодні в економічній літературі, ускладнює вибір найбільш пріоритетних (оптимальних) з них.

У таблиці 2.1 представлено підходи та методики оцінки фінансової стійкості підприємств, відповідно найбільш розповсюдженими відносними показниками, що використовуються при оцінці фінансової стійкості є: коефіцієнт фінансової незалежності (автономності), коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт фінансового левериджу, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт маневреності власного капіталу. Тому вбачаємо їх оптимально використовувати для оцінки фінансової стійкості суб'єктів господарювання за відповідний аналізований період [113].

Таблиця 2.1– Підходи та методика оцінки фінансової стійкості підприємств

Показники \ Автори	Іонін Є. Є. [63]	Борецька Н. П. [29]	Фоменко А. В. [140]	Павленко О. І. [103]	Лищенко М. О. [87]	Ющенко Н. Л. [155]	Подольська В. О., Оржинська О. О. [110]	Ващенко Л. О. [31]
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономності)	+	+	+	+	+	+	+	+
Коефіцієнт фінансової залежності	+	+			+	+		+
Коефіцієнт фінансового левериджу		+	+	+		+	+	
Коефіцієнт покриття (загальний)			+					
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними джерелами фінансування	+	+			+			
Коефіцієнт стійкого фінансування			+		+			
Коефіцієнт фінансової стійкості		+	+	+	+		+	+
Коефіцієнт фінансового ризику			+			+	+	
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	+	+	+	+	+			+
Коефіцієнт маневреності позикового капіталу		+		+				+
Коефіцієнт структури позикових коштів			+					
Коефіцієнт структури довгострокових вкладень					+			
Коефіцієнт поточної заборгованості	+	+	+					
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу		+						
Показник співвідношення власних і залучених коштів	+				+			
Коефіцієнт реальної вартості майна					+			

Джерело: складено автором на підставі [29; 140; 103; 63; 87; 155; 110; 31]

Баланс як головне джерело отримання вхідної інформації про фінансовий стан, є базою для розрахунку вищезазначених показників, так відповідно було систематизовано та представлено у таблиці 2.2 методику розрахунку показників фінансової стійкості.

Таблиця 2.2 – Методика розрахунку показників фінансової стійкості підприємств на основі Балансу підприємства

Показники	Методика розрахунку з Балансу підприємства
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономності)	$K_{\text{фн}} = \frac{p.1495}{p.1900}$
Коефіцієнт фінансової залежності	$K_{\text{фз}} = \frac{p.1900}{p.1495}$
Коефіцієнт фінансового левериджу	$K_{\text{фл}} = \frac{p.1595+p.1695}{p.1495}$
Коефіцієнт покриття (загальний)	$K_{\text{п заг}} = \frac{p.1195}{p.1695}$
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними джерелами фінансування	$K_{\text{ззвк}} = \frac{p.1195-p.1695}{p.1100}$
Коефіцієнт стійкого фінансування	$K_{\text{сф}} = \frac{p.1495+p.1595}{p.1900}$
Коефіцієнт фінансової стійкості	$K_{\text{фс}} = \frac{p.1495}{p.1595+p.1695}$
Коефіцієнт фінансового ризику	$K_{\text{фр}} = \frac{p.1510+p.1600}{p.1495}$
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$K_{\text{мвк}} = \frac{p.1195-p.1695}{p.1495}$
Коефіцієнт маневреності позикового капіталу	$K_{\text{мпк}} = \frac{p.1195-p.1695}{p.1595+p.1695}$
Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	$K_{\text{сдв}} = \frac{p.1595}{p.1095}$
Коефіцієнт поточної заборгованості	$K_{\text{пз}} = \frac{p.1595+p.1695}{p.1300}$
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$K_{\text{кпк}} = \frac{p.1595+p.1695}{p.1900}$
Показник співвідношення власних і залучених коштів	$K_{\text{вк/зк}} = \frac{p.1495+p.1695}{p.1595+p.1695}$
Коефіцієнт реальної вартості майна	$K_{\text{рвм}} = \frac{p.1100+p.1110+p.1010+p.1005}{p.1900}$

Джерело: складено автором на підставі [29, с. 65; 87, с. 52; 119, с. 110-113]

Значення вищезазначених показників, що характеризують фінансову стійкість повинно бути порівняно із рекомендованими нормативними показниками, так їх економічний зміст та оптимальне значення представлено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Економічний зміст показників фінансової стійкості та оптимальне значення

Показники	Економічний зміст	Оптимальне значення
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономності)	показує частку власного капіталу у загальній сумі джерел коштів (валюті балансу)	> 0,5 (зростання)
Коефіцієнт фінансової залежності	показує, яка сума коштів припадає на одиницю власного капіталу, обернений до коефіцієнту фінансової незалежності	< 2 (зменшення)
Коефіцієнт фінансового левериджу	показує співвідношення залученого і власного капіталу, обернений до коефіцієнту фінансової стійкості	< 1, 0,3-0,4 (зменшення)
Коефіцієнт покриття (загальний)	характеризує здатність підприємства забезпечити власні короткострокові зобов'язання з найбільш швидко реалізованої частини активів – оборотних коштів	> 1
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними джерелами фінансування	показує якою мірою запаси покриті власними коштами і не потребують залучення позикових	< 1
Коефіцієнт стійкого фінансування	показує, яку частку активів підприємство здатне фінансувати за рахунок довгострокового капіталу	> 0,7-0,9
Коефіцієнт фінансової стійкості	показує співвідношення власного і залученого капіталу	> 0,85-1
Коефіцієнт фінансового ризику	показує відношення довго та короткострокових кредитів до власного капіталу	< 0,3 (зменшення)
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	характеризує суму власного оборотного капіталу на одну грошову одиницю власного капіталу	> 0,5 (зростання)
Коефіцієнт маневреності позикового капіталу	характеризує суму власного оборотного капіталу на одну грошову одиницю позикового капіталу	> 0 (зростання)
Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	показує, яка частина необоротних коштів профінансована за рахунок зовнішніх довгострокових інвесторів	> 0,5 (зростання)

Продовження таблиці 2.3

Коефіцієнт поточної заборгованості	показує кількість позикового капіталу, яке підприємство залучило на одну грошову одиницю вкладеного в активи	< 1 0,5-0,7
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	показує частку позикового капіталу у загальній сумі джерел коштів (валюті балансу)	< 0,5 (зменшення)
Показник співвідношення власних і залучених коштів	показує співвідношення власних і залучених коштів	1 : 1
Коефіцієнт реальної вартості майна	показує частку засобів виробництва у вартості майна, рівень виробничого потенціалу, забезпеченість виробничими засобами	> 0,5

Джерело: систематизовано автором на підставі [29, с. 65; 87, с. 52; 119, с. 110-113]

Роганова Г. О. [119] пропонує здійснювати аналіз абсолютних показників фінансової стійкості (власний оборотний капітал (ВОК); робочий капітал (РК); загальна сума джерел фінансування запасів і витрат; надлишок або нестача власних оборотних коштів; надлишок або нестача робочого капіталу; надлишок або нестача загальної величини джерел фінансування запасів і витрат) та коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості, який поділено на 5 блоків: коефіцієнти структури капіталу, коефіцієнти капіталізації, коефіцієнти стану основних й оборотних активів, коефіцієнти покриття (забезпечення) та показники страхової стабільності підприємства. Цікавим є останній блок коефіцієнтів, що включає:

- коефіцієнт страхування бізнесу, який показує суму капіталу який зарезервовано підприємством на кожну гривню майна;
- коефіцієнт страхування статутного капіталу, показує суму капіталу, який зарезервовано підприємством на кожну гривню статутного капіталу;
- коефіцієнт захисту (страхування) власного капіталу, що показує суму капіталу, який зарезервовано підприємством на кожну гривню власного капіталу.

Відповідно до розрахованих абсолютних та відносних показників пропонується здійснити аналіз інтегрального показника фінансової стійкості підприємства, який включає: коефіцієнт фінансової незалежності; коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу; коефіцієнт стабільності структури оборотних активів та коефіцієнт фінансової стійкості. Погоджуємося з вченими щодо необхідності розрахунку інтегрального показника фінансової стійкості, проте вбачаємо, що необхідна робоча економіко-математична модель показників.

Так, Іонін Є. Є. [62] розглядав розрахунки фінансових коефіцієнтів стійкості підприємства через побудову графіків функцій коефіцієнту фінансової незалежності, коефіцієнту боргу, коефіцієнту відношення власного капіталу до зобов'язань, коефіцієнту співвідношення зобов'язань і власного капіталу та коефіцієнту фінансової залежності. За допомогою графіків функцій між представленими коефіцієнтами встановлена функціональна залежність, що дозволить знайти невідомі компоненти при відомих значеннях.

В аналітичному плані у вітчизняній теорії та практиці перевага віддається коефіцієнту фінансової незалежності, який є аналітичним індикатором реалізації концепції збереження фінансового капіталу, що є обов'язковою передумовою успішного бізнесу [62, с. 17]. Також не менш важливим для аналізу фінансової стійкості та ранньої діагностики банкрутства на мікро і макрорівні є фінансові коефіцієнти співвідношення власного капіталу і зареєстрованого капіталу; співвідношення чистих активів і статутного капіталу, адже основною причиною, коли чисті активи будуть менш ніж статутний капітал є наявність систематичних непокритих збитків, що є слідством неефективної роботи.

Як зазначає Лищенко М. О. [87, с. 51] аналіз фінансової стійкості проводиться у такій послідовності:

- 1) загальна оцінка фінансової стійкості;
- 2) розрахунок за даними балансу системи відносних показників фінансової стійкості;
- 3) розрахунок за даними балансу системи абсолютних показників, які характеризують забезпеченість запасів джерелами формування і дають можливість визначити відповідний тип фінансової стійкості підприємства;
- 4) розрахунок за даними звіту про фінансові результати та факторний аналіз порогу рентабельності і запасу фінансової стійкості.

Відповідно до розрахованих абсолютних показників визначається типи фінансової стійкості суб'єкта господарювання:

- абсолютна фінансова стійкість;
- нормальна фінансова стійкість;
- нестійкий фінансовий стан;
- кризовий фінансовий стан.

Борецька Н. П. [29, с. 66] пропонує аналіз стану фінансової стійкості підприємства деталізувати за наступними напрямками:

- розрахунок кількісних та якісних показників фінансової стійкості підприємства;
- порівняння окремих розрахункових показників, що характеризують фінансову стійкість, із рекомендованими нормативними показниками;
- визначення тенденцій зміни розрахункових показників фінансової стійкості підприємства (просторово-часовий аналіз);

- оцінка фінансової стійкості підприємства на момент (визначену дату) і в середньому за період з урахуванням впливу чинників;
- аналіз та оцінка перспектив розвитку підприємства на базі проведення прогнозного аналізу фінансових коефіцієнтів.

Аналіз методичних підходів до оцінювання фінансової стійкості підприємства дозволив встановити, що її основними напрямками є:

- горизонтальний та вертикальний аналіз балансу;
- аналіз майнового стану;
- аналіз відносних показників ліквідності;
- аналіз відносних показників фінансової незалежності;
- аналіз структури та динаміки фінансових результатів;
- аналіз платоспроможності та кредитоспроможності підприємства.

Вбачаємо, що основними напрямками аналізу фінансової стійкості є аналіз відносних та абсолютних показників на базі фінансової звітності підприємства, а саме: аналіз відносних показників незалежності, аналіз структури капіталу, аналіз майнового стану, аналіз фінансової стійкості, аналіз абсолютних показників у динаміці. Відповідно за зазначеними показниками здійснити аналіз інтегрального показника фінансової стійкості підприємства, саме цей індикатор володіє ознаками комплексності і системності, тобто по суті включає в себе всі аспекти діяльності підприємства. На нашу думку дана методика аналізу показників фінансової стійкості дозволить підготувати наявну облікову інформацію відповідно до запитів користувачів інформації, застосовувати обліково-аналітичні процедури та проводити порівняльну оцінку рівня фінансової незалежності підприємств.

Велику роль в моніторингу фінансової стійкості суб'єктів господарювання відіграє його інформаційне забезпечення. Зокрема, дані про власний капітал підприємства формуються на рахунках класу 4. Власний капітал та забезпечення зобов'язань, а про залучений – на рахунках класів 5. Довгострокові зобов'язання та 6. Поточні зобов'язання. Окрім того, в процесі моніторингових досліджень доцільно звернути увагу на деякі проблемні питання в методології та практиці розрахунку облікових показників з метою уникнення викривлення параметрів оцінки фінансової стійкості та прийняття на їх основі неефективних управлінських рішень [113].

На рис. 2.1 представлено схему формування показників фінансової стійкості в обліковій системі з урахуванням інформаційного середовища.

Облікова система підприємства включає необхідну інформацію зовнішні та внутрішні потоки, які утворюють інформаційне середовище для фінансової звітності. Відповідно для аналізу фінансової стійкості суб'єктів господарювання достовірна, точна та релевантна інформація в фінансовій звітності є важливою для оцінки і відображення справжнього фінансового стану підприємства [113].

Рисунок 2.1 – Формування показників фінансової стійкості в обліковій системі підприємства

Джерело: розроблено авторами на підставі [140, 64, 117]

Облікова система характеризується великою кількістю різних показників, що відображають стан окремих її елементів, склад, структуру та відповідно вимірюються кількісно. Її складовими є база облікових даних, планових даних,

норм і нормативів, даних звітності, довідково-інформаційний простір та система аналітичних показників. Облікова система формується за принципом хронології збору, опрацювання даних та формування звітних документів, від первинних документів до даних фінансової, податкової та статистичної звітності.

Вважаємо, що незалежно від категорії користувачів облікової інформації (держава, інвестори, кредитні установи, постачальники, підрядники, працівники, громадкість тощо) потреба в аналітичній інформації щодо фінансової стійкості підприємства є важливою, так як слугує базою для прийняття поточних і оперативних управлінських рішень, а фінансова стійкість – це фінансовий стан підприємства, який гарантує виконання зобов'язань перед суб'єктами господарювання, стабільність діяльності і прибутковість.

Дослідження даної проблематики дозволило встановити, що немає єдиної системи показників фінансової стійкості підприємства, це пов'язано зі специфікою діяльності підприємств (вид діяльності), обсягів капіталу, країни і періоду, за який здійснюється оцінювання. Таким чином, підприємство самостійно обирає систему показників, які повинні достовірно відображати реальний фінансовий стан підприємства, що дозволить підвищити інвестиційну привабливість активів, конкурентоспроможність на зовнішніх ринках та його потенціал [17].

На підставі значень показників фінансової стійкості можна будувати кредитну політику в банківських установах, а також використовувати для порівняння переваг з іншими підприємствами відповідної галузі економіки. Забезпечення фінансової стійкості підприємств є однією з найбільш важливих проблем, відповідно недостатня фінансова стійкість може привести до неплатоспроможності та значних втрат підприємства, що впливає на його подальший розвиток.

Таким чином, всі методичні підходи щодо аналізу фінансової стійкості підприємства можна систематизувати наступним чином:

- обчислення визначеної кількості коефіцієнтів і на основі їх дослідження в динаміці й порівняння з нормативними значеннями вироблення певних висновків щодо фінансового стану підприємства (у ролі основних визначено індикаторами оперативної стійкості коефіцієнти ліквідності (поточної, абсолютної та швидкої), індикаторами середньострокової стійкості коефіцієнти оборотності (ділової активності), а індикаторами, відповідно, довгострокової стійкості підприємства коефіцієнти рентабельності. Погіршення фінансової стійкості підприємства досліджується за допомогою агрегатних оцінок імовірності банкрутства;

- застосування одного інтегрованого показника, який складається з декількох найбільш вагомих коефіцієнтів, визначення певних меж його значення для ідентифікації фінансової стійкості та фінансового стану підприємства (здебільшого застосовується для оцінки вірогідності банкрутства досліджуваного підприємства за умови передкризового або кризового стану фінансової стійкості;

вироблення таких показників є результатом досліджень можливості здійснення комплексної оцінки фінансового стану за допомогою багатофакторного дискримінантного аналізу);

– побудова розгорнутих уніфікованих аналітичних фінансових таблиць на базі бухгалтерської, фінансової та податкової звітності, формат яких дає змогу об'єднати ці форми задля проведення розгорнутого аналізу, який, зі свого боку, є підставою того, щоб стверджувати про конкретні показники за весь період, а не про напрями розвитку підприємства станом на звітні дати. В вітчизняній практиці підприємства використовують різні методики визначення фінансової стійкості суб'єктів господарювання. Загалом різні підходи до визначення фінансової стійкості підприємства об'єднують у такі підходи, як коефіцієнтний; агрегатний; балансовий, інтегральний, маржинальний, факторний, бальний [134, с. 60-61].

Вважаємо, що необхідно комплексно обчислити показники фінансової стійкості за даними фінансової звітності, оптимальними показниками для обчислення інтегрального показника фінансової стійкості є: коефіцієнт фінансової незалежності (автономності), коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт фінансового левериджу, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт маневреності власного капіталу, це вагомні компоненти, які визначають стан діяльності підприємства.

Отже, фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробничо-торговельної діяльності, а також затрати на його розширення і оновлення. Необхідну інформацію для розрахунків фінансових показників стійкості користувачі отримують з фінансової звітності підприємства, ці дані є неупередженими, релевантними, своєчасними, доступними та достовірними. Система показників фінансової стійкості дозволяє задовольнити потреби користувачів інформації, продіагностувати наявність власних оборотних коштів, виявити резерви, визначити напрями подальшої політики та загрози раннього банкрутства.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають у розробці механізму управління фінансовою стійкістю підприємства, через взаємозв'язок аналітичної та облікової систем та їх запитів відповідно до впливу зовнішніх та внутрішніх чинників бізнес-середовища.

2.2 Дослідження економічних якостей обліково-аналітичного забезпечення фінансової стійкості

Сучасна стадія розвитку ринкової економіки України та необхідність подолання кризової ситуації, ставлять перед господарюючими суб'єктами нові завдання. Першочерговим з них є забезпечення фінансової стійкості і стабільності

розвитку підприємства. Стабілізація фінансового становища підприємства вимагає переосмислення організаційно-методичних аспектів подання та аналізу інформації про діяльність підприємства з урахуванням галузевої специфіки, сучасних методів об'єктивної комплексної оцінки і прогнозування сталого розвитку в сформованій економічній ситуації.

В інформаційній системі торговельного підприємства лєвова частка припадає на обліково-аналітичну інформацію, яка є інформаційним ресурсом управління системою безпеки підприємства і утворюється в процесі реалізації функцій обліку, аналізу та синтезу. При цьому облік є базою для аналізу, а результати аналізу є підставою для проведення синтезу та надання відомостей потенційному користувачеві цієї інформації. Процес підготовки якісної обліково-аналітичної інформації передбачає подальший глибокий аналіз із застосуванням певних методів і прийомів які дозволяють визначити достатній обсяг комплексних показників, які характеризують фінансову стійкість торговельного підприємства. Вивчаючи значення системи показників можливо приймати управлінські рішення, спрямовані на забезпечення захисту фінансових інтересів підприємства від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

Зазначимо, що сучасною обліково-аналітичною практикою розроблено значну кількість різноманітних прийомів оцінки фінансових звітів з метою подальшого визначення фінансової стійкості підприємства. Основними з них прийнято вважати горизонтальний, вертикальний, трендовий, коефіцієнтний і факторний аналіз [56, с. 244]. Проте, сучасна система обліково-аналітичного забезпечення оцінки фінансової стійкості торговельних підприємств потребує нового сутнісного наповнення.

Особливе місце в аналізі займає коефіцієнтний метод оцінки фінансової стійкості. Він є найбільш ефективним і, разом з тим, проблемним. Економічна ефективність коефіцієнтів пов'язана з тим, що вони найбільш точно дозволяють визначити слабкі й сильні сторони діяльності підприємства, визначити проблеми, які потребують подальшого дослідження, встановити основні напрямки динаміки показників і ступінь впливу факторів на зміну результативної ознаки, що неможливо простежити, розглядаючи індивідуальні показники звітності з використанням методів вертикального, горизонтального, трендового аналізу.

Аналітики [56; 146; 45; 158] акцентують увагу на існуванні значного кола проблем, пов'язаних з використанням та інтерпретацією коефіцієнтів, розрахованих на базі фінансової звітності. Їх якісне значення залежить від надійності і порівнянності показників, що беруть участь у розрахунку. На числове значення коефіцієнтів впливає використання альтернативних методів обліку. Також варто врахувати, що фактори, які впливають на чисельник, можуть корелювати з факторами, що впливають на знаменник. Наступною проблемою є множинність коефіцієнтів, використовуваних в аналізі, що ускладнює однозначну оцінку фінансового стану. Через те що у показників, які розраховуються, іноді

складові чисельника і знаменника збігаються і внаслідок цього на них впливають ті самі фактори, усувається необхідність використання усіх можливих коефіцієнтів. Класичним прикладом такого агрегованого показника є формула Дюпона (Du Pont) «Рентабельність активів» [146, с. 107].

Практика свідчить, що при проведенні аналізу у реальних обставинах найчастіше використовують комбінації різних прийомів і способів. Вважаємо, що незалежно від методу аналізу, який застосовується під час оцінки фінансової стійкості торговельного підприємства, для ефективного управління процесом його стабілізації необхідною умовою є застосування дієвого аналітичного інструментарію. Сучасною наукою і практикою відпрацьовано спеціальні економічні показники (абсолютні і відносні), призначення яких – вимір і оцінка фінансової стійкості. За своєю природою вони складають аналітичний інструментарій.

Суттєве значення в аналізі фінансової стійкості підприємства належить використанню абсолютних показників: величини власного і позикового капіталу, активів, коштів, дебіторської і кредиторської заборгованості, прибутку, а також абсолютних показників, що розраховуються на підставі звітності, таких як: чисті активи, власні оборотні кошти, показники забезпеченості запасів власними оборотними коштами, величина стійких пасивів. Дані показники є критеріальними, оскільки з їх допомогою формуються критерії, що дозволяють визначити якість фінансового стану.

За сучасних економічних умов важлива роль під час аналізу фінансової стійкості належить відносним величинам, тому що вони згладжують вплив інфляції, яка спотворює показники фінансової звітності підприємства. Їх поширеність (майже 87 % з використовуваних в аналізі) обумовлена перевагою перед абсолютними, тому що вони дозволяють зіставити непорівняні за абсолютними величинами об'єкти, більш стійкі в просторі і часі, тому характеризують однорідні варіаційні ряди, а також поліпшують статистичні властивості показників [21, с. 25].

Слід зазначити, що однозначних критеріїв оцінки фінансової стійкості, що були б загально визнаними, на сьогодні не існує. Сам же аналіз фінансової стійкості підприємства розглядається як частина фундаментального аналізу фінансового становища підприємства. З метою виявлення найбільш важливих показників фінансово-господарської діяльності торговельного підприємства, які визначають його фінансову стійкість, нами були вивчені методики фундаментального аналізу фінансового становища підприємств, які знайшли широке застосування у вітчизняній і зарубіжній практиці (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4 – Методики фундаментального аналізу фінансової стабільності і незалежності підприємства

№ з/п	Найменування	Алгоритм розрахунку	Теоретично припустиме значення	Підходи різних вчених-економістів до аналізу фінансової стійкості підприємств												
				[24]	[33]	[20]	[49]	[75]	[30]	[151]	[73]	[14]	[123]	[17]	[142]	[143]
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1	<i>Показники платоспроможності</i>															
1.1	Величина власних оборотних коштів (функціонуючий капітал)	Власний капітал + довгострокові зобов'язання – основні засоби і вкладення	–					+						+		+
1.2	Маневреність власних оборотних коштів	Грошові кошти	–					+								+
		Функціонуючий капітал														
1.3	Коефіцієнт покриття загальний	Поточні активи	2,0-2,5	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
		Поточні зобов'язання														
1.4	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Грошові кошти, розрахунки та інші активи	0,7-0,8	+	+		+	+	+				+	+	+	+
		Поточні зобов'язання														
1.5	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Грошові кошти та цінні папери	0,2-0,25	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
		Поточні зобов'язання														
1.6	Частка оборотних активів в активах	Поточні активи	–					+								
		Разом господарських засобів														
1.7	Частка виробничих запасів в поточних активах	Запаси та витрати	–					+								
		Поточні активи														
1.8	Частка власних оборотних засобів у покритті запасів	Власні оборотні засоби	–					+	+						+	
		Запаси та витрати														
1.9	Коефіцієнт покриття запасів	«Нормальні» джерела покриття	–					+	+							
		Запаси та витрати														
1.10	Частка запасів та витрат в обсязі короткострокових зобов'язань	Запаси та витрати	–	+			+							+		
		Поточні зобов'язання														

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1.11	Частка грошових коштів та дебіторської заборгованості у поточних (щоденних) витратах	Грошові кошти, розрахунки та інші активи	-	+			+									
		Щоденні витрати спрогнозовані														
1.12	Коефіцієнт покриття чистих оборотних активів	Запаси та витрати	-									+	+			
		Функціонуючий капітал														
2	<i>Показники фінансової стійкості</i>															
2.1	Коефіцієнт концентрації власного капіталу	Власний капітал	не нижче 0,5	+	+		+	+	+			+	+	+		+
		Господарські засоби														
2.2	Коефіцієнт фінансової залежності	Господарські засоби	-			+		+	+							
		Власний капітал														
2.3	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Власні оборотні засоби	-		+			+	+				+	+		
		Власний капітал														
2.4	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	Залучений капітал	не вище 0,3	+			+	+		+		+				+
		Господарські засоби														
2.5	Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	Довгострокові зобов'язання	-					+				+		+		
		Основні засоби та інші необоротні активи														
2.6	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Довгострокові зобов'язання	-					+	+					+	+	
		Довгострокові зобов'язання + власний капітал														
2.7	Коефіцієнт структури залученого капіталу	Довгострокові зобов'язання	-					+						+		
		Залучений капітал														
2.8	Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів	Залучений капітал	не вище 1	+	+	+	+	+	+		+	+		+	+	+
		Власний капітал														

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
2.9	Частка дебіторської заборгованості у вартості майна	Дебіторська заборгованість	-	+			+									
		Господарські засоби														
2.10	Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності	Довгострокові зобов'язання + власний капітал	0,85-0,9		+		+							+		+
		Господарські засоби														
3	<i>Показники ділової активності</i>															
3.1	Оборотність засобів у розрахунках (в оборотах)	Виручка від реалізації														
		Середня дебіторська заборгованість	-	+	+	+		+					+		+	
3.2	Оборотність засобів у розрахунках (в днях)	360 днів														
		Оборотність засобів у розрахунках (в оборотах)	-	+	+			+					+		+	+
3.3	Оборотність виробничих запасів (в оборотах)	Витрати на виробництво продукції	-	+	+	+	+	+		+	+	+		+		+
		Середні виробничі запаси														
3.4	Оборотність виробничих запасів (в днях)	360 днів														
		Оборотність виробничих запасів (в оборотах)	-	+	+			+				+	+		+	
3.5	Оборотність кредиторської заборгованості (в днях)	Середня кредиторська заборгованість × 360 днів	-		+			+				+		+		
		Витрати на виробництво продукції														
3.6	Коефіцієнт погашення дебіторської заборгованості	Середня дебіторська заборгованість	-		+			+		+	+	+		+	+	
		Виручка від реалізації														
3.7	Оборотність власного капіталу	Виручка від реалізації														
		Середня величина власного капіталу	-	+	+			+	+						+	+
3.8	Оборотність основного капіталу	Виручка від реалізації														
		Підсумок середнього балансу-нетто	-	+	+			+	+	+	+	+	+		+	+

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
3.9	Оборотність інвестованого капіталу	Виручка від реалізації	–													
		Довгострокові зобов'язання + власні кошти													+	+
4	<i>Показники рентабельності</i>															
4.1	Прибуток до сплати податків і відсотків		–	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
4.2	Чистий прибуток	Прибуток до сплати податків і відсотків – податки бюджету – відсотки за кредит	–	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
4.3	Рентабельність продукції	Прибуток до виплати податків і відсотків	–	+	+	+		+	+	+	+	+	+		+	+
		Виручка від реалізації														
4.4	Рентабельність активів	Чистий прибуток	–						+							+
		Середня величина активів														
4.5	Рентабельність основної діяльності	Прибуток до виплати податків і відсотків	–		+				+							
		Витрати на виробництво продукції														
4.6	Рентабельність основного капіталу	Чистий прибуток	–	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	
		Підсумок середнього балансу-нетто														
4.7	Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток		+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	
		Середня величина власного капіталу														
4.8	Рентабельність виробничих засобів	Чистий прибуток		+			+								+	
		Основні засоби + запаси та витрати	–	+			+									
4.9	Коефіцієнт комерційної діяльності	Чистий прибуток														
		Виручка від реалізації	–		+		+								+	

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
4.10	Рентабельність довгострокових та короткострокових фінансових вкладень	Доходи за цінними паперами від пайової участі у інших підприємствах	-	+	+		+									
		Фінансові вкладення														
4.11	Прибуток на інвестований капітал	Прибуток до виплати податків і відсотків	-			+			+				+			+
		Середня вартість активів														
4.12	Рівень повернення довгострокових зобов'язань	Прибуток до виплати податків і відсотків	-							+	+					
		Витрати з виплати відсотків														

Джерело: розроблено авторами

Аналіз сучасних економічних джерел показав, що незважаючи на різноманітність підходів до оцінки фінансового становища підприємств фахівці підтримують одноставність думки стосовно того, що:

- для комплексної оцінки фінансової стабільності і незалежності підприємства необхідний розрахунок наступних груп індикаторів: фінансової стійкості, платоспроможності, діловій активності, рентабельності і позиції на ринку цінних паперів;

- економічна оцінка фінансової стійкості підприємства здійснюється на підставі відносних показників (коефіцієнтів), що відображають наявність і використання фінансових ресурсів, склад і структуру джерел фінансування, забезпечення активів власними оборотними коштами. Розрахунок показників здійснюється на підставі інформації фінансової звітності підприємств, із залученням необхідних даних про обсяг виробництва, основні види продукції, обсяги продажу, капіталовкладення (дійсні і прогнозовані), структуру витрат тощо;

- висновок про ступінь фінансової стійкості підприємства робиться на підставі порівняння його відносних коефіцієнтів з нормативними значеннями, середньогалузевими чи середніми в конкуруючій групі. Як база порівняння можуть виступати теоретично обґрунтовані чи отримані в результаті експертних оцінок величини, що характеризують оптимальні чи критичні, з погляду стійкості фінансового положення, значення показників. Такі величини фактично виконують роль нормативів для фінансових коефіцієнтів, проте методика їх розрахунку залежно від галузей господарства на сьогодні відсутня.

Разом з тим, набір відносних показників, що застосовуються для аналізу фінансової незалежності підприємств не є сталим. Найчастіше для оцінки окремих напрямків діяльності компаній пропонується надлишкова кількість показників [138; 39; 77]. Через це удосконалення потребує формування оптимальної системи показників, яка б задовольняла потреби податкових органів, банків, акціонерів та інших контрагентів підприємства щодо договірних відносин, а також найбільш точно і повно характеризувала фінансову стійкість і результати фінансово-господарської діяльності підприємства.

При визначенні спектру пріоритетних універсальних показників, що характеризують діяльність торговельних підприємств, необхідно виходити насамперед з галузевої специфіки формування і використання фінансових ресурсів, наочності розрахунку, наявності та доступності інформації, усунення повторів в оцінці тих чи інших боків фінансової стійкості, а також забезпечення комплексності оцінки при обмеженій кількості показників.

Таким чином, дослідження різних підходів до аналізу й оцінки фінансової стійкості підприємств дозволило зупинити вибір на оптимальній, на нашу думку, щодо раціональності і достатності, системі оціночних показників фінансової стійкості торговельного підприємства, яку наведено у таблиці 2.5.

Усі відібрані показники відповідають висунутим умовам і належать до наступних груп:

- прибутковості (рентабельності). Характеризують прибутковість підприємства і якість управління активами. Відображають ефективність використання і прибутковість вкладеного капіталу;
- платоспроможності. Характеризують здатність підприємства ідповідати за платіжними зобов'язаннями у короткостроковій перспективі;
- стану і структури капіталу. Відображають наявність та співвідношення окремих елементів капіталу торговельного підприємства і його здатність ідповідати за зобов'язаннями у довгостроковій перспективі;
- стану основних і оборотних засобів. Відображають співвідношення між елементами активів підприємства та характеризують рівень забезпеченості активів джерелами їх формування;
- комерційної активності підприємства (оборотності активів). Показують потенціал основної діяльності підприємства і характеризують на скільки ефективно підприємство використовує свої засоби;
- ліквідності активів. Характеризують ступінь захисту грошових засобів власників акцій у випадку банкрутства підприємства.

Узагальнюючу характеристику фінансової стійкості торговельного підприємства пропонуємо давати на підставі комплексної оцінки фінансової стійкості, яку доцільно проводити на основі даних бухгалтерської звітності способом багатомірного аналізу. Задля цього вважаємо доцільним розраховувати інтегральний рейтинговий показник фінансової стійкості, який обчислено за допомогою методу Дельфі [42, с. 41]. Вибраний спосіб узагальнюючої оцінки дозволяє враховувати ступень відхилення абсолютних значень показника від еталону – найбільшого значення кожного з порівнюваних фінансових показників (стандартизованих показників).

Зведення показників платоспроможності і стану капіталу, ліквідності активів, прибутковості, комерційної активності і ринкового потенціалу акцій підприємства в єдиний інтегральний показник рейтингової оцінки дозволить зробити обґрунтований висновок про ступінь фінансової незалежності підприємства.

Вважаємо, що застосування запропонованої системи оціночних показників фінансової стійкості торговельних підприємств дозволить об'єктивно оцінити їх результати фінансово-господарської діяльності і виявити основні фактори, що впливають на відхилення і зміну фінансової стійкості, а також розробити заходи щодо формування раціональної структури балансу, оптимізації обсягу і темпів приросту прибутку, пошуку невикористаних можливостей підвищення фінансової стійкості суб'єктів господарювання. Зазначене сприятиме раціональній побудові функціональної системи взаємозв'язків з проведення аналізу, підвищенню його якості та ефективності.

Таблиця 2.5 – Запропонована система показників фінансової стійкості торговельного підприємства

№ з/п	Назва показника	Сутність	Алгоритм розрахунку	Примітки
1	2	3	4	5
1	<i>Показники прибутковості</i>			
1.1	Рентабельність продажу (P_n)	Показує доходність реалізації, тобто на скільки грошових одиниць слід реалізувати товарів, щоб отримати 1 грошову одиницю прибутку	$P_n = \frac{\Pi}{BP}$ <p>Відношення прибутку до виручки від реалізації, виражене у відсотках</p>	Пов'язаний з динамікою ціни реалізації товарів
1.2	Рентабельність активів (P_A)	Визначає ефективність використання майна підприємства	$P_A = \frac{\Pi}{A}$ <p>Відношення прибутку до середньої за період величини активів підприємства</p>	Порівняння рентабельності капіталу з рентабельністю товарів та розміром банківського кредиту дає змогу зробити висновки або про невиправдане підвищення кредитної ставки, або про незадовільне використання капіталу підприємства
1.3	Рентабельність власного капіталу (P_{BK})	Відображає ефективність використання коштів, які належать власникам підприємства	$P_{BK} = \frac{\Pi}{BK}$ <p>Відношення прибутку до середньої за період величини власного капіталу підприємства</p>	Основний критерій при оцінці рівня котирування акцій на біржі
1.4	Рентабельність чистих активів ($P_{ЧА}$)	Показує величину прибутку, що припадає на 1 грошову одиницю чистих активів	$P_{ЧА} = \frac{\Pi}{ЧА}$ <p>Відношення прибутку до середньої за період величини чистих активів підприємства</p>	Основний критерій для оцінки прибутковості активів, які залишаються у розпорядженні підприємства після погашення зобов'язань

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5
2	<i>Показники платоспроможності</i>			
2.1	Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) ($K_{n.l}$)	Достатність оборотних засобів підприємства, які можуть бути використані їм для погашення своїх короткострокових зобов'язань. Характеризує запас стійкості, яка виникає внаслідок перевищення ліквідного майна над зобов'язаннями	Відношення поточних активів (оборотних засобів) до поточних пасивів (короткострокових зобов'язань)	$K_{n.l} = \frac{ПА}{ПЗ}$ $1 \geq K_{n.l} < 2$ <p>Нижня межа вказує на те, що оборотних засобів повинно бути достатньо для покриття своїх короткострокових зобов'язань. Перевищення оборотних активів над короткостроковими зобов'язаннями більш ніж у 2 рази вважається небажаним, оскільки це свідчить про нераціональне вкладення своїх коштів та неефективному їх використанні</p>
2.2	Коефіцієнт термінової ліквідності ($K_{m.l}$)	Платіжні здібності підприємства, що прогножуються, за умов своєчасного проведення розрахунків з дебіторами	Відношення суми мобільних засобів у розрахунках з дебіторами і грошових коштів та короткострокових фінансових вкладень до поточних пасивів	$K_{m.l} = \frac{ДЗ + ГК}{ПЗ}$ $K_{m.l} \geq 0,7-0,8$ <p>Низьке значення вказує на необхідність постійної роботи з дебіторами, з метою забезпечення можливості перетворення найбільш ліквідної частини оборотних засобів у грошову форму для розрахунків</p>
2.3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{a.l}$)	Частина короткострокової заборгованості підприємства, яку воно може сплатити найближчим часом. Надає характеристику платоспроможності підприємства на дату складання балансу	Відношення грошових коштів та короткострокових фінансових вкладень до поточних пасивів	$K_{a.l} = \frac{ГК}{ПЗ}$ $K_{a.l} \geq 0,2-0,25$ <p>Низьке значення коефіцієнту вказує на зниження платоспроможності підприємства</p>
3	<i>Показники стану і структури капіталу</i>			
3.1	Коефіцієнт автономії (K_a)	Характеризує незалежність від позикових засобів. Показує частку власних засобів в їх загальному обсязі	Відношення суми реального власного капіталу до загального обсягу засобів підприємства	$K_a = \frac{РВК}{ВБ}$ $K_a \geq 0,5$ <p>Перевищення вказує на зростання фінансової незалежності.</p>

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5
3.2	Коефіцієнт фінансової залежності ($K_{\phi z}$)	Показує, яка сума загальної вартості майна підприємства припадає на 1 грн власних коштів	$K_{\phi z} = \frac{BB}{BK}$ Відношення валюти балансу до суми власного капіталу	$K_{\phi z} \leq 2$ Показник обернений до коефіцієнта автономії. Характеризує залежність від позикових засобів
3.3	Коефіцієнт фінансової стійкості ($K_{\phi c}$)	Показує кількість власних коштів, які залучило підприємство на 1 грн вкладених в активи позикових засобів	$K_{\phi c} = \frac{PBK}{PK}$ Відношення реального власного та позикового капіталу	$K_{\phi c} \geq 1$ Зниження вказаної межі означає залежність підприємства від зовнішніх джерел, втрату фінансової автономності
3.4	Коефіцієнт співвідношення позикових та власних засобів ($K_{n/g}$)	Кількість позикових засобів, які залучило підприємство на 1 грн вкладених в активи власних коштів	$K_{n/g} = \frac{PK}{PBK}$ Відношення всіх зобов'язань (позикового капіталу) до реального власного капіталу	$K_{n/g} \leq 1$ Перевищення вказаної межі означає залежність підприємства від зовнішніх джерел, втрату фінансової автономності. Залежить від характеру господарської діяльності
3.5	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу ($K_{зк}$)	Характеризує частку залученого капіталу в загальній сумі капіталу підприємства	$K_{зк} = \frac{PK}{BB}$ Відношення суми позикового капіталу до загальної суми засобів підприємства	$K_{зк} \leq 0,5$ Перевищення вказаної межі означає залежність підприємства від зовнішніх джерел засобів, втрату фінансової автономності
3.6	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів ($K_{оз}$)	Показує частку довгострокових позик у загальній сумі довгострокових джерел формування, які можна спрямувати на реалізацію довгострокових програм	$K_{оз} = \frac{ДПК}{BK + ДПК}$ Відношення довгострокового позикового капіталу до суми власного капіталу і довгострокового позикового капіталу (довгострокових джерел)	Чим вище показник, тим більш залежне підприємство від довгострокових позикових джерел фінансування

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5
3.7	Коефіцієнт стійкості фінансування ($K_{с.ф}$)	Показує питому вагу активів, які фінансуються за рахунок стійких пасивів	$K_{с.ф} = \frac{BK + ЗМВ + ДПК}{ВБ}$ <p>Відношення власного капіталу, забезпечення майбутніх витрат та платежів і довгострокового позикового капіталу до загальної суми засобів підприємства</p>	Критичне значення коефіцієнта – 0,75. Якщо значення цього коефіцієнта нижче 0,75, то можна констатувати, що на підприємстві недостатньо стійких джерел формування майна. Чим вище показник, тим більше активів фінансується за рахунок довгострокових і власних джерел одночасно
3.8	Коефіцієнт довгострокових зобов'язань ($K_{д.з}$)	Визначає частину довгострокових зобов'язань в загальній сумі позикових джерел формування майна	$K_{д.з} = \frac{ДПК}{ПЗ + ДПК}$ <p>Відношення довгострокового позикового капіталу до загальної суми засобів, залучених підприємством на позиковій основі</p>	$K_{д.з} < 0,2$
3.9	Коефіцієнт поточних зобов'язань ($K_{п.з}$)	Визначає частку поточних зобов'язань в загальній сумі позикових джерел формування майна	$K_{п.з} = \frac{КПК}{КПЗ + ДПК}$ <p>Відношення поточних зобов'язань загальної суми засобів, залучених підприємством на позиковій основі</p>	$K_{п.з} > 0,5$
3.10	Коефіцієнт страхування бізнесу ($K_{с.б}$)	Показує суму капіталу, який зарезервовано підприємством на кожну гривню майна	$K_{с.б} = \frac{РК}{ВБ}$ <p>Визначається як відношення суми резервного капіталу до загальної вартості майна</p>	$K_{с.б} > 0,2$

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5
4	<i>Показники стану основних і оборотних активів</i>			
4.1	Коефіцієнт забезпеченості поточних активів власними оборотними засобами ($K_{з.па}$)	Наявність у підприємства власних оборотних засобів, необхідних для фінансової сталості. Критерій визначення неплатоспроможності (банкрутства) підприємства	$K_{з.па} = \frac{ВОЗ}{ПА} = \frac{ВК - НА}{ПА}$ Відношення власних оборотних засобів до загальної величини оборотних засобів підприємства	$K_{з.па} \geq 0,1$ Чим вище показник, тим краще фінансовий стан підприємства, тим більше в нього можливостей проведення незалежної фінансової політики
4.2	Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними засобами ($K_{з.з}$)	Наявність у підприємства власних оборотних засобів, необхідних для покриття запасів.	$K_{з.з} = \frac{ВОЗ}{З} = \frac{ВК - НА}{З}$ Відношення власних оборотних засобів до величини запасів підприємства	$K_{з.з} \geq 0,5$ Чим вище показник, тим краще фінансовий стан підприємства, тим більше в нього можливостей проведення незалежної фінансової політики
4.3	Коефіцієнт покриття запасів ($K_{н.з}$)	Наявність у підприємства «нормальних» джерел засобів для покриття запасів	$K_{н.з} = \frac{ВОЗ + ККБ + КЗ_T}{З}$ Відношення суми власних оборотних засобів, короткострокових кредитів банку та кредиторської заборгованості за товарними операціями до величини запасів підприємства	$K_{н.з} \geq 1$ Зниження зазначеної межі вказує на необхідність використання інших джерел фінансування, що призводить до зростання кредиторської заборгованості по оплаті праці та по іншим видам розрахунків
4.4	Коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{м.вк}$)	Здібність підприємства підтримувати рівень власного оборотного капіталу та поповнювати оборотні засоби за рахунок власних джерел	$K_{м.вк} = \frac{ВОЗ}{ВК}$ Відношення власних оборотних засобів до загальної величини власного капіталу підприємства	$K_{м.вк} \in [0,2 - 0,5]$ Чим ближче значення показника до верхньої межі, тим більше можливість фінансового маневру у підприємства

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5
4.5	Коефіцієнт співвідношення мобільних та іммобілізованих засобів ($K_{m/im}$)	Скільки оборотних активів (мобільних засобів) приходить на 1 грошову одиницю необоротних активів (іммобілізованих засобів)	$K_{m/im} = \frac{ПА}{НА}$ Відношення оборотних активів до необоротних	Чим вище значення показника, тим більше засобів підприємство вкладає в оборотні активи
4.6	Коефіцієнт реальної вартості майна ($K_{рвм}$)	Показує частку коштів торговельного процесу у вартості майна підприємства	$K_{рвм} = \frac{ОЗ + З + НВ}{ВБ}$ Відношення суми основних засобів, запасів та незавершеного виробництва до загальної величини майна підприємства (валюти балансу)	Чим вище значення показника, тим вище рівень виробничого потенціалу підприємства
4.7	Коефіцієнт структури фінансування необоротних активів ($K_{ст.фін}$)	Показує частину необоротних активів, яка фінансується за рахунок довгострокових залучених коштів	$K_{ст.фін} = \frac{ДПК}{НА}$ Відношення довгострокового позикового капіталу до необоротних активів підприємства	$K_{ст.фін} < 1$ Перевищення вказаної межі вказує на зростання вартості необоротних активів, сформованих за рахунок довгострокових джерел фінансування
5	<i>Показники комерційної активності підприємства</i>			
5.1	Коефіцієнт оборотності оборотних (поточних) активів (O_{na})	Показує скільки грошових одиниць виручки припадає на кожну грошову одиницю активів	$O_{na} = \frac{ЧВР}{ПА}$ Відношення чистої виручки від реалізації до середньої за період величини поточних (оборотних) активів	Відображає швидкість обігу матеріальних та грошових ресурсів підприємства за період, що вивчається

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5
5.2	Коефіцієнт оборотності матеріальних оборотних засобів (O_3)	Свідчить про кількість обертів за звітний період, за який матеріальні оборотні засоби (запаси) перетворюються у грошову форму	$O_3 = \frac{CB}{З}$ <p>Відношення собівартості до середньої за період величини запасів підприємства</p>	Відображає швидкість обігу запасів та витрат
5.3	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості ($O_{дз}$)	Показує кількість обертів за період, або скільки в середньому разів за період відбувалося надходження грошових коштів від покупців	$O_{дз} = \frac{ЧВР}{ДЗ}$ <p>Відношення чистої виручки від реалізації до середньої за період величини дебіторської заборгованості</p>	Прискорення оборотності обумовлює зниження значення показника, що свідчить про покращання розрахунків з дебіторами
5.4	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості ($O_{кз}$)	Показує швидкість обігу заборгованості підприємства, тобто скільки в середньому разів погашалася заборгованість за звітний період	$O_{кз} = \frac{ЧВР}{КЗ}$ <p>Відношення чистої виручки від реалізації до середньої за період величини кредиторської заборгованості</p>	Прискорення негативно впливає на ліквідність підприємства
5.5	Коефіцієнт оборотності власного капіталу ($O_{вк}$)	Відображає активність власних засобів	$O_{вк} = \frac{ЧВР}{ВК}$ <p>Відношення чистої виручки від реалізації до середньої за період величини власного капіталу</p>	Зростання показника в динаміці свідчить про підвищення ефективності використання власного капіталу
5.6	Коефіцієнт фондівдачі основного капіталу (основних засобів) ($K_{фв}$)	Показує скільки грошових одиниць виручки припадає на кожну грошову одиницю основного капіталу	$K_{фв} = \frac{ЧВР}{ОК}$ <p>Відношення чистої виручки від реалізації до середньої за період величини основного капіталу</p>	Відображає ефективність використання основних засобів та інших необоротних активів

Джерело: розроблено авторами

2.3 Обґрунтування обліково-аналітичної системи забезпечення фінансової стійкості

Бухгалтерський облік, як інформаційна модель системи оцінки фінансової стійкості підприємства, за допомогою відповідного методологічного інструментарію дозволяє фіксувати, ідентифікувати й обробляти дані про факти господарської діяльності та формувати й доводити інформацію про них користувачам за допомогою різних видів і форм бухгалтерської звітності. Проте за зміни умов функціонування підприємств, їх структури, ресурсів, які знаходяться у використанні менеджменту, зміною моделей й методів прийняття управлінських рішень повинна бути належним чином удосконалена й облікова система, щоб відповідати зростаючим інформаційним потребам внутрішніх і зовнішніх користувачів облікової інформації.

Як наслідок, світовою наукою та практикою запропоновано принципово нові механізми та інструменти з бухгалтерського і фінансового інжинірингу, в яких визначальним показником є вартість підприємства. Застосування таких механізмів викликано необхідністю управляти економічними процесами, грошовими, фінансовими і матеріальними потоками та контролювати їх в умовах невизначеності ринкових ризиків. Визначальна роль у цьому процесі належить інструментам стратегічного управління, які передбачають розрахунки як планових й фактичних, так і прогнозних та гіпотетичних показників (сприятливих і несприятливих). На основі отриманих індикаторів надалі визначають методика створення й використання облікових інструментів бухгалтерського інжинірингу. Основоположним при цьому є припущення, що не облік підпорядковує і визначає якими повинні бути фінанси, а навпаки – останні обумовлюють, разом з технологією, організацією виробництва і управління підприємством, побудову й використання механізмів та інструментів бухгалтерського інжинірингу.

Під інжинірингом бізнесу Б. М. Рапопорт та А. І. Скубченко розуміють «систему методів та прийомів, що використовуються для створення бізнесу та задовольняють внутрішні цілі підприємства» [118]. У це поняття включають такі елементи, як процедури для проектування бізнесу, знання, що дозволяють виміряти ефективність вкладеного в об'єкт капіталу, винахідливість тощо. У свою чергу І. Т. Балабанов розглядає інжиніринг, «як визначену форму експорту послуг (передачу знань, технологій та досвіду) із країни виробника до країни замовника» [15]. Інжиніринг включає комплексні дослідження щодо підготовки техніко-економічного обґрунтування, комплексу проектних документів, а також розробку рекомендацій стосовно організації виробництва та управління, експлуатації обладнання та продажу готової продукції. Отже, інжиніринг, механізм якого на сьогодні ще недостатньо розроблений, пов'язаний зі створенням нових фінансових механізмів та інструментів для оцінки фінансової стійкості, якості виробництва й фінансових послуг, зокрема резервів, ризиків, ліквідності, доходів, витрат для потреб клієнтів у зв'язку зі зміною економічної ситуації на макро- та мікроринках.

Різновидом інжинірингу є фінансовий інжиніринг, сутність якого полягає у створенні нових інструментів, котрі використовуються для розподілу ресурсів, ризиків, ліквідності, доходів. І. А. Бланком наведено таке визначення цього поняття: «Фінансовий інжиніринг – процес цілеспрямованої розробки нових фінансових інструментів або нових схем здійснення фінансових операцій» [25]. Підвидами фінансового інжинірингу є банківський та бухгалтерський.

Діюча система управлінського обліку в умовах невизначеності зовнішніх ринків не надає у достатньому обсязі інформацію необхідну для поточного, тактичного та стратегічного управління такими економічними процесами як ризики, резерви, грошові потоки, платоспроможність, вартість підприємства, що є формуючими показниками фінансової стійкості. Відтак, низкою дослідників, серед яких К. Друрі [51], Джон Ф. Маршал, Випул К. Бансал [90], В. І. Ткач, М. В. Шумейко [137], запропоновано нові механізми та інструменти фінансового і бухгалтерського інжинірингу, які в сукупності сформували так званий управлінський стратегічний облік. Під поняттям «фінансовий інжиніринг» та «бухгалтерський інжиніринг» розуміється нова система методів визначення фінансового стану підприємства та запасу його надійності. Тобто це інструменти управління грошовими потоками, резервами і ризиками підприємства, а значить і безпосередньо фінансовою стійкістю. Враховуючи досвід зарубіжних та окремих українських підприємств, застосування механізмів та інструментів фінансового і бухгалтерського інжинірингу повинно базуватися на відповідних методичних засадах, які передбачають:

- ідентифікацію об'єктів управління фінансового й бухгалтерського інжинірингу;
- формулювання моделі фінансового і бухгалтерського інжинірингу.

Представники світової наукової школи з управління, зокрема Дж. Ф. Маршал та В. К. Бенсал [12], представляють концепцію фінансового і бухгалтерського інжинірингу як шість процедур, які прийнято називати паттернами. Ці процедури розглянуто також в роботах російських дослідників В. І. Ткач та М. В. Шумейко [137]:

- 1) об'єкти і процеси управління;
- 2) теоретичні та методичні основи інжинірингу;
- 3) інжинірингові механізми та інструменти;
- 4) технологія обліку;
- 5) обліково-аналітичне забезпечення: агреговані мегарахунки, агреговані бухгалтерські проводки, моніторингові похідні балансові звіти;
- 6) результати використання.

Підсумковим обліково-аналітичним механізмом управлінського стратегічного обліку виступає система похідних балансових звітів.

Отже, обліково-аналітичне забезпечення – це сукупність нових положень управлінського обліку, на основі механізмів та інструментів бухгалтерського і фінансового інжинірингу та моніторингу рівня фінансової стійкості підприємства. Головним результатом використання механізмів та інструментів

фінансового та бухгалтерського інжинірингу є формування похідних балансових звітів різного економічного і цільового призначення, на підставі яких можна встановити дійсну вартість підприємства (в ринкових, справедливих, заставних, ліквідних цінах), задля реальної оцінки рівня фінансової стійкості та стратегічного управління економічними процесами підприємства.

Дієвість системи управління фінансовою стійкістю торговельного підприємства значною мірою залежить від ефективності функціонування системи його інформаційного забезпечення. Це пояснюється наростанням глобалізаційних процесів, ускладненням господарських відносин, інтенсифікацією виробничих та обслуговуючих бізнес-процесів, підвищенням рівня конкурентної боротьби та зростанням впливу зовнішнього середовища на результати діяльності торговельних підприємств. Для побудови системи інформаційного забезпечення управління фінансовою стійкістю торговельного підприємства може використовуватися система стратегічного бухгалтерського обліку, яка забезпечує генерування облікової інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень.

Доцільною до застосування методологічною основою системи стратегічного фінансового обліку, яка поєднує об'єкти внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства й орієнтована на майбутнє, за сучасних умов, є бухгалтерський інжиніринг. Така підсистема є концепцією розробки й впровадження облікових інформаційних систем та побудована на основі використання інжинірингової архітектури – набору інструментів кожної стадії облікового процесу, котрі містять облікові агрегати, структурований план рахунків, коригуючі, інжинірингові, стратегічні та гіпотетичні бухгалтерські записи, похідні балансові звіти тощо. Зазначене актуалізує впровадження зазначеного методологічного підґрунтя в управлінську систему торговельних підприємств для удосконалення формування інформаційної бази.

Забезпечення підвищення фінансової стійкості будь-яких підприємств можливе за таких умов: розроблення дієвої методики оцінки фінансової стійкості; формування якісної інформаційної бази даних для моніторингу фінансового стану та постійного її оновлення; перегляду змісту й механізмів фінансової політики; використання інноваційних фінансових механізмів забезпечення стабілізації фінансів підприємств. З огляду на це, тенденції розвитку фінансової системи України, здебільшого регресивного типу, актуалізують питання пошуку нових методичних прийомів інформаційного забезпечення оцінювання фінансової стійкості підприємств. Таке вбачається можливим шляхом удосконалення й розроблення інноваційних методичних засад впровадження на підприємствах механізму бухгалтерського інжинірингу.

Зарубіжна практика у прийнятті рішень на основі даних фінансової звітності свідчить про не повну репрезентативність індикаторів звітності складеної за нормами МСФЗ та звітністю, кладеною на основі вартості бізнесу. Для узгодження даних про діяльність у звітному періоді рекомендовано застосовувати механізм бухгалтерського інжинірингу для управління

наслідками впливу зовнішніх чинників та усунення впливу ризиків на достовірність даних облікової системи підприємства.

Н. А. Городиська здійснила широкий огляд понять інжинірингу, систематизувавши погляди вчених під різним кутом зору: технологічні знання, консультаційні послуги, вид інноваційної діяльності, сукупність проектних робіт тощо. Бухгалтерський інжиніринг може бути використаний через різні види моделей у операційній діяльності: при діагностиці фінансового стану підприємства, побудові похідних балансів, оптимізації структури витрат і доходів, управлінні дебіторською та кредиторською заборгованістю, забезпеченні кредитоспроможності. У підсумку, результати бухгалтерського інжинірингу спрямовані на оцінку вартості підприємств через визначення чистих активів і чистих пасивів. Відповідно, пропонується до застосування підприємствами модель концепції бухгалтерського інжинірингу для аналізу фінансової стійкості, подану на рисунку 2.2.

Рисунок 2.2 – Модель бухгалтерського інжинірингу для аналізу фінансової стійкості підприємства

Джерело: розроблено авторами

Представлена модель демонструє синергію складових фінансового управління на підприємстві під час формування інформаційного забезпечення аналізу фінансової стійкості.

Застосування концепції бухгалтерського інжинірингу під час побудови стратегічно-орієнтованої системи фінансового обліку, передбачає необхідність проведення аналізу існуючих підходів до розуміння його сутності та уточнення структурних елементів. Обґрунтування характерних особливостей моделей бухгалтерського інжинірингу дозволить створити необхідні перед умови для побудови інформаційної технології, яка забезпечить формування облікової інформації стратегічного характеру.

На сьогодні використання бухгалтерського інжинірингу набуло значного поширення під час побудови стратегічно-орієнтованих та управлінських облікових систем. Значна увага дослідниками приділяється дослідженню теоретико-методичних засад його використання в обліковій практиці та аналізу розвитку системи інструментів бухгалтерського інжинірингу, що використовується в фінансовому, управлінському та стратегічному обліку.

У результаті систематизації та узагальнення напрацювань у сфері бухгалтерського інжинірингу В.І. Ткачем та М.В. Шумейко [137] була розроблена інжинірингова теорія бухгалтерського обліку із власним предметом (майно, елементи затрат, джерела і статті калькуляції) та об'єктами (чисті активи та чисті пасиви), інжиніринговим методом обліку. На думку авторів [137] формування інжинірингової теорії відповідає потребам, сингулярного управління, виникнення якого пов'язано з появою світової фінансової кризи на початку ХХІ-го століття.

На сьогодні можна виділити два основних підходи до розуміння сутності бухгалтерського інжинірингу – у вузькому та у широкому розумінні.

У вузькому розумінні бухгалтерський інжиніринг розглядається [12] як система похідних балансових звітів, що використовуються для забезпечення управління платоспроможністю, власністю, резервною системою, ризиками. Похідні балансові звіти можуть використовуватись у якості основного джерела інформації для стратегічного управління економічними процесами та ресурсним потенціалом підприємства. Однак, подане розуміння бухгалтерського інжинірингу залишає поза увагою порядок змістовного наповнення таких звітів, опис й обґрунтування методів і технік, які використовуються для наповнення показників похідних балансових звітів обліковою інформацією стратегічного характеру.

У широкому розумінні бухгалтерський інжиніринг – це концепція розробки і впровадження облікових інформаційних систем, яка побудована на використанні структурованого плану рахунків, нових видів облікової архітектури (базова, коригуюча, похідна, стратегічна та гіпотетична складові), агрегованих і дезагрегованих об'єктів з метою забезпечення бухгалтерського супроводу управління економічними процесами і визначення результатів діяльності підприємства або його бізнес-одиниць [137].

На нашу думку, застосування такого підходу є найбільш доцільним при побудові стратегічно орієнтованої системи обліку, оскільки дозволяє на основі інжинірингових інструментів забезпечити ідентифікацію й оцінку об'єктів внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства та комплексно забезпечити процес оцінки фінансової стійкості підприємства.

Узагальнивши існуючі трактування вважаємо, що під поняттям «бухгалтерський інжиніринг» слід розуміти нову систему методів визначення фінансового стану підприємства та запасу його стійкості. Тобто розглядати як інструменти управління грошовими потоками, резервами, ризиками підприємства, а найголовніше, фінансовою стійкістю.

Грунтуючись на досвіді зарубіжних та окремих українських підприємств, застосування механізмів та інструментів бухгалтерського інжинірингу повинно базуватися на відповідних методичних засадах, які передбачають:

- ідентифікацію об'єктів управління фінансового і бухгалтерського інжинірингу;
- формулювання моделі фінансового і бухгалтерського інжинірингу.

Представники світової наукової школи з управління, зокрема Дж. Ф. Маршал та В.К. Бенсал [90] представляють концепцію бухгалтерського інжинірингу як шість процедур, які прийнято називати паттернами. Ці процедури визнані також в роботах дослідників В. І. Ткача та М. В. Шумейко [137]. Зокрема це:

- 1) об'єкти і процеси управління;
- 2) теоретичні та методичні основи інжинірингу;
- 3) інжинірингові механізми та інструменти;
- 4) технологія обліку;
- 5) обліково-аналітичне забезпечення: агреговані мегарахунки, агреговані бухгалтерські проводки, моніторингові похідні балансові звіти;
- 6) результати використання.

Основним механізмом фінансового і бухгалтерського інжинірингу є методика похідних балансових звітів. Необхідність застосування похідних балансових звітів викликана тим, що традиційний бухгалтерський баланс, складений на принципах історичної вартості, в сучасних умовах не відповідає потребам власників, інвесторів та інших користувачів інформації, що приймають управлінські рішення з управління власністю, грошовими потоками, ризиками, резервами, платоспроможністю, ресурсним потенціалом, а також в організації контролю за фінансовим станом і його прогнозуванням.

За результатами досліджень науковцями різних країн запропоновано складати похідні балансові звіти за методикою, яка передбачає застосування нових інструментів бухгалтерського і фінансового інжинірингу [90; 137]. На сьогодні інжинірингові інструменти включають:

- 1) фінансові баланси в історичній оцінці;
- 2) реінжиніринг бізнес-процесів (їх трансформація під дією моніторингових фінансово-господарських операцій);
- 3) імунізаційні механізми;
- 4) похідні балансові звіти;
- 5) нульові баланси.

На підставі вказаних інжинірингових інструментів в управлінському обліку формується система обліково-аналітичного забезпечення, складовими елементами якої є:

- 1) окремий робочий план рахунків управлінського обліку;
- 2) обліково-контрольні точки – економічні ситуації;
- 3) реєстр фінансово-господарських операцій;
- 4) системи оцінок; 5) облікові агрегати і мегарахунки;
- 6) агреговані проводки за мегарахунками;

- 7) похідні балансові звіти;
- 8) алгоритм (технологія) відображення даних в похідних балансових звітах [8].

Головним результатом використання механізмів та інструментів фінансового і бухгалтерського інжинірингу є формування похідних балансових звітів різного економічного й цільового призначення, на підставі яких можна встановити дійсну вартість підприємства (у ринкових, справедливих, заставних, ліквідних цінах), рівень його фінансової захищеності, величину грошових потоків, платоспроможність, задля поточного, тактичного та стратегічного управління економічними процесами підприємства.

На основі вивчення світового досвіду, пропонуємо модель бухгалтерського інжинірингу обліково-аналітичного забезпечення моніторингу фінансового стану підприємства (рис. 2.3), яка включає:

- 1) використовувати балансові теорії;
- 2) облікові підходи;
- 3) облікові механізми та інструменти;
- 4) робочий план мегарахунків управлінського обліку;
- 5) технологія інжинірингових процесів – на підставі похідних балансових звітів;
- 6) контроль результатів.

Рисунок 2.3 – Механізми та інструменти бухгалтерського інжинірингу в аналізі фінансової стійкості торговельного підприємства

Джерело: розроблено авторами

Як представлено на рис. 2.3, з таких об'єктів як майно, капітал та господарські операції, складається інформаційне підґрунтя для аналізу та визначення рівня фінансової стійкості підприємств торгівлі. За допомогою інжинірингового механізму розробляється робочий план укрупнених (мега) рахунків, як економічних агрегатів, виходячи з їх економічного змісту та цілей аналізу.

Узагальнення існуючих наукових підходів та напрацювань автора щодо використання інструментів бухгалтерського інжинірингу щодо інтерпретації фактів господарського життя як інформаційної бази аналізу фінансової стійкості підприємства дозволило сформулювати модель управління фінансовою стійкістю на основі бухгалтерського інжинірингу (рис. 2.3). В розробленій моделі вхідний масив даних для аналізу фінансової стійкості підприємств торгівлі формують дебетові та кредитові обороти за рахунками необоротних активів, запасів, інших оборотних активів, власного капіталу та зобов'язань.

На підставі вхідного потоку формуються облікові реєстри для моніторингу фінансової стійкості, які шляхом застосування специфічних інструментів бухгалтерського інжинірингу трансформуються у індикатори фінансової стійкості, що дозволяє забезпечити інформаційну підтримку управлінських рішень щодо розробки подальшої стратегії розвитку підприємства торгівлі. Нами рекомендовано для цілей аналізу фінансової стійкості торговельних підприємств виділити такі мегарахунки: I. «Необоротні активи»; II. Оборотні активи; III. «Власний капітал»; IV. «Довгострокові зобов'язання і забезпечення»; V. «Поточні зобов'язання і забезпечення».

Наступним кроком є використання інжинірингових інструментів, а саме: складання Початкового (вступного) балансу за мегарахунками в історичній оцінці; складання бухгалтерських проводок з коригування нестач і недоліків, виявлених внутрішніми і зовнішніми аудиторами; складання коригувального балансу. Надалі вбачається за доцільне складання моніторингових похідних балансових звітів.

На останньому етапі доцільним є здійснення контролю результатів, а саме: на основі моніторингового похідного балансового звіту здійснювати розрахунок та аналіз агрегатів фінансової стійкості та визначати її рівень.

За дотримання поданих методичних процедур, використання бухгалтерських інжинірингових механізмів та інструментів забезпечує:

– оперативне надання достовірної інформації для прийняття поточних і тактичних управлінських рішень;

– одержання «Похідного балансового звіту» – нової інжинірингової інформації про чисті активи і чисті пасиви підприємства, що дає можливість здійснювати у реальному часі моніторинг різних економічних ситуацій, як окрему оцінку майнового стану, резервів, ризиків, поточної, тактичної, гіпотетичної та стратегічної платоспроможності, так і оцінку фінансової стійкості підприємства в цілому – в ринкових (справедливих) цінах.

Основою інформаційного підґрунтя аналізу фінансової стійкості на базі бухгалтерського інжинірингу виступають агреговані бухгалтерські проведення

за подвійним записом. Їх, як прийнято міжнародною практикою, об'єднують в сім груп і називають ітераціями. В залежності від цілей застосування бухгалтерського інжинірингу, зміст кожної ітерації може бути уточнений, а саме для аналізу фінансової стійкості:

1-ша ітерація. Складаються коригувальні записи по відображенню в обліку недоліків, які встановлені під час здійснення перевірок внутрішнім і зовнішнім аудитором.

2-га ітерація. Відображення коригування у фінансовому обліку і складання скоригованого бухгалтерського балансу.

3-я ітерація: оцінка шляхом моніторингу очікуваного впливу факторів на зміну власності підприємства й взяття їх на облік в окремій відомості моніторингових записів, яка відкривається в управлінському обліку.

4-а ітерація: складання моніторингового балансового звіту.

5-а ітерація: здійснюється умовна реалізація активів і умовне погашення зобов'язань за необхідною оцінкою з відображенням в окремій відомості гіпотетичних записів в управлінському обліку.

6-а ітерація: складається гіпотетичний похідний балансовий звіт.

7-а ітерація: здійснюється розрахунок та аналіз агрегатів фінансової стійкості та визначається її рівень.

Таким чином, інформація, одержана на підставі використання механізму та інструментів бухгалтерського інжинірингу, на відміну від використання даних фінансової звітності в історичній оцінці, дозволяє оцінити реальну фінансову стійкість підприємства.

Методика аналізу фінансової стійкості, яка застосовується сьогодні вітчизняними підприємствами торгівлі та базується на коефіцієнтних методах, не може повною мірою забезпечити інформаційні потреби менеджменту для прийняття нагальних та стратегічних якісних управлінських рішень. Використання у практиці діяльності торговельних підприємств запропонованого прогностичного механізму та інструментів бухгалтерського інжинірингу дозволить:

1) сформуванню робочий план мегарахунків, що представляють собою окремі економічні агрегати («Необоротні активи», «Оборотні активи», «Власний капітал», «Довгострокові зобов'язання і забезпечення», «Поточні зобов'язання і забезпечення»);

2) оцінити господарсько-фінансові операції підприємства в ринкових (справедливих) цінах;

3) скласти моніторингові похідні балансові звіти спеціального призначення, які розкривають рівень фінансової стійкості з врахуванням коригуючих проводок за результатами аудиту; діючих і очікуваних ризиків та резервів; впровадження передових технологій; при гіпотетичній реалізації майна в умовах ліквідації підприємства, а також інших економічних ситуацій, що виникають на підприємстві в сучасних ринкових конкурентних умовах.

Отримана за допомогою представленого методичного прийому інформація забезпечить формування інформаційного підґрунтя аналізу

фінансової стійкості торговельного підприємства для прийняття перспективних управлінських рішень, уникнувши помилкових припущень, зроблених на основі класичних бухгалтерських ретроспективних даних. Тому у наступному пункті даної дисертації вважаємо за необхідно розглянути більш детально організаційний механізм стратегічного управління підприємством торгівлі на основі моделі аналізу фінансової стійкості.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ

3.1 Аналіз рівня фінансової стійкості торговельних підприємств України

Сучасний розвиток економіки зумовлює проведення підприємствами збалансованої економічної політики з підтримки та зміцнення фінансового стану, платоспроможності та фінансової стійкості. Розширення прав підприємств у галузі фінансово-економічної діяльності значно зростає роль своєчасного та якісного аналізу фінансового стану підприємств, оцінки їхньої ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості та пошуку шляхів підвищення і зміцнення фінансової стабільності [84].

Під впливом посилення процесів всесвітньої економічної глобалізації успішне функціонування торговельного підприємства у великій мірі залежить від рівня його фінансової стійкості. Тільки за умови підтримання рівня фінансової стійкості на прийнятному рівні, підприємство може формувати чинники кількісних та якісних змін для сталого функціонування у сучасних умовах і зростання власного потенціалу в майбутніх періодах. Тому сьогодні, в умовах конкуренції як з вітчизняними, так і з зарубіжними торговельними підприємствами, забезпечення фінансової стійкості кожного окремо взятого суб'єкта господарювання є одним із пріоритетних завдань.

В умовах переходу до ринкового способу господарювання проблема забезпечення стійкості та, зокрема, фінансової стійкості дуже гостро постала перед українськими підприємствами, що зумовило значний інтерес до неї з боку науковців. Наприклад, питання оцінки та забезпечення фінансової стійкості підприємств розглядаються у працях вітчизняних науковців, серед яких: І. Бланк, І. Дем'яненко, Л. Докієнко, М. Заюкова, М. Кизим, М. Коробов, Н. Мамонтова, І. Нагорна, А. Чупіс, Л. Шаблиста; дослідженню механізму управління фінансовою сталістю підприємства присвячені роботи В. Плиси; вивченням проблем досягнення фінансової стабільності підприємств займається Т. Керанчук. Теоретико-методологічні питання фінансової стійкості набули значного розвитку і в працях зарубіжних економістів таких як: М. Абрютіна, І. Балабанов, Є. Брігхем, Дж. Ван Хорн, А. Грач'юв, В. Ковальов, М. Крейніна, Р. Сайфулін, О. Стоянова, М. Федотова, А. Шеремет та ін.

Фінансовим результатом процесу кругообігу коштів є прибуток, розподіл і перерозподіл якого можна розглядати як завершальну стадію кругообігу. На діючих торговельних підприємствах фінансові ресурси перебувають одночасно на всіх стадіях кругообігу, і цей процес безперервний [136].

Тому в контексті оцінки фінансового стану спостерігається взаємозв'язок основних одиниць бухгалтерського обліку (активів, пасивів, капіталу, результатів діяльності) та обліково-аналітичної частини оцінки фінансової стійкості торговельного підприємства. Основні етапи проведення оцінки фінансового стану торговельного підприємства, стійкості, ділової активності,

ліквідності та платоспроможності, здійснивши які, отримуємо можливість виявити рівень конкурентоспроможності та спрогнозувати ймовірність банкрутства підприємства.

Фінансова стійкість розглядається як економічна категорія, один із показників фінансового стану господарюючого суб'єкта; платоспроможність підприємства, здатність підприємства функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у мінливому середовищі; характеристика, що свідчить про стабільне перевищення прибутків над витратами, вільне маневрування коштами підприємства; головний компонент загальної стійкості підприємства; результат ефективного управління структурою капіталу, активів та грошових потоків підприємства, фінансова стабільність підприємства та ін.

Оцінку фінансового стану торговельного підприємства можна про водити, використовуючи як орієнтир короткострокову та довгострокову перспективи. За короткострокової перспективи саме ліквідність є одним із ключових показників оцінки фінансового стану підприємства – здатність розрахуватися по короткостроковим зобов'язанням, дотримуючись строків та розміру платежу [97].

У балансовій моделі оцінки показників фінансової стійкості групування активів та пасивів за ознакою їх ліквідності можна виконувати, виходячи не лише з економічного сенсу компонентів, а й використовуючи статті балансу.

Від ступеня ліквідності балансу залежить його платоспроможність. У той же час ліквідність характеризує не тільки поточний стан активів, але і перспективне.

Ліквідність балансу визначається як ступінь покриття зобов'язань торговельного підприємства її активами, термін перетворення яких у гроші відповідає терміну погашення зобов'язань. Від ліквідності балансу варто відрізнити ліквідність активів, що визначається як величина, зворотна часу, необхідному для перетворення їх у грошові кошти. Чим менше час, що буде потрібно, щоб даний вид активу був переведений у грошову форму, тим вище його ліквідність [16, с. 210].

Ліквідність і платоспроможність є важливими характеристиками ритмічності і стійкості діяльності підприємства. Тому важливим є питання оцінки і прогнозування ліквідності і платоспроможності підприємства та удосконалення з цією метою існуючих підходів та методик.

Питання теоретичного та методологічного обґрунтування понять «платоспроможність» і «ліквідність» розглядалися у працях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців та практиків, зокрема І. О. Бланка, А. Б. Гончарова, Г. О. Крамаренка, Є. В. Мниха, та інших. Завдяки роботам цих вчених сформульовано підґрунтя для подальших наукових досліджень.

Проте, як свідчать дослідження, більшість підприємств не реалізують фінансовий менеджмент у розрізі ліквідності та платоспроможності, тому у цій ситуації особливої актуальності набирає оцінка ліквідності та платоспроможності торговельних підприємств та пошук шляхів управління ними.

Вагомими складовими фінансового менеджменту є підтримка належного рівня ліквідності та платоспроможності підприємства, збереження та підвищення досягнутих показників ефективності, забезпечення стабільності грошових надходжень та їх збалансованості з обсягами видатків, необхідних для простого функціонування підприємства та своєчасного і повного виконання платіжних зобов'язань.

Для удосконалення процесу управління ліквідністю та платоспроможністю пропонується розробити методичний підхід з використанням одного із найпоширеніших методів моделювання на сьогодні: – структурно-функціональної моделі, що дає право як формалізувати послідовність процесу управління, так і спостерігати за проміжними результатами.

Структурно-функціональний аналіз зосереджений на виявленні загального потоку інформації, її типізації, виділення із великого масиву якісних і кількісних сторін явища найбільш суттєвих, важливих та визначних. На основі цього структурно-функціональне моделювання надає загальну картину функціонування досліджуваного об'єкту.

Структурно-функціональна модель передбачає використання CASE-засобу в програмному продукті BPwin 4.0 який включає три стандартні методології: IDEF0 (функціональне моделювання), DFD (моделювання потоків даних) та IDEF3 (моделювання потоків робіт із застосуванням елементів логічного розгалуження).

Модель будується з точки зору підприємства, та переслідує ціль удосконалення процесу управління ліквідністю та платоспроможністю. Почнемо розгляд поточного процесу управління ліквідністю та платоспроможністю (системи «as is»).

Перший етап – побудова основного блоку. Суть його полягає у складанні контекстної діаграми моделі [38]. Контекстну діаграму «Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства» показано у рисунку 3.1.

На контекстній діаграмі по центру знаходиться блок головної задачі, який зображає сутність моделі, мету її побудування та передбачає сукупність запитань, на які має відповідати модель.

З усіх боків до головного блоку надходять інтерфейсні дуги, які розкривають: вхідну інформацію, необхідну для управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства, яка представлена фінансовою звітністю, відображається як вхідна дуга, яка проходить до лівої границі функціонального блоку; керування – те, «що» обмежує, та «чим» керується виконувач в управлінні [38].

На діаграмі відображається вертикальною дугою, опущеною на верхню границю блоку процесу; механізм – те, за допомогою «чого» підприємство управляє ліквідністю та платоспроможністю, та «хто» виконує завдання – фінансовий аналітик та фінансовий директор, на діаграмах відображається як вертикальна дуга, проведена до нижньої границі блоку процесу; вихідні дуги ілюструють об'єкти, в які перетворюються вхідні дані – вихідні документи,

тобто результат, який необхідно отримати – звіт «Про ступінь ліквідності та платоспроможності підприємства» та звіт «Про результати проведених заходів щодо підвищення ліквідності та платоспроможності підприємства» [68].

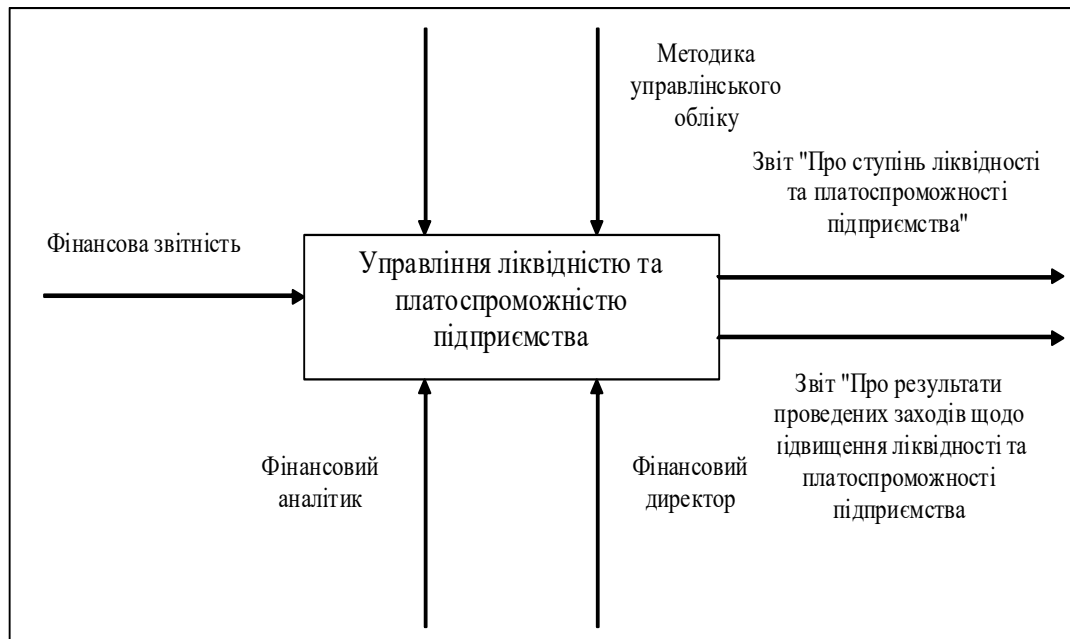

Рисунок 3.1 – Контекстна діаграма моделі «Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства»

Джерело розроблено авторами

Аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні засобів по активу, згрупованих по ступені їхньої ліквідності і розташованих у порядку убавання ліквідності, із зобов'язаннями по пасиву, згрупованими по термінах їхнього погашення і розташованими в порядку зростання таких термінів.

У залежності від ступеня ліквідності, тобто швидкості перетворення в грошові кошти, активи підприємства розділяються на наступні групи.

Л1. Найбільш ліквідні активи. грошей (це рядки 1160, 1165 другого розділу активу балансу). До них відносяться всі статті коштів підприємства і поточних фінансових інвестицій. Дана група розраховується в такий спосіб:

$$Л1 = ПФІ + ГК, \quad (3.1)$$

де $ПФІ$ – поточні фінансові інвестиції;
 $ГК$ – грошові кошти.

Л2. Швидко реалізовані активи. До цієї групи активів відносяться активи, для звертання яких у грошову форму потрібно більш тривалий час: готова продукція, товари, дебіторська заборгованість, векселі отримані (рядки 1125, 1130, 1135, 1155, 1190). Ліквідність цих активів залежить від ряду суб'єктивних і об'єктивних факторів: своєчасності відвантаження продукції, оформлення банківських документів, швидкості документообігу в банках, від попиту на

продукцію і її конкурентоздатності, платоспроможності покупців, форм розрахунків. Ця група розраховується так:

$$Л2 = ГП + Т + ВП + ДЗ, \quad (3.2)$$

де *ГП* – готова продукція;

Т – товари;

ВП – векселя отримані;

ДЗ – дебіторська заборгованість та інші оборотні активи.

Л3. Повільно реалізовані активи. Набагато більший термін знадобитися для перетворення виробничих запасів і витрат у незавершеному виробництві в готову продукцію, а потім у грошові кошти. Крім того, до цієї групи активів відносяться витрати майбутніх періодів, а також оборотні активи, що не ввійшли в перші дві групи (рядки 1100 та 1110, а також ряд. 1170). Розрахунок цього показника виробляється в такий спосіб:

$$Л3 = З + ВМП, \quad (3.3)$$

де *З* – виробничі запаси;

ВМП – витрати майбутніх періодів.

Л4. Важко реалізовані активи. До цієї групи відносяться необоротні активи підприємства, вартість яких відбита в першому розділі активу балансу («Необоротні активи» – ряд. 1095 та 1200):

$$Л4 = НА, \quad (3.4)$$

де *НА* – необоротні активи.

Пасиви балансу групуються по ступені настання терміну їхньої оплати. З даних балансу повну інформацію для проведення такого угруповання одержати неможливо. Для проведення цієї процедури можна користуватися даними, що мають у Примітках до звітів. При проведенні внутрішнього аналізу, якщо є доступ до даних аналітичного обліку, таке угруповання можна зробити більш точною. При цьому в першу групу пасивів потраплять зобов'язання, термін оплати яких уже наступив. Четверта група буде представлена довгостроковими пасивами (термін погашення яких більш одного року). Віднесення зобов'язань, що залишилися, до другої або третьої групи пасивів індивідуально для кожного підприємства. При цьому необхідно орієнтуватися на ступінь ліквідності другої і третьої груп активів. Тобто термін погашення пасивів, що відносяться до другої групи повинен відповідати терміну перетворення в грошові кошти другої групи активів, а термін погашення третьої групи пасивів – третій групі активів [60, с. 83].

Якщо ж є лише дані, приведені в балансі, використовується більш стандартизований підхід: зобов'язання підприємства групуються відповідно до

передбачуваних термінів погашення. У цьому випадку угруповання пасивів буде досить умовним, тому що відсутній індивідуальний підхід до кожного підприємства й угруповання проводиться відповідно до загально визнаних представлень про терміновість погашення того або іншого виду зобов'язання.

Використовуючи цей критерій, зобов'язання підприємства можна згрупувати в такий спосіб.

П1. Найбільш термінові зобов'язання. До них прийнято відносити кредиторську заборгованість по придбаним товарам, роботам, послугам (рядки 1615, 1620, 1625, 1630, 1660, 1690):

$$П1 = КЗ, \quad (3.5)$$

де $КЗ$ – кредиторська заборгованість.

П2. Короткострокові пасиви. До цієї групи відносяться короткострокові позикові кошти, поточні зобов'язання по розрахунках та інші поточні зобов'язання. Крім того, сюди варто віднести також частину пасивів, представлених у розділі другому пасиву балансу «Забезпечення майбутніх витрат і платежів», у частині сум, планованих до виплати протягом 12 місяців, починаючи з дати складання балансу або протягом одного операційного циклу, якщо він перевищує 12 місяців. Таке ж обмеження відноситься і до п'ятого розділу пасиву балансу «Доходи майбутніх періодів». Іншими словами до цієї групи відносяться статті четвертого розділу пасиву балансу за винятком кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, і статті другого і п'ятого розділів пасиву балансу з зауваженням обговорених вище обмежень (рядок 1600, 1610). Формула визначення суми таких пасивів має такий вигляд:

$$П2 = ПЗ - КЗ, \quad (3.6)$$

де $ПЗ$ – поточні зобов'язання.

П3. Довгострокові пасиви. Ця група пасивів представлена довгостроковими зобов'язаннями підприємства, відбитими в третьому розділі пасиву балансу, а також статтями другого і п'ятого розділів пасиву балансу, не віднесеними до другої групи, а саме рядки 1500, 1510, 1515:

$$П3 = ДЗ + ДМП, \quad (3.7)$$

де $ДЗ$ – довгострокові зобов'язання;

$ДМП$ – доходи майбутніх періодів.

П4. Постійні (стійкі пасиви) – це статті першого розділу пасиву балансу, це статті I розділу пасиву балансу («Власний капітал») – ряд. 1495, а також ряд. 1520, 1525, 1660, 1665, 1700.:

$$П4 = ВК, \quad (3.8)$$

де BK – власний капітал.

Для визначення ліквідності балансу необхідно зіставити підсумки приведених груп по активу і пасиву.

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо дотримуються наступні нерівності: $L1 \geq П1$, $L2 \geq П2$, $L3 \geq П3$, $L4 \leq П4$.

Якщо виконуються перші три нерівності в цій системі, то це тягне за собою і виконання четвертої нерівності. Тому важливо зіставити підсумки перших трьох груп по активу і пасиву. Іншими словами при розрахунку оцінці ліквідності балансу в розрахунок приймаються оборотні активи підприємства і притягнуті джерела фінансування [27, с. 198].

У випадку якщо одне або кілька нерівностей системи мають протилежний знак від зафіксованого в оптимальному варіанті, ліквідність балансу в більшому або меншому ступені відрізняється від абсолютної. При цьому теоретично брак коштів по одній групі активів компенсується їхнім надлишком по іншій групі у вартісній оцінці, у реальній же ситуації менш ліквідні активи не можуть замінити в повному ступені більш ліквідні [97, с. 141].

Зіставлення підсумків першої групи по активу і пасиву, тобто $L1$ і $П1$ відбиває співвідношення поточних платежів і надходжень.

Порівняння другої групи по активу і пасиву ($L2$ і $П2$) показує тенденцію збільшення або зменшення поточної ліквідності в недалекому майбутньому. Зіставлення підсумків по активу і пасиву для третьої і четвертої груп відбиває співвідношення платежів і надходжень у відносно віддаленому майбутньому.

Необхідно відмітити, що наявність різних показників ліквідності пояснюється різноманітними інтересами споживачів аналітичної інформації: коефіцієнт абсолютної ліквідності є важливим для постачальників сировини і матеріалів; коефіцієнт швидкої ліквідності – для банків; коефіцієнт поточної ліквідності – для покупців і власників акцій та облігацій підприємства.

Виходячи зі ступеня ліквідності оборотних коштів, визначимо чотири типи фінансової стійкості торговельного підприємства:

- абсолютна фінансова стійкість;
- нормальна фінансова стійкість;
- критичний фінансовий стан;
- кризовий фінансовий стан.

Таким чином, на основі узагальнення можна виділити фактори, які впливають на ліквідність торговельного підприємства (табл. 3.1).

Такі вчені як А. А. Охтеня і О. А. Легченко виділяють два основні напрями управління ліквідністю та платоспроможністю підприємств [154, с. 16]: оптимізація обслуговування кредиторської заборгованості та облік чинника платоспроможності при плануванні інвестиційної діяльності.

Оптимізація обслуговування кредиторської заборгованості, направлена на мінімізацію штрафних санкцій за невчасне погашення заборгованості, а також на зниження загального негативного впливу обслуговування заборгованості на господарську діяльність підприємства (зведення до мінімуму вилучення засобів з обороту і реалізації важливих активів). Успішне рішення цієї задачі зрештою

сприятливо позначиться на рівень ліквідності та платоспроможності як безпосередньо, так і через поліпшення інших аспектів господарської діяльності.

Таблиця 3.1 – Фактори впливу на ліквідність підприємства

Фактори, що впливають на збільшення ліквідності	Фактори, що впливають на зменшення ліквідності
Одержання довгострокового кредиту	Погашення довгострокових позик
Інвестування капіталу	Грошові виплати
Прибутки	Збитки
Амортизаційні відрахування	Використання резервних фондів
Скорочення дебіторської заборгованості	Інвестиції в основні засоби
Скорочення запасів	Збільшення дебіторської заборгованості
Повернення наданих позик	Погашення короткострокових кредитів

Джерело розроблено авторами

Облік чинника платоспроможності при плануванні інвестиційної діяльності. З погляду забезпечення ліквідності та платоспроможності, планування інвестиційної діяльності полягає не тільки у відборі найбільш прибуткових інвестиційних проектів і інших параметрів їх реалізації, але і в обліку наслідків їх реалізації для платоспроможності підприємства. Підвищення ліквідності та платоспроможності повинні бути серед основних пріоритетів інвестиційної діяльності підприємства і одними з найважливіших критеріїв відбору інвестиційних проектів для реалізації.

У наш час із врахуванням ознаки права власності на майно суб'єкта торговельної діяльності торгівля в Україні здійснюється в формах державної, колективної, змішаної і приватної торгівлі. Ці форми об'єднує: єдність цілей, які зводяться до забезпечення ефективного товарно-грошового обміну й отримання прибутку; схожість завдань і функцій соціально-економічного характеру; зміст комерційної діяльності і характер економічного механізму функціонування [16, с. 34].

У сфері роздрібної торгівлі не аби яку роль відіграють підприємства робітничого постачання України. Такі підприємства можуть бути як державної форми власності так і закритими й відкритими акціонерними товариствами. У роботі досліджені такі представники даної сфери: ЗАТ «Організація робітничого постачання» Донецької області міста Красний лиман, ВАТ «Очаківський відділ робітничого постачання» Миколаївської області, ЗАТ «Рахівське торговельне об'єднання робітничого постачання» Закарпатської області, й, нарешті, «Відокремлений підрозділ підприємств управління робітничого постачання ХДАВП» (УРП ХДАВП) який знаходиться в Україні у місті Харкові.

Підприємства робітничого постачання у своїй діяльності керуються Конституцією України, законами України, постановами Верховної ради

України, указами та розпорядженнями Президента України, рішеннями Харківських обласної та міської рад, розпорядженнями голови Харківської обласної державної адміністрації та розпорядженнями Харківського міського голови, Харківського міськвиконкому, іншими нормативними актами, статутами та положеннями.

Структура та динаміка джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів зазначених підприємств для кожного звітного періоду окремо надано у додатку Б табл. Б.1 – Б.11.

Основним та єдиним джерелом формування фінансових ресурсів обраних підприємств робітничого постачання є власний капітал. Його питома вага в структурі джерел формування ресурсів на УРП ХДАВП коливалась від 80,63% на початку 2017 року до 88,62% наприкінці 2019 року. Тобто можна сказати про незначне підвищення частки власного капіталу і фінансову стійкість підприємства за 2017 - 2019 рік.

За аналізований період в цілому структура власного капіталу підприємства не мала значних змін. Дещо збільшилася питома вага власного капіталу. У власному капіталі по рядку «Нерозподілений прибуток» спостерігалось поступове збільшення з 44,1 тис. грн. на початок 2017 до 89 тис. грн. на кінець 2019 року на УРП ХДАВП.

Проте на трьох інших підприємствах, «Організації робітничого постачання», «Очаківського відділу робітничого постачання» та «Рахівського торговельного об'єднання робітничого постачання» у власному капіталі по рядку «Непокритий збиток» за досліджений період сума поступово збільшувалась, крім «Рахівського торговельного об'єднання робітничого постачання». Що є негативною тенденцією в діяльності цих підприємств.

Потрібно зазначити, що в дослідженому періоді «Відокремлений підрозділ підприємств управління робітничого постачання ХДАВП» як і решта інших підприємств робітничого постачання зовсім не використовує кредити у своїй діяльності. Використання короткострокового кредиту було помічено тільки на «Рахівському торговельному об'єднанні робітничого постачання» на початку 2017 року.

В цілому за період починаючи з 2017 року розмір майна підприємства (загальна сума необоротних та оборотних активів) на УРП ХДАВП збільшилася, що не можна сказати про решту досліджених підприємств робітничого постачання. Зростання майна підприємства демонструє про розширення його виробничо-господарської діяльності, тобто про позитивні зміни балансу. Однак на УРП ХДАВП сума необоротних активів за аналізований період дещо зменшилася (з 4,30 тис. грн. за результатами 2017 року до 3 тис. грн. – у 2019 році), тоді, коли сума оборотних активів поступово зростала (з 91,40 тис. грн. у 2017 до 120 тис. грн. у 2019 році).

На УРП ХДАВП більшу питому вагу в структурі активів мають оборотні активи (93,38% - 97,56%), і, як наслідок частка необоротних активів досить мала (6,63% – 2,44%). Підприємствам торгівлі, громадського харчування, сервісу притаманна така структурна побудова: на частку основних засобів

припадає в середньому 20 - 30%, відповідно оборотні фонди складають 70 - 80% [154, с. 59]. Така структура свідчить про те, що на підприємстві сформована достатньо мобільна структура активів, що сприяє зниженню швидкості оборотності активів підприємства. Однак на решті підприємств робітничого постачання сформована не достатня мобільна структура активів – необоротні активи значно переважають оборотні

Частка необоротних активів в сукупних активах підприємства склала менше 40% (у випадку «Відокремленого підрозділу підприємств управління робітничого постачання ХДАВП» вона складає від 6,63% до 2,44%), тобто підприємство має «легку» структуру активів, що свідчить про мобільність майна підприємства. Інші підприємства мають тяжку структуру – частка необоротних активів коливається від 61% до 99%. Загалом важка структура активів може бути пов'язана з зростанням накладних витрати і залежності від переміни доходу [136, с. 257].

Проаналізуємо ліквідність балансу на ЗАТ «Організації робітничого постачання», ВАТ «Очаківського відділу робітничого постачання», ЗАТ «Рахівському торгівельному об'єднанні робітничого постачання» й, нарешті, «Відокремленому підрозділу підприємств управління робітничого постачання ХДАВП» (УРП ХДАВП).

На УРП ХДАВП на кінець 2017 року та ЗАТ «Рахівському торгівельному об'єднанні робітничого постачання» у 2018 та 2019 році була абсолютна ліквідність балансу. Але у наступних роках на УРП ХДАВП нерівності мали однаковий характер, а саме невиконання першої нерівності, на ЗАТ «Організації робітничого постачання» ситуація склалася так само.

Невиконання однієї з перших трьох нерівностей, а саме співставлення найбільш ліквідних активів з найбільш терміновими зобов'язаннями $A1 \leq P1$, свідчить про порушення ліквідності балансу [97, с. 36]. На це співвідношення могли позначитися, наприклад, строковість та об'єм зобов'язань для покриття яких призначені активи, швидкість обороту капіталу підприємства або сфера діяльності підприємства. Та якби не було, не завжди підприємствам потрібна абсолютна ліквідність, тому що говорить про недостатньо ефективне використання коштів з позиції уникнення застосування позикових коштів для нарощення рентабельності власного капіталу.

Порівняння повільно реалізованих активів з довгостроковими зобов'язаннями, що відображає перспективну ліквідність має позитивний характер $A3 \geq P3$. Це говорить про те, що УРП ХДАВП та Організація робітничого постачання у перспективі дуже платоспроможні, та повільно реалізованих активів хватує для погашення довгострокових зобов'язань.

Виконується і остання нерівність $A4 \leq P4$, яка має балансуєчий характер та демонструє наявність у суб'єктів господарювання власних оборотних коштів і означає дотримання мінімальної умови фінансової стійкості.

Найбільш небажана ситуація з точки зору ліквідності склалася на ВАТ «Очаківського відділу робітничого постачання» (додаток В табл. В.3). Крім того що на підприємстві не реалізується перша нерівність, та ще й не

виконується четверта нерівність, тобто постійних пасивів (статутного, додаткового, резервного капіталу, нерозподіленого прибутку (збитку), доходів майбутніх періодів) не вистачає на забезпечення активів, що важко реалізуються (нематеріальних активів, незавершеного будівництва, основних засобів, довгострокових фінансових інвестицій та інші необоротних активів).

Наступним етапом аналізу ліквідності є дослідження відповідних фінансових коефіцієнтів, яке здійснюється поетапним співставленням окремих груп активів з короткостроковими пасивами на основі даних балансу.

За весь досліджений період по чотирьом підприємствам значення коефіцієнту було вище нормативного значення, крім ВАТ «Очаківського відділу робітничого постачання», там значення показника було менше норми. У роздрібній торгівлі цей коефіцієнт найчастіше невисокий, оскільки велика частина грошових коштів вкладена в запаси.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частина поточних (короткострокових) зобов'язань може бути погашена негайно. Цей коефіцієнт був у межах норми (>0), однак за весь звітний період на усіх підприємствах крім ЗАТ «Рахівського торговельного об'єднання робітничого постачання», цей показник мав тенденцію до зменшення, що є негативним моментом для підприємств робітничого постачання. Таким чином за аналізований період підприємства втрачають здатність до термінового погашення поточних зобов'язань за рахунок грошових коштів. Різні коефіцієнти ліквідності дають інформацію про фінансову стійкість підприємства для різних категорій користувачів. Так коефіцієнт абсолютної ліквідності – для постачальників товарів (робіт, послуг) та фінансових аналітиків підприємства.

Чистий оборотний капітал на усіх підприємствах робітничого постачання, крім ВАТ «Очаківського відділу робітничого постачання» >0 . Тобто наявність та величина чистого оборотного капіталу говорять про здатність досліджених підприємств сплачувати свої поточні зобов'язання та розширювати подальшу діяльність, що не можна сказати про ВАТ «Очаківського відділу робітничого постачання» зі значенням чистого оборотного капіталу $-39,70$ на початок аналізованого періоду до $-54,30$ на кінець періоду.

Аналіз платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства здійснюється теж за даними балансу підприємства, визначає структуру джерел фінансування ресурсів підприємства, ступінь фінансової стійкості і незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування діяльності. Він здійснюється шляхом розрахунку таких показників (коефіцієнтів): коефіцієнта платоспроможності (автономії), коефіцієнта фінансування, коефіцієнта забезпеченості власними оборотними засобами та коефіцієнта маневреності власного капіталу.

Коефіцієнт платоспроможності (автономії) показує питому вагу власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у його діяльність. По всіх досліджених підприємствах робітничого постачання цей показник у межах допустимої норми – питома вага власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у діяльність підрозділу є доволі значною.

Вважають, що в підприємства з високою часткою власного капіталу кредитори скоріше вкладають кошти, оскільки вони мають шанс погасити борги за рахунок власних коштів.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами показує забезпеченість підприємства власними оборотними засобами. Цей показник суттєво більше зазначеного у Положенні «Про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації» нормативного значення ($>0,1$) у всіх досліджених підприємств окрім, знову таки ВАТ «Очаківського відділу робітничого постачання».

Невелике збільшення коефіцієнту свідчить про покращення фінансового стану у всіх досліджених підприємств окрім ВАТ «Очаківського відділу робітничого постачання».

Таким чином, за даним напрямком аналізу можна зробити висновок про те, що платоспроможність та ліквідність досліджених підприємств робітничого постачання перебуває на рівні вище задовільного, а тенденція останніх змін свідчить про ймовірне зниження платоспроможності в майбутньому. Однак на ВАТ «Очаківського відділу робітничого постачання» дуже поганий стан платоспроможності та ліквідності, тому підприємство потребує негайного впровадження ефективної політики управління ліквідністю та платоспроможністю.

Головна умова ефективного функціонування торговельних підприємств в умовах ринкового середовища – стійкість його економіки. Фінансова стійкість досягається при стабільному перевищенні доходів над витратами, вільному маневруванні грошовими коштами, та стійкому економічному зростанні. Загальна стійкість характеризується позитивним сальдо чистого грошового потоку [96, с. 75].

Фінансова стійкість визначається раціональною забезпеченістю потреб підприємства фінансовими ресурсами для ефективної діяльності в ринкових умовах. Вона характеризується системою абсолютних і відносних показників.

Під час виробничої діяльності на підприємстві йде постійне формування (поповнення) запасів товарно-матеріальних цінностей. Для цього використовуються як власні оборотні кошти, так і позикові. Аналізуючи відповідність або невідповідність засобів для формування запасів, визначають абсолютні показники фінансової стійкості.

Для повного відображення різних видів джерел у формуванні запасів використовуються наступні показники:

1. Наявність власних оборотних коштів (E_C)

$$E_C = I^C - F, \quad (3.9)$$

де I^C – джерела власних засобів;

F – основні засоби і вкладення.

2. Наявність власних оборотних коштів і довгострокових позикових джерел для формування запасів і витрат (E_T)

$$E_T = E_c + K^T, \quad (3.10)$$

де K^T – довгострокові зобов'язання.

3. Загальна величина основних джерел засобів для формування запасів і витрат (E_Σ)

$$E_\Sigma = E_T + K^t, \quad (3.11)$$

де K^t – короткострокові зобов'язання.

На підставі цих трьох показників, що характеризують наявність джерел для формування запасів і витрати для виробничої діяльності, розраховуються величини, які дають оцінку розміру джерел для покриття запасів і витрат.

1. Надлишок або нестача власних оборотних коштів

$$\pm E_c = E_c - Z, \quad (3.12)$$

де Z – величина запасів.

2. Надлишок або нестача власних оборотних і довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат

$$\pm E_T = E_T - Z, \quad (3.13)$$

3. Надлишок або нестача загальної величини основних джерел для формування запасів і витрат:

$$\pm E_\Sigma = E_\Sigma - Z, \quad (3.14)$$

При визначенні типу фінансової стійкості варто використовувати тривимірний показник:

$$S = \{S_1(x_1); S_2(x_2); S_3(x_3)\}, \quad (3.15)$$

де $x_1 = \pm E_c$; $x_2 = \pm E_T$; $x_3 = \pm E_\Sigma$.

Функція $S(x)$ визначається в такий спосіб:

$$\bar{S} = \begin{cases} 1, \text{ якщо } x > 0 \\ 0, \text{ якщо } x < 0 \end{cases} \quad (3.16)$$

$$\bar{S}_{12} = (1,1,1); \quad \bar{S}_{13} = (1,1,1); \quad \bar{S}_{14} = (1,1,1)$$

Виділяють чотири основних типи фінансової стійкості підприємства (табл. 3.2).

Абсолютна стійкість фінансового стану за результатами проведеного аналізу визначена як функція 1,1,1 – вона характеризується відсутністю порушень фінансової дисципліни.

На другому етапі дослідження фінансової стійкості підприємства необхідно визначити фактори, які вплинули на фінансову стійкість та якісну їх оцінку.

Таблиця 3.2 – Типи фінансової стійкості підприємства

Тип фінансової стійкості	Трьох мірний показник	Джерела покриття витрат	Характеристика
Абсолютна фінансова стійкість	$\bar{S} = (1, 1, 1)$	Власні оборотні засоби	Висока платоспроможність
Нормальна фінансова стійкість	$\bar{S} = (0, 1, 1)$	Власні оборотні засоби, короткострокові кредити	Нормальна платоспроможність; ефективне використання позикових коштів; висока прибутковість виробничої діяльності
Нестійкий фінансовий стан	$\bar{S} = (0, 0, 1)$	Власні оборотні засоби, довгострокові і короткострокові кредити, позики	Порушення платоспроможності, необхідність залучення додаткових джерел, можливість поліпшення ситуації
Кризисний фінансовий стан	$\bar{S} = (0, 0, 0)$	-	Неплатоспроможність підприємства, ризик банкрутства

Джерело [126]

Відносні показники фінансової стійкості – система коефіцієнтів (ratio), аналіз яких полягає в оцінках їх зміни проти теоретично обґрунтованого рівня (оптимального чи критичного) та у динаміці змін за попередні періоди. Основні відносні показники фінансової стійкості:

1. Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності) (k_a), який характеризує частку власного капіталу (BK) у загальній вартості авансованого капіталу підприємства (K) і розраховується як відношення підсумку першого розділу пасиву балансу до валюти балансу:

$$k_a = \frac{BK}{K}, \quad (3.17)$$

Чим більша частка власного капіталу, тим більша можливість підприємства подолати несприятливі ситуації щодо фінансового забезпечення господарської діяльності. Мінімальне критичне значення цього коефіцієнта – 0,5. Воно свідчить, що за таких обставин підприємство може всі свої зобов'язання покрити за рахунок власних джерел [16, с. 225].

2. Коефіцієнт фінансової залежності (k_3) характеризує частку залученого капіталу (зобов'язань) ($ЗК$) у загальній вартості авансованого капіталу і розраховується як різниця між 1 і коефіцієнтом автономії:

$$k_3 = 1 - k_a, \text{ або } k_3 = \frac{ЗК}{К}, \quad (3.18)$$

Оцінки його зміни зворотні стосовно коефіцієнта автономії.

3. Коефіцієнт фінансового ризику (плече фінансового важеля) (k_p) характеризує кількість залученого капіталу в розрахунку на 1 грн. власного і визначається як відношення залученого капіталу до суми власного:

$$k_p = \frac{ЗК}{ВК}, \quad (3.20)$$

Зростання цього коефіцієнта свідчить про підвищення залежності підприємства від залучених джерел, втрату фінансової автономії. Критичне значення цього коефіцієнта $k_p < 1$, а нормальним вважається таке значення, при якому лише третина активів підприємства формується за рахунок залученого капіталу. Залежно від зміни внутрішніх і зовнішніх умов функціонування підприємства нормальне значення коефіцієнта фінансового ризику суттєво змінюється. Чинниками таких змін можуть бути зміна оборотності оборотних активів, стан дебіторської заборгованості, зміна умов залучення капіталу тощо. Для досягнення мінімальної фінансової стійкості цей коефіцієнт повинен бути обмежений значенням співвідношення оборотних активів ($ОА$) до необоротних ($НА$):

$$k_p \leq \frac{ОА}{НА}, \quad (3.21)$$

4. Коефіцієнт довгострокового залучення капіталу ($k_{оз}$) характеризує структуру джерел покриття активів і визначається як частка від ділення суми довготермінових зобов'язань ($ДЗ$) на суму власного капіталу і довготермінових зобов'язань:

$$k_{оз} = \frac{ДЗ}{ВК + ДЗ}, \quad (3.22)$$

Зростання коефіцієнта свідчить про збільшення довіри до підприємства з боку кредиторів, інвесторів і залежності від зовнішніх джерел фінансування.

5. Коефіцієнт маневрування власного капіталу ($k_{мн}$) характеризує ступінь мобільності власного капіталу щодо можливого вільного маневрування ним і

розраховується відношенням власного оборотного капіталу (*ВOK*) до суми всього власного капіталу:

$$k_{\text{мн}} = \frac{ВOK}{BK}, \quad (3.23)$$

Чим більше значення цього коефіцієнта, тим кращий фінансовий стан, оскільки підприємство має кращі можливості фінансового забезпечення виробничої та інших видів діяльності, проведення розрахунків з кредиторами [57, с. 171].

6. Коефіцієнт нагромадження амортизації ($k_{\text{на}}$) характеризує інтенсивність вивільнення іммобілізованих засобів (основних засобів і нематеріальних активів), визначається як відношення суми нагромадженої амортизації опрацювання (*AM*) до початкової вартості амортизованого майна (M_a):

$$k_{\text{на}} = \frac{AM}{M_a}, \quad (3.24)$$

Зростання коефіцієнта нагромадженої амортизації є свідченням зменшення фінансового ризику на покриття авансованого капіталу в іммобілізовані активи. В оцінках важливим є технічний стан основних засобів, методи нарахування амортизації, достатність нагромадження амортизації для оновлення основних засобів тощо.

7. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів ($k_{\text{рв}}$) засвідчує, наскільки ефективно використовують засоби підприємства у господарській діяльності і визначається відношенням вартості основних засобів за вирахуванням спрацювання ($OЗ_3$) до чистої вартості майна підприємства (чистих активів) (*A*):

$$k_{\text{рв}} = \frac{OЗ}{A}, \quad (3.25)$$

Зміна цього коефіцієнта свідчить про структурні зрушення активів підприємства.

8. Коефіцієнт мобільності оборотних активів ($k_{\text{мо}}$), який характеризує ступінь ліквідності оборотних коштів, тобто їх можливість бути засобами платежу, розраховується як відношення грошових засобів і короткострокових фінансових інвестицій (*ГЗЕ*) до вартості оборотних засобів (*ОБЗ*):

$$k_{\text{мо}} = \frac{ГЗЕ}{ОБЗ}, \quad (3.26)$$

Зростання цього коефіцієнта свідчить про підвищення рівня платоспроможності підприємства.

9. Коефіцієнт забезпеченості запасів і затрат власними коштами ($k_{за}$) визначає ступінь залежності покриття потреби матеріальних запасів і затрат від залученого капіталу, розраховується відношенням суми власного оборотного капіталу до вартості запасів і затрат підприємства ($B33$):

$$k_{за} = \frac{BOK}{B33}, \quad (3.27)$$

Зміна цього коефіцієнта визначає фінансовий стан підприємства, враховуючи те, що власними джерелами повинні покриватися необхідна величина запасів і затрат. Нормальним вважається фінансовий стан підприємства при значенні цього коефіцієнта 0,6-0,8 [38, с. 110].

10. Коефіцієнт майна виробничого призначення ($k_{ен}$), характеризує частку активів основної виробничо-господарської діяльності у загальній вартості активів підприємства, розраховується відношенням вартості основних засобів і матеріальних оборотних засобів ($A_{ен}$) до загальної величини чистих активів підприємства (A):

$$k_{ен} = \frac{A_{ен}}{A}, \quad (3.28)$$

Цей коефіцієнт є свідченням паритетності вкладення капіталу у виробничу сферу і сферу обігу та можливого маневрування ресурсами і капіталу для забезпечення фінансової стабільності при зміні зовнішнього ринкового середовища.

Названі коефіцієнти не вичерпують всю систему показників, які можна використовувати під час аналізу фінансової стійкості підприємства.

Часто на практиці використовують коефіцієнти, які виражають деталізовані структурні зрушення активів і пасивів, взаємозв'язки грошового потоку тощо.

За згаданю сукупністю коефіцієнтів можна достовірно визначити фінансову стійкість господарюючого суб'єкта.

В умовах тривалої фінансово-економічної кризи особливої уваги потребує дослідження стійкості фінансової підсистеми торговельного підприємства, діяльність якої спрямована на забезпечення його стабільного розвитку.

Загальну методику аналізу фінансової стійкості підприємства, яка об'єднує головні напрями фінансового аналізу, зображено в таблиці 3.3.

Враховуючи методологію обліку та оцінки активів та пасивів, капіталу та фінансових результатів торговельного підприємства, можна визначити, що дані елементи є основними складовими для оцінки показників фінансової стійкості підприємства.

Для оцінки реального рівня фінансової стійкості підприємства необхідно провести оцінку звіту про фінансовий стан, яка передбачає етап складання

системи аналітичного забезпечення та етап розрахунку та оцінки основних показників фінансової стійкості.

Оцінка показників фінансової стійкості за кілька періодів дає уявлення про тенденції зміни фінансового стану підприємства та формування стратегічних рішень в системі управління підприємством.

Таблиця 3.3 – Матриця стратегій забезпечення фінансової стійкості підприємства

Інтегральна оцінка впливу зовнішнього середовища (Ізс)	Фінансова стійкість підприємства (Іфс)		
	Висока	Нормальна	Низька
$I_{зс} > 0$	1. Сприятлива ситуація, негативний вплив зовнішнього середовища мінімальний. Стратегія стійкого зростання. Підприємству доцільно інвестувати.	2. Нормальна стійкість фінансової системи підприємства за позитивного впливу зовнішнього середовища дає змогу реалізувати стратегію стійкого зростання.	3. Сприятлива зовнішня ситуація створює можливості для відновлення фінансової стійкості підприємства. Стратегія підтримання фінансової стійкості.
$I_{зс} = 0$	4. Підприємство зі стійкою фінансовою системою за умови відсутності суттєвого впливу зовнішніх чинників може реалізувати стратегію стійкого зростання.	5. Зовнішнє середовище суттєво не впливає на фінансову стійкість підприємства. В такій ситуації актуальною є стратегія підтримання фінансової стійкості.	6. За умови відсутності суттєвого впливу зовнішнього середовища для відновлення фінансової стійкості доцільно скористатися стратегією фінансової стабілізації.
$I_{зс} < 0$	7. Негативний вплив зовнішнього середовища можна подолати за рахунок фінансової стійкості. В такій ситуації актуальною є стратегія підтримання фінансової стійкості.	8. Значний вплив дестабілізуючих зовнішніх чинників, за умови нормального фінансового стану, передбачає необхідність використання стратегії фінансової стабілізації.	9. Сила дестабілізуючих зовнішніх чинників дуже значна. Фінансова ситуація на підприємстві близька до кризи (банкрутство). Стратегія фінансової стабілізації.

Джерело [16, с. 107]

В процесі дослідження виявлено, що управління ліквідністю розглядається як вид інтелектуальної праці, що представляє собою систему послідовних управлінських функцій, циклів, процесів, які забезпечують координацію і регулювання рівня платоспроможності підприємства. В той же час, під управлінням платоспроможністю автор розуміє цілеспрямовану

діяльність керівництва підприємства по забезпеченню його платоспроможності, оптимізації боргового навантаження і підвищенню ефективності використання засобів, що попали в розпорядження підприємства в результаті виникнення боргових зобов'язань.

По-друге, проведено системний аналіз методик аналізу ліквідності та платоспроможності торговельних підприємства українських авторів та українських нормативних документів, в яких висвітлюються загальні напрями аналізу. Також були виявлені основні прийоми та методи аналізу, побудована система оцінюючих показників, досліджена методика їх розрахунку та оцінки.

Отже, методика аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства повинна бути узагальненою, але в залежності від мети використання можна проводити аналіз у скороченому варіанті (перевірка платоспроможності потенційного контрагента), проте з метою контролю платоспроможності та ліквідності підприємства слід проводити аналіз у повному об'ємі.

По-третє, встановлено концептуальні засади управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства, які пов'язані з: об'єктом, суб'єктом, цілями, задачами, функціями та принципами управління. Також систематизовано фактори впливу на ліквідність та платоспроможність, серед яких є фактори, що впливають на їх збільшення (одержання довгострокового кредиту, прибутки, скорочення дебіторської заборгованості та інші) та фактори, що впливають на їх зменшення (погашення довгострокових позик, збитки, збільшення дебіторської заборгованості та інші).

Різні користувачі аналітичної інформації вимагають проведення оцінки показників фінансової стійкості з використанням різних її показників: для постачальників товарів є важливим коефіцієнт абсолютної ліквідності; для банків – коефіцієнт швидкої ліквідності; для покупців і власників акцій підприємства – коефіцієнт поточної ліквідності. Принцип класифікації користувачів ґрунтується на аналізі діяльності підприємства за певним поділом на сегменти, які дають можливість глибше та детальніше проаналізувати конкретну облікову складову в системі забезпечення фінансової стійкості торговельного підприємства.

Успішність процесу управління фінансовою стійкістю підприємства залежить від якості його аналітичного забезпечення як джерела достовірної економічної інформації, що забезпечує прийняття ефективних і своєчасних управлінських рішень.

Таким чином, встановлено, що важливе значення в управлінні ліквідністю та платоспроможністю торговельних підприємства є аналіз, який дозволяє отримати вхідні первинні данні про їх стан. Висновки, отримані в процесі аналізу, в свою чергу, дозволять провести найбільш вдалу оцінку та установити шляхи вирішення наявних проблем.

3.2 Оцінка якості обліково-інформаційної системи підприємства для забезпечення фінансової стійкості

З 50-тих років ХХ століття, ґрунтуючись на теоретичних розробках відомих вчених У. Едвардса Демінга (W. Edwards Deming) і Джозефа Джурана (Joseph Juran), впроваджується в практичну діяльність бізнес-структур «якість», як фактор підвищення економічної ефективності всіх бізнес-процесів підприємства [9].

Контроль якості спрямований на розробку і підтримку послуг або продуктів, які є корисними і задовольняють клієнта. Якість охоплює не тільки всі бізнес-процеси підприємства, а й функціональні обов'язки кожного працівника.

Функції бухгалтерського обліку невід'ємно пов'язані з кожним аспектом ділової активності. Контроль якості в кожного аспекту бізнесу повинен підтримуватися відповідним рівнем контролю якості в бухгалтерському обліку.

Бухгалтерський облік, в свою чергу, є процесом виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі саме інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень. Тому, розглянемо поняття якості інформації.

Якість інформації (Information / Data quality) – це сукупність властивостей, що відображають ступінь придатності конкретної інформації або даних про об'єкти і їхній взаємозв'язок для досягнення цілей, що стоять перед користувачем [4].

Якісно організований бухгалтерський облік на підприємстві може мати довгостроковий вплив на успіх і навіть виживання бізнесу. Менеджери витрачають години часу на перегляд паперів, які, врешті-решт, не відображають істотних витрат і тенденцій. Це блокує ефективне поліпшення процесів і прийняття якісних управлінських рішень, необхідних для оптимального виконання їх бізнес-функцій. Модель управління, що застосовується до функцій бухгалтерського обліку бізнесу, часто фокусується на поясненні деталей, а не на розумінні фінансової цілісності бізнесу, прогнозуванні майбутніх результатів і внесенні змін, заснованих на поліпшенні якості послуги або продукту для клієнта або кінцевого користувача.

Інші проблеми якості, пов'язані з бухгалтерським обліком, включають в себе неефективну організацію інформаційного забезпечення, запізнення при отриманні або перевірці фінансових даних, періодичну звітність і оцінку ключових показників тощо.

Непрозорість загального бачення бухгалтерської інформації менеджментом може негативно вплинути на доходи, так як відсутність розуміння може проявлятися у бізнес-відносинах з зовнішніми клієнтами і постачальниками. Бухгалтерська служба повинна бути проінформована про політику компанії, процедури і стандарти, необхідні для конкретного виду економічної діяльності, корпоративної структури і клієнтської бази. Керівництво повинно стежити за дотриманням стандартів якості, щоб

гарантувати виконання платежів постачальників і умов контрактів, управління адмініструванням і утриманням заробітної плати, внесення коригувань щодо доходів і ведення обліку на належному рівні. Цей перелік не є всеосяжним, і у кожній галузі і бізнесу будуть свої зміни.

На нашу думку існує декілька варіантів вирішення зазначеної проблеми у практичній діяльності підприємств. Якщо на підприємстві не можливо забезпечити організацію функціонування облікової служби, що відповідатиме вимогам інформаційного забезпечення управлінських потреб, можливо передати ці функції зовнішнім консалтинговим структурам. Бізнес-послуги та зовнішня підтримка, призначені для того, щоб допомогти внутрішньому бухгалтерського відділу або дозволити консалтинговій фірмі виконувати функції бухгалтерського відділу. Електронні комунікації та обмін файлами роблять цю функцію зручною в теперішній час.

З іншого боку можливо застосувати варіант функціонування служби бухгалтерського обліку та внутрішнього аудиту. У цьому випадку може виявитися корисним переглянути програмне забезпечення, а також політику і процедури, пов'язані з процесами бухгалтерського обліку, щоб впровадити методи забезпечення якості, які відповідають зростаючим потребам компанії.

Створення надійних бізнес-процесів на підприємстві і їх дотримання забезпечує ефективність, результативність і якість.

В сучасних умовах діяльності підприємств підвищення якості інформації, яка формується у системі бухгалтерського обліку, набуває актуальності. При реалізації цього напрямку розвитку бухгалтерського обліку та звітності на перший план виходить проблема оцінки якості облікової інформації. В цих умовах постають завдання удосконалення системи забезпечення інформаційної відкритості господарської діяльності підприємств, підвищення відповідальності за своєчасність і зміст інформації, що розкривається.

Проведений аналіз світового досвіду використання облікової інформації показує, що підвищення якості інформації може бути досягнуто: по-перше, розвитком певних принципів формування облікової інформації, безпосередньо сформульованих в Міжнародних стандартах фінансової звітності; по-друге, вдосконаленням механізму регулювання якості облікової інформації; по-третє, забезпеченням адекватної системи показників якості облікової інформації та методики їх розрахунку.

У сучасній економіці також назріла необхідність в розвитку механізму комплексного регулювання, контролю і оцінки якості облікової інформації. В рамках цієї проблеми необхідним є вирішення комплексу завдань по створенню системи показників якості облікової інформації, обґрунтуванню методів оцінки якості облікової інформації, створенню системи регулювання та контролю якості облікової інформації.

На нашу думку при розробці методичного інструментарію оцінки якості облікової інформації необхідно систематизувати методи оцінки якості облікової інформації: нормативний, статистичний, експертний.

Актуальним науково-практичним аспектом в організаційних питаннях

оцінки якості облікової інформації є використання експертних методів на основі методу Дельфі і методу структурування функції якості, що дозволить забезпечити формування та контроль якості облікової інформації на всіх рівнях управління бізнес-процесом відповідно до потреб

Бухгалтерський облік це інформація для внутрішніх і зовнішніх користувачів для прийняття рішень. В сучасних жорстких конкурентних умовах корпоративний менеджмент потребує якісної облікової інформації для управління з метою підвищення репутації підприємства на ринку. Внутрішніх користувачів цікавить конкретна згрупована, інтерпретована, зрозуміла інформація, яка задовольнить потреби в оперативному, тактичному і стратегічному управлінні.

Фінансова звітність в Україні, як відомо, регламентована на законодавчому рівні. Навпаки, управлінська звітність запроваджується у діяльність підприємства за бажанням керівництва, тому моделюється у різних форматах і передається користувачам виходячи з потреб управління. При знаходженні компромісу між менеджментом і обліковою службою підприємства важливим фактором є оцінка ефективності облікової інформації для прийняття рішень.

Від цього залежить не тільки вплив організації облікового процесу на внутрішні чинники управління прибутком, а і вихід на зовнішні – підвищення репутації бізнесу в цілому.

Проте, на сьогодні, в науково-практичній літературі питання якісної оцінки ефективності облікової інформації для прийняття рішень не знайшло достатнього відображення.

Сутність та методики оцінки якості облікової інформації розглядають у своїх працях Дем'яненко М. Я. [47], Рожелюк В. М. [47], Правдюк Н. Л. [114], Правдюк М. В. [115], Плахтій Т. Ф. [106, 107], Садовська І. [125] Б., Нагірська К. Є. [125] Психологічний вплив зорової уваги на прийняття управлінських рішень на основі облікової інформації досліджують зарубіжні вчені Я. Чен (Y. Chen), Дж. Жермис (J. Jermias), Т. Пангабен (T. Panggabean) [5], Р. Банкер (R. Banker) [1], Дж. Бірнберг (J. Birnberg) [2]. Але постає питання, що відбувається на етапі передачі облікової інформації менеджменту. Як оцінити чи була управлінська звітність корисною, своєчасною, конкретною, а рішення, які прийняті на її основі ефективними з позиції якісної складової управлінської звітності.

Не зменшуючи вагомості наукових напрацювань провідних вчених-обліковців, зауважимо, що проблематика оцінки облікової інформації для прийняття управлінських рішень ще не в повній мірі опрацьована в їх роботах. Тому існує необхідність поглиблення та розширення досліджень в даному напрямку.

Аналіз наукової літератури довів, що Плахтій Т. Ф. виділяє наступні види підходів до розуміння сутності якості облікової інформації: консервативний, підхід з позиції облікової політики, процедурний, підхід з позиції менеджменту якості, підхід з позиції теорії управління ризиками, об'єктно-методологічний

підхід, підхід з позиції ринку капіталу, комунікативний підхід [106, с. 40-43]. На нашу думку тільки процедурний і комунікативний підходи в деякій мірі рекомендовані до застосування при оцінці якості облікової інформації для внутрішніх користувачів – управлінської звітності. Всі інші підходи можуть використовуватися для оцінки якості фінансової звітності і задоволення потреб інвесторів та інших кіл зовнішніх користувачів.

Правдюк Н. Л., Правдюк М. В. в своєму ґрунтовному дослідженні під сутністю якості облікової інформації розуміють домінантність комунікаційного підходу, за якого якість інформації визначається рівнем практичної придатності, можливості та ефективності її використання користувачами при прийнятті рішень. Водночас під якістю облікової інформації слід розглядати набір її якісних характеристик та властивостей, які існують об'єктивно та не залежать від ціннісних критеріїв та потреб зацікавлених сторін [114, с. 63].

Облікова інформація на підприємстві для внутрішніх користувачів передається у форматі управлінської звітності, яка проектується на кожному підприємстві індивідуально в залежності від запитів менеджменту [130; 74; 80; 141; 9]. Складається обліковою службою та оцінюється облікова інформація, частіш за все, з боку внутрішніх користувачів у момент передачі управлінської звітності, тому що цю оцінку проводять працівники облікової служби і вона не може бути об'єктивною. Але вкрай необхідно при оцінці враховувати часовий фактор передачі облікової інформації. Важливий факт оцінки облікової інформації не в момент її складання, а релевантний ефект від користування цим інформаційним продуктом.

Оцінка якості облікової інформації, яка передається користувачам у вигляді управлінської звітності вимагає дослідження усієї площини руху інформаційних потоків, тому пропонуємо елементи концептуальної моделі оцінки облікової інформації для прийняття рішень (рис. 3.2).

Безумовно, розробники управлінської звітності на початковому етапі повинні оцінювати за всіма параметрами результат своєї діяльності, але не можна уникнути в цьому випадку суб'єктивізму. Тому більш важливі наступні етапи оцінки. В момент «читання» управлінської звітності оцінка проводиться топ менеджментом підприємства і вагомість цього вектору доводиться корисністю інформаційної складової у момент прийняття управлінських рішень.

Складним елементом є оцінка облікової інформації після прийняття управлінського рішення на основі управлінської звітності. Дослідження може провести внутрішній аудитор підприємства або незалежний зовнішній експерт навіть з міжпредметної галузі. Також комплексну оцінку ефективності управлінської звітності може надати керівник підприємства після закінчення звітного періоду на основі порівняння досягнутих цілей із запланованими показниками. Можливість проведення зазначених заходів не викликає заперечень. Але інструментарій проведення оцінки управлінської звітності на основі прийняття управлінських рішень потребує подальшого дослідження.

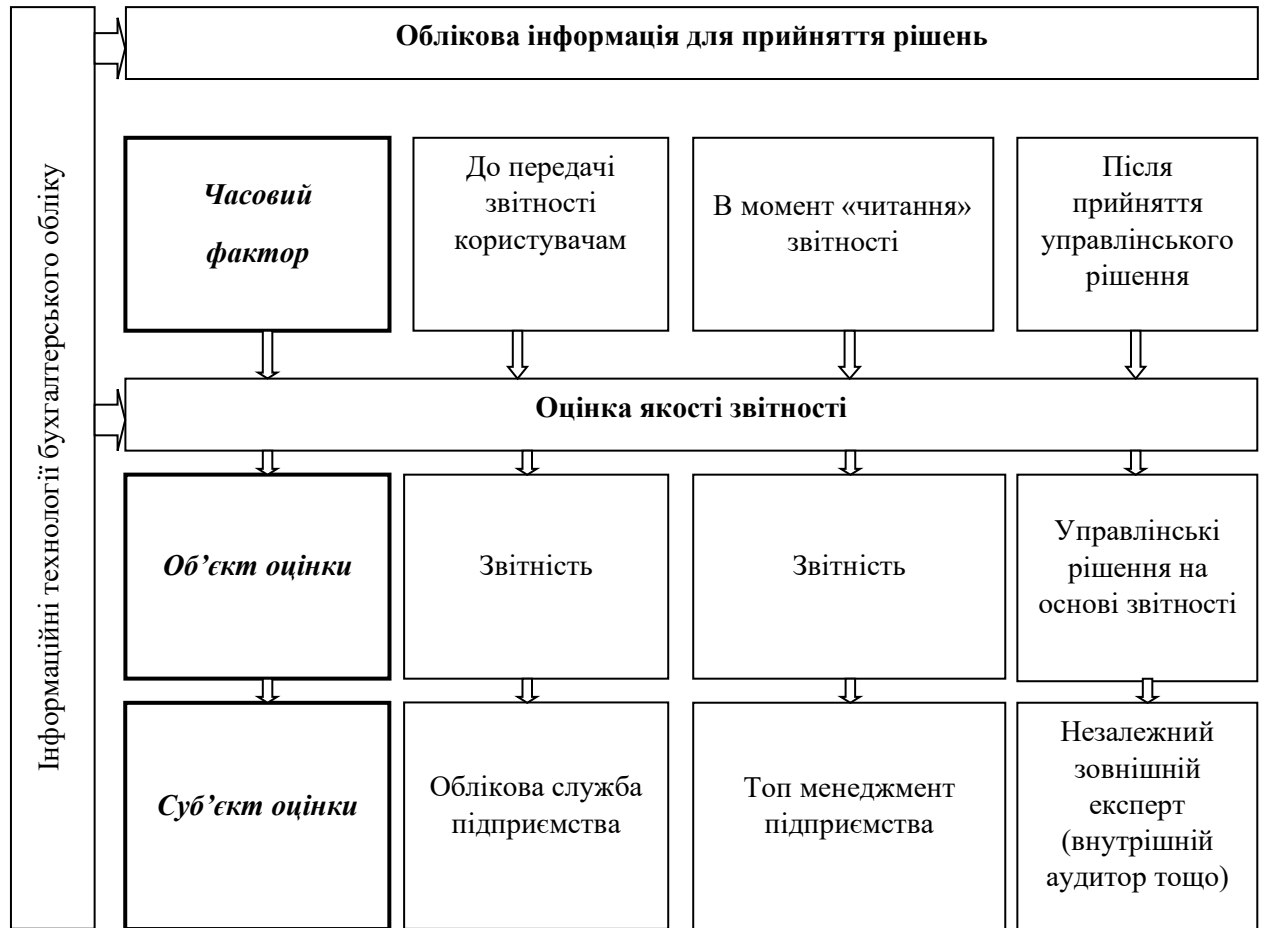

Рисунок 3.2 – Елементи концептуальної моделі оцінки облікової інформації для прийняття рішень

Джерело: сформовано авторами

В управлінні підприємством та впровадженні системи внутрішнього контролю роль облікової інформаційної системи є визначальною. Важливе питання сфери бухгалтерського обліку стосується відповідності облікової інформаційної системи організаційним рівням інформаційної комунікації.

Хоча інформація, отримана з інформаційної системи бухгалтерського обліку, може бути ефективною в процесі прийняття рішень, – придбання, встановлення та використання такої системи є вигідними, коли переваги перевищують її витрати. Переваги інформаційної системи бухгалтерського обліку можна оцінити за її впливом на вдосконалення процесу прийняття рішень, якості бухгалтерської інформації, оцінки результатів діяльності, внутрішнього контролю тощо.

Облікова інформаційна системи визначається як комп'ютерна система, яка обробляє фінансову інформацію та підтримує завдання координації та контролю організаційної діяльності.

Інформаційна система бухгалтерського обліку розглядається як підсистема інформаційної системи управління. Інформаційні системи бухгалтерського обліку розглядаються як важливі організаційні механізми, які

мають вирішальне значення для ефективності управління та контролю рішень в бізнесі.

Дослідження показали, що для успішного впровадження облікової інформаційної системи на підприємстві необхідним є досягнення відповідності між трьома факторами. Зазначену мету можливо досягати з урахуванням домінуючого погляду на розуміння місії бізнесу. По-друге, система обліку повинна враховувати технологічні особливості бізнесу. Нарешті, система обліку повинна відповідати нормам і системі цінностей, що характеризують бізнес. Система буде корисною, коли надана інформація буде ефективно використовуватися в процесі прийняття рішень користувачами.

В науковій літературі визначають, що інформаційні системи бухгалтерського обліку є ефективними, коли надана ними інформація відповідає вимогам користувачів системи. Ефективна система повинна систематично надавати інформацію, яка має потенційний вплив на процес прийняття рішень.

Інформацію про бухгалтерський облік можна класифікувати за двома групами; 1) інформація, яка впливає на прийняття рішень і в основному використовується для контролю бізнесу та 2) інформація, яка полегшує процес прийняття рішень і в основному використовується для координації організаційної структури бізнесу.

Інтеграція облікових інформаційних систем призведе до координації, що, в свою чергу, підвищить якість прийнятих рішень. Погоджуємося з дослідженнями в галузі бухгалтерського обліку, які показують, що ефективність облікових інформаційних систем залежить від якості виходу інформаційної системи, яка може задовольнити потреби користувачів.

Інформаційна система бухгалтерського обліку повинна надавати 1) щодня, щотижня, щомісяця звітність та 2) корисну інформацію для моніторингу процесу прийняття рішень та результатів діяльності підприємства. Перше можемо розглядати, як міру контролю з метою управління, а друге як інструментарій для оцінки ефективності інформаційних систем бухгалтерського обліку шляхом постійного моніторингу.

Визначено, що ефективність інформаційної системи бухгалтерського обліку також залежить від інтерпретації рішень щодо корисності інформації, що створюється системою, для задоволення інформаційних потреб управління: для операційних процесів, управлінських звітів, складання бюджетів та контролю в бізнесі.

Маємо думку щодо необхідності подальших досліджень ефективності інформаційних систем бухгалтерського обліку у різних напрямках: покращення прийняття рішень керівниками підприємства, розробка більш ефективної системи внутрішнього контролю, підвищення якості фінансових, не фінансових та управлінських звітів, покращення заходів щодо ефективності діяльності, спрощення процесів фінансових операцій.

Оцінити прийняте рішення на основі управлінської звітності можливо як в кількісному так і в якісному вимірі. В кількісному вимірі оцінка зводиться до

вивчення позитивних і негативних змін в основних економічних показниках діяльності підприємства. Якісний вимір є багатопараметричним дослідженням у міжпредметних галузях і включає в себе вплив уваги та пам'яті на психологію прийняття рішень.

Попередні дослідження в галузі обліку доводять важливість уваги в поясненні поведінки менеджерів Р. Каплан (R. Kaplan) [20, р. 168], наприклад, стверджував, що показники управлінської звітності призначені зосередити увагу топ - менеджерів на критичних показниках. Зарубіжні вчені М. Ліпе (M. Lipe), С. Салтеріо (S. Salterio) [8, р. 289] наголошували, що менеджери, як правило, приділяють недостатньо уваги основним показникам фінансового і нефінансового характеру.

Хоча важливість уваги доведена науковцями, але безпосереднє вимірювання уваги та дослідження впливу уваги на управлінські рішення досить незначні в галузі бухгалтерського обліку. Попередні дослідження в галузі бухгалтерського обліку зазначають, що менеджери звертають увагу на будь-яку ключову інформацію, яку можливо достатньо дослідити та передбачити. Вчені визначають важливість зв'язків між інформаційними потоками і релевантними рішеннями, без точного вимірювання рівня уваги Дж. Бірнберг (J. Birnberg) [2]. Зважаючи на різні погляди на визначення проблемних підходів до оцінки облікової інформації, їх об'єднує теза, що вивчення взаємозв'язку між увагою і судженнями має вирішальне значення для оцінки поведінки менеджерів у процесі прийняття рішень.

Вчені Р. Банкер (R. Banker), Ш. Чанг (H. Chang), М. Пизини (M. Pizzini) [1], Е. Кардиналз (E. Cardinaels) [4] припускали, що увага менеджерів, пов'язана виключно з форматом управлінської звітності (описовий формат, табличний, схематичний, графічний, причинно-наслідковий ланцюг тощо).

Основна мета цього напрямку досліджень є поліпшення майбутнього дизайну управлінської звітності. Хоча це і корисно, ці дослідження ігнорують роль інформування менеджерів про стратегічні плани в залученні уваги.

З цього приводу схиляємося до думки Я. Чен (Y. Chen), Дж. Жермис (J. Jermias), Т. Пангабен (T. Panggabean) [5], які провели міжпредметні дослідження спираючись на психологію, маркетинг і технічні розробку використання пристрою для слідкування за очима людини. Розроблені і випробувані гіпотези про роль зорової уваги в оцінці суджень і прийнятті управлінських рішень на основі управлінської звітності. Вони вважають, що менеджери, швидше за все, зосередяться на стратегічних планах, якщо вони раніше знали про їхнє існування, і стратегії компанії, незалежно від формату інформації [5, р. 116]. Візуальна увага тісно пов'язана з поліпшенням якості прийняття рішень.

Якість рішень визначається як здатність менеджерів приймати рішення, які узгоджуються зі стратегічними цілями бізнесу. Кількість уваги, яка приділена стратегічним показникам ефективності при оцінці, повинна бути важливим фактором, що визначає якість рішень. Тому вкрай важливо досліджувати, як увага впливає на якість прийнятих рішень на основі облікової

інформації, особливо коли менеджери повинні проводити оцінки з використанням декількох критеріїв ефективності. З цього приводу розроблено і запропоновано синтез типів і видів оцінки облікової інформації в процесі прийняття ефективних управлінських рішень на основі візуальної уваги та розумового процесу (рис. 3.3).

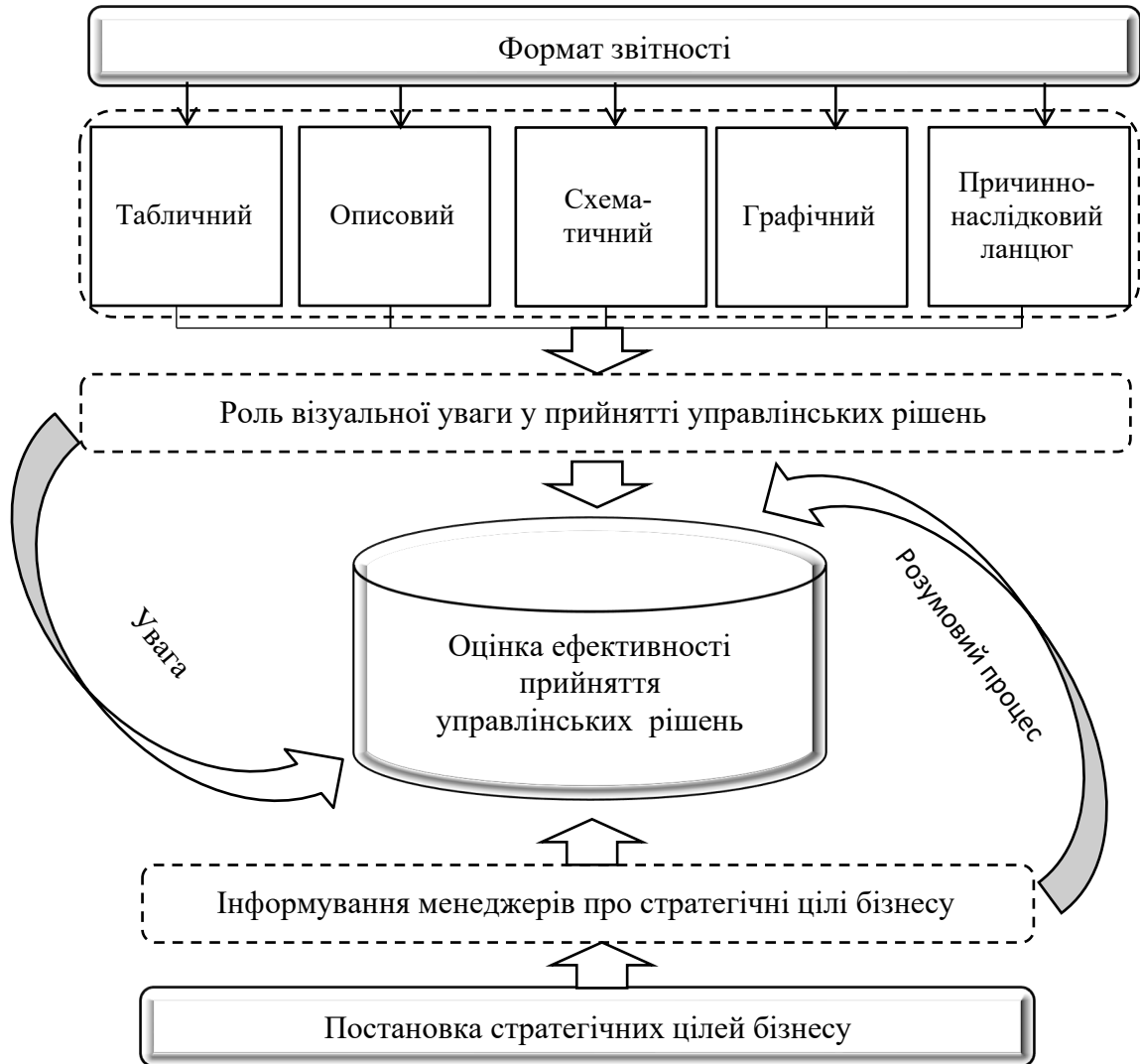

Рисунок 3.3 – Синтез наукових основ оцінки облікової інформації в процесі прийняття рішень

Джерело: сформовано авторами

Існує думка, що облікова інформація прямо впливає на управлінські рішення, але ж безпосередньо інформація не впливає на рішення тому, що вона спочатку повинна бути отримана і оброблена. Увага використовується в якості фільтру, що охоплює типи і кількість облікової інформації, яка надана апарату управління. Розуміння типів і кількості облікової інформації використовується суб'єктами, які приймають управлінські рішення, а також має вирішальне значення для оцінки якості управлінської звітності з урахуванням ролі уваги в прийнятті рішень. Зважаючи на це зосередження уваги на більш відповідній

обліковій інформації може призвести до прийняття більш ефективних рішень за умов, що суб'єкти, які приймають управлінські рішення приділять більше уваги відповідній інформації.

На сьогодні у вітчизняній і зарубіжній обліковій літературі відсутній єдиний підхід до оцінки облікової інформації в умовах прийняття управлінських рішень. Така ситуація пояснюється існуванням різноаспектних підходів вчених до розуміння сутності оцінки облікової інформації.

За результатами проведеного дослідження виділено і обґрунтовано елементи концептуальної моделі оцінки облікової інформації для прийняття рішень, зокрема, запропоновано часовий фактор оцінки якості управлінської звітності. На нашу думку, найкращі перспективи для подальшого дослідження мають наступні елементи: в момент «читання» управлінської звітності та після прийняття управлінського рішення, які враховують особливості розвитку обліково-аналітичних наукових досліджень та мають важливу практичну направленість.

Обґрунтовано, синтез наукових основ оцінки облікової інформації в процесі прийняття рішень у взаємозв'язку з роллю візуальної уваги та розумового процесу. Якість рішення залежить від кількості часу витраченого менеджером на вивчення управлінської звітності та розуміння стратегії фірми, що, у поєднанні, дозволяє пояснити причини впливу на оцінку ефективності прийняття управлінських рішень та сприяє подальшому розвитку системи бухгалтерських наукових знань на основі застосування інтегрованого підходу.

В сучасних умовах менеджмент, як система прийняття та реалізації рішень, спрямованих на досягнення найкращого з можливих результатів, є основною формою управління. Ключовою складовою в підготовці, обґрунтуванні і прийнятті управлінських рішень суб'єктами господарювання різного рівня є інформація.

Видом діяльності, предметом якої служить інформація, є облік. В економічній практиці використовуються різні види обліку: оперативний, бухгалтерський, статистичний.

Переважає за своїм змістом і обсягом, а також найбільш точно відповідає вимогам системного підходу до економічної роботи підприємства є бухгалтерський облік, практика якого є поєднанням інформаційної, контрольної та аналітичної функцій.

Інформація, яка формується в бухгалтерському обліку, може бути розглянута в трьох аспектах: синтаксичному, семантичному, прагматичному.

У синтаксичному аспекті бухгалтерська інформація може надаватися як сукупність відносин між знаками. Бухгалтерський облік ведеться по однакової методології, в основі якої лежить план рахунків. Таким чином, за допомогою бухгалтерського обліку факти господарського життя перетворюються в інформаційний потік.

У семантичному аспекті бухгалтерська інформація дозволяє здійснювати змістовну інтерпретацію знаків, якими представлені факти господарського життя.

У прагматичному аспекті бухгалтерська інформація розглядається як основа для прийняття управлінських рішень, саме в рамках прагматичного аспекту визначається якість даної інформації, тобто її корисність – здатність задовольняти будь-яку потребу.

Для того щоб задовольнити потреби всіх зацікавлених користувачів, необхідна різнопланова інформація, так як кожна група має свої інтереси. Інформаційні потреби зацікавлених користувачів полягають в необхідності отримання відомостей про діяльності підприємства та його майновий стан.

Якість облікової інформації є синтетичною категорією і розкривається через сукупність властивостей (характеристик), що відображають ступінь придатності даної інформації для досягнення певних цілей і вирішення конкретних завдань, що стоять перед користувачем.

Сформована в бухгалтерському обліку інформація, повинна бути корисною користувачам. Причому корисність інформації, з точки зору зацікавлених користувачів, розкривається через характеристики доречності, надійності і порівнянності.

Доречною вважається інформація, якщо наявність або відсутність її надає або здатне вплинути на рішення (включаючи управлінські) цих користувачів, допомагаючи їм оцінити минулі, справжні або майбутні події, підтверджуючи або змінюючи раніше зроблені оцінки.

На доречність інформації впливають її зміст і істотність. Істотною визнається інформація, відсутність або неточність якої може вплинути на рішення зацікавлених користувачів.

Інформація надійна, якщо вона не містить істотних помилок. Щоб бути надійною, інформація повинна об'єктивно відображати факти господарської діяльності, до яких вона фактично або ймовірно відноситься.

Користь, яку отримують із сформованої в бухгалтерському обліку інформації, повинна бути порівняна з витратами на підготовку цієї інформації. Користувачі облікової інформації зацікавлені в підвищенні її якості, яке можливо при наявності кількісної оцінки, причому оцінювати якість інформації необхідно за сукупністю її характеристик, що, в свою чергу, забезпечить якісну оцінку фінансової стійкості підприємства.

3.3 Технологія формування антикризових аналітичних процедур для забезпечення фінансової стійкості

В умовах кризового розвитку економіки та низької купівельної спроможності населення, значних інфляційних процесів та коливань курсів валют, нестабільності політичної ситуації та неефективної соціальної політики на рівні держави, формуються передумови для незадовільного впливу факторів зовнішнього середовища на діяльність підприємства. Наслідком системного зниження обсягів діяльності та підвищення негативних результатів настання економічних ризиків є зниження платоспроможності та фінансової стійкості підприємства, що в подальшому втілюється у виникненні загрози банкрутства.

В такій ситуації розробка методичного забезпечення та технології формування антикризових аналітичних процедур для забезпечення фінансової стійкості є особливо актуальним питанням. Завдяки розробці системи антикризових аналітичних процедур та показників можна сформувати дієвий інструмент інформаційного забезпечення прийняття ефективних антикризових управлінських рішень на стратегічному рівні та забезпечити фінансову стійкість діяльності суб'єкта господарювання.

«В ситуації, що склалася сьогодні в Україні, роль економічного аналізу значно зростає, особливо в умовах виникнення кризових явищ на підприємстві, коли саме завдяки проведенню комплексного економічного аналізу вдається визначити причини кризи та розробити і обґрунтувати можливі шляхи виходу з криз» [58, с. 74].

Технологія формування антикризових аналітичних процедур в системі антикризового управління з точки зору процесного підходу є послідовним виконанням окремих дій або етапів. Основною метою розробки технології формування антикризових аналітичних процедур є опрацювання і реалізація методичного забезпечення та аналітичних показників, використання яких дозволить забезпечити оперативну оцінку платоспроможності та фінансової стійкості підприємства, що сприятиме ранній діагностиці кризових явищ та розробці заходів з уникнення негативного впливу ризиків, оперативної адаптації підприємства до змін зовнішнього економічного середовища.

Аналітичні процедури та різні напрями їх застосування в умовах сьогодення є одним із ключових інструментів ідентифікації та оцінки кризових явищ в господарській діяльності підприємства, розробки обґрунтованої антикризової програми, ухвалення управлінських рішень в сфері мінімізації негативного впливу умов невизначеності. Створення ефективної системи аналітичних процедур є елементом якісного антикризового управління в сфері попередження та подолання кризових явищ в діяльності підприємства.

Аналіз наукових праць вчених та дослідників засвідчив відсутність єдиного комплексного методичного забезпечення та технології здійснення аналітичних процедур в умовах антикризового управління. Огляд наукового доробку та напрацювань вчених та науковців, засвідчує обґрунтування авторами диференційованих напрямів діагностики виникнення кризових явищ в діяльності підприємства, пошук оптимального переліку аналітичних показників, розрахунок яких дозволяє провести оцінку ймовірності настання кризових явищ, проведення факторного аналізу їх виникнення та розрахунок втрат в результаті поглиблення кризи, а також наявність ресурсного потенціалу для подолання наслідків кризових явищ або запобігання їх настання. Диференційованість наявних методичних підходів до формування системи показників аналізу та методичного забезпечення антикризового управління зумовили виникнення декількох груп підходів до розробки технології формування антикризових аналітичних процедур.

В межах першого підходу авторами здійснюється розробка аналітичного забезпечення антикризового управління підприємством, яке базується на

використанні показників фінансового аналізу. В таблиці 3.3 представлено пропозиції науковців в частині характеристики основних елементів аналітичного забезпечення антикризового управління.

Таблиця 3.3 – Пропозиції науковців щодо встановлення основних складових аналітичного забезпечення антикризового управління

№ з/п	Автор, джерело	Елементи аналітичного забезпечення
1	2	3
1	Шворак А.М., Кулинич М.Б., Коваль Н.І. [148, с. 607]	Основним блоком аналітичної підсистеми має бути аналіз фінансового стану підприємства та діагностика ймовірності його банкрутства. До елементів аналітичної підсистеми належать: – Аналіз ресурсних можливостей та оцінка часових обмежень процесу реалізації антикризового управління – Аналіз фінансового стану підприємства, діагностика ймовірності його банкрутства – Оцінка ефективності впровадження комплексу антикризових заходів
2	Зозуляк М. [2]	Основні етапи аналітичного забезпечення антикризового управління підприємством: – Аналіз можливості (ймовірності) виникнення кризи – Аналіз причин, що зумовлюють виникнення кризи – Аналіз втрат за очікуваними чи фактичними наслідками розгортання кризи – Аналіз ресурсних можливостей запобігання кризі чи її подолання – Вибір шляхів попередження чи подолання кризи
3	Павленко Т.Ю. [104, с. 73]	Аналітична підсистема для будівельного підприємства в рамках антикризового управління складається з: – Аналіз ресурсних можливостей та оцінка часових обмежень процесу реалізації антикризового управління – Аналіз фінансового стану підприємства, діагностика ймовірності його банкрутства – Оцінка ефективності впровадження комплексу антикризових заходів
4	Правдюк Н.Л. [114, с. 39]	Аналіз даних аналітичного забезпечення антикризового управління аграрного підприємства включає в себе збір необхідних даних, їх обробку, розрахунок показників зміни статей фінансових звітів, розрахунок фінансових коефіцієнтів, порівняльний аналіз значень фінансових коефіцієнтів із нормативними значеннями, аналіз зміни фінансових коефіцієнтів, формулювання висновків стосовно фінансового стану сільськогосподарського підприємства.
5	Кіндрацька Г.І., Білик М.С. [66, с. 375]	В умовах економічної кризи найчастіше виникає необхідність у проведенні аналізу платоспроможності та ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, інвестиційної діяльності та фінансових результатів.

1	2	3
6	Литовченко О.Ю., Топоркова О.В. [85]	Можна виділити функціональні підсистеми системи антикризового управління, відповідно до яких досліджуваний процес може складатися з наступних етапів: аналіз фінансового стану; аналіз фінансової стійкості; діагностика ймовірності банкрутства; вибір антикризової моделі управління. Проміжними результатами будуть звіти за напрямками дослідження, а результатом – формування програми антикризових заходів

Джерело: сформовано авторами

Представниками першого підходу, який займає найбільшу питому вагу, акцентується увага на доцільності застосування різних аналітичних показників та коефіцієнтів фінансового аналізу. Найчастіше основними напрямками економічного аналізу при формуванні антикризових аналітичних процедур є застосування показників аналізу фінансового стану, аналізу фінансової стійкості, діагностики ймовірності банкрутства. На основі результатів розрахунку цих показників розробляється антикризова модель управління підприємством. Слід звернути увагу, що вибір застосування тих чи інших напрямів фінансового аналізу та аналітичних процедур залежатиме від галузевої специфіки підприємства, організаційно-правової форми, його економічного потенціалу.

Друга група підходів базується на розробці показників та напрямів економічного аналізу в антикризовому управлінні залежно від етапу розвитку кризи діяльності підприємства.

Зокрема, В.А. Нехай [101, с. 13] залежно від стадії розвитку кризової ситуації запропонував перелік об'єктів та методів економічного аналізу, які включають наступні:

1) аналіз виробничих та економічних показників діяльності підприємства за методом порівняння, вивчення динаміки, за допомогою складання аналітичних таблиць і графіків;

2) аналіз відхилень виробничих та економічних показників діяльності підприємства, факторний аналіз відхилень;

3) вертикальний та горизонтальний аналіз балансу підприємства, оцінка фінансового стану підприємства за допомогою коефіцієнтів, імітаційне моделювання, побудова дерева рішень;

4) системний аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства, SWOT- аналіз.

До представників зазначеної групи підходів можна віднести Н.Б. Кушнір, Д.С. Войтович [83], які запропонували здійснювати вибір аналітичних процедур на основі фази прояву кризи. Зокрема, автори зазначають, що «на передкризовому етапі здійснюється базовий (фундаментальний) аналіз можливості виникнення кризових явищ, що включає використання моделей та показників ймовірності банкрутства (мето Альтмана, метод Бівера, модель

Аароні-Джонса-Сворі та ін.), методів оцінки ризиків (метод Монте-Карло, аналіз сценаріїв, метод критичних значень, метод експертних оцінок, метод дерева рішень), аналізу перспектив виникнення криз у галузі, аналізу портфельних активів. На фазі «збурення» кризи проводиться аналіз відповідності проведених антикризових заходів характеру кризи: аналіз ефективності господарської діяльності у порівнянні із середньоринковим значенням. Аналіз ефективності диференціації портфелю активів, аналіз виробничо-технічних показників підприємства, аналіз відповідності витрат обсягу виробництва та прибутку. Під час етапу «розгону» кризи слід звернутися до таких методів діагностики кризового стану: використання ймовірнісних методів оцінки ризику (метод аналогій, аналіз чутливості, аналіз сценаріїв), альтернативний аналіз короткострокових перспектив кризи в галузі з використанням технічного аналізу фондового ринку. За умов, коли підприємство знаходиться в «апогеї» кризи, аналіз його стану на основі поточних антикризових заходів проводиться за такими методами: експрес-аналіз фінансових коефіцієнтів (ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, прибутковості), аналіз із використанням моделі-діаграми «DU PONT», аналіз динаміки кризи у галузі та технічний аналіз фондового ринку» [83].

Третій підхід застосування аналітичних процедур в системі антикризового управління базується на використанні економічного аналізу як невід'ємного елементу концепції антикризового фінансового контролінгу на підприємстві. Зазначена концепція передбачає проведення антикризової фінансової діагностики підприємства, поточного та перспективного планування антикризових дій та заходів, впровадження та контроль за дотриманням антикризової програми функціонування.

Зокрема, М.С. Поліщук, О.Б. Соколова, зазначають, що «до інструментів оперативного контролінгу варто віднести, зокрема: бюджетування; бюджетний контроль; фінансовий аналіз; репортинг; внутрішній консалтинг; АВС (XYZ)-аналіз; СVP-аналіз; розрахунок сум покриття, аналіз завантаження потужностей. Інструментами стратегічного контролінгу є: система раннього попередження та реагування (СРПР); система збалансованих показників; бенчмаркінг; SWOT- і PEST- аналіз; управління вартістю на базі EVA , DCF, CVA, ін.» [111, с. 508].

На значенні стратегічного контролінгу як важливого інструменту антикризового управління акцентує увагу В.М. Проценко. Зокрема, автором викоремлені такі інструменти стратегічного контролінгу: «функціонально-вартісний аналіз; стратегічне управління витратами; сценарний аналіз; матричні аналітичні інструменти; алгоритм розробки за «слабкими» і «сильними» сигналами; фінансова оцінка стратегічних планів» [116, с. 56].

Незважаючи на переваги використання антикризового фінансового контролінгу для формування аналітичних показників фінансової стійкості підприємства, розробки системних рішень щодо управління бізнес-процесами в умовах кризових явищ з урахуванням особливостей діяльності підприємства,

слід зауважити, що такий підхід застосовується переважно на середніх та великих підприємствах. Дана ситуація зумовлена тим, що досягнення ефективності використання антикризового фінансового контролінгу на практиці досягається у підприємствах, які забезпечені належним ресурсним потенціалом для впровадження сучасних аналітичних технологій. Використання суб'єктами малого бізнесу інструментів антикризового фінансового контролінгу обмежується реалізацією окремих антикризових управлінських функцій менеджментом підприємства. Зазначена ситуація в тому числі зумовлена відсутністю значних обсягів коштів та ресурсів для впровадження системи контролінгу на підприємстві, а також понесенням додаткових витрат.

Враховуючи особливості та недоліки застосування зазначених груп методичних підходів до формування антикризових аналітичних процедур, вважаємо, що лише комплексне їх використання та застосування системного підходу, зміст якого полягає у дослідженні об'єкта як цілісної сукупності елементів, які перебувають у постійному взаємозв'язку та взаємообумовленості. Використання системного підходу при розробці технології формування антикризових аналітичних процедур для забезпечення фінансової стійкості підприємства дозволить забезпечити збалансованість розвитку підприємства та розробити ефективні превентивні заходи в частині недопущення виникнення чи загострення кризи.

Забезпечити ефективність антикризового управління та запобігти ймовірному банкрутству чи ліквідації суб'єкта господарювання у майбутньому можна шляхом використання відповідної технології формування антикризових аналітичних процедур (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Етапи технології формування антикризових аналітичних процедур

№ з/п	Назва етапу	Характеристика
1	2	3
1	Діагностика кризового стану суб'єкта господарювання	Здійснюється коефіцієнтний аналіз діяльності підприємства у розрізі оцінки стану ліквідності та платоспроможності, структури та якості активів, комплексний аналіз фінансової стійкості на визначений момент часу та розрахунок прогнозних показників на перспективу
2	Встановлення причин виникнення та масштабів кризи, розрахунок ймовірних витрат підприємства	З метою ідентифікації причин виникнення кризи, встановлення загроз фінансовій стійкості підприємства здійснюється SWOT-аналіз, проводиться оцінка ймовірності банкрутства, а також здійснюється розрахунок очікуваних витрат суб'єкта господарювання в результаті настання та поглиблення кризи
3	Аналітичні процедури оцінки наявних ресурсних можливостей для запобігання чи подолання кризи	Аналіз ресурсного потенціалу підприємства, оцінка ефективності застосування процедур антикризового управління, шляхом розрахунку співвідношення витрат, які необхідно понести для виконання антикризових заходів та наявних фінансових ресурсів

1	2	3
4	Розробка аналітичних процедур в частині пошуку й реалізації внутрішніх резервів виходу підприємства з кризового стану	Розрахунок зовнішніх і внутрішніх резервів відновлення платоспроможності підприємства, розробка заходів з уникнення банкрутства
5	Комплексна оцінка ефективності антикризового управління підприємства після впровадження заходів з фінансового оздоровлення підприємства	Оцінка досягнення запланованих результатів виходу підприємства з кризи на основі використання внутрішніх резервів

Джерело: сформовано авторами

На першому етапі розробки технології антикризових аналітичних процедур проводиться діагностичний аналіз фінансового стану підприємства, здійснюється ідентифікація основних загроз та ризиків його діяльності, виконується комплексний аналіз фінансової стійкості підприємства з обов'язковим аналізом ймовірності прояву кризових явищ.

На зазначеному етапі розраховуються система узагальнюючих і часткових показників за такими напрямками фінансового аналізу:

а) показники ліквідності та платоспроможності (коефіцієнт покриття, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт фінансування, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами тощо). Високе значення зазначених показників є негативним, оскільки це може свідчити про надмірне відволікання ресурсів підприємства та неефективне використання наявних фінансових ресурсів.

б) показники фінансової стійкості і стабільності діяльності підприємства (коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт фінансової стабільності, Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу, коефіцієнт концентрації позикового капіталу тощо).

Особливий науковий інтерес в напрямі застосування показників фінансової стійкості при розробці аналітичного забезпечення антикризового управління становлять пропозиції І.В. Нагорної. Зокрема, автором удосконалено «організаційно-методичні положення комплексного аналізу фінансової стійкості підприємств торгівлі, що, на відміну від існуючих, дозволяє системно характеризувати фінансову стійкість через застосування коефіцієнтного, агрегатного та інтегрального підходів, що дозволило розробити матрицю індикаторів забезпечення фінансової стійкості підприємств торгівлі та диференціювати підприємства вибіркової сукупності за рівнем фінансової стійкості (високий, прийнятний, недостатній, низький)» [99, с. 4]. Виходячи із

зазначених пропозицій автора, можна стверджувати, що на початковому етапі застосування антикризових аналітичних процедур необхідно використати комплекс різних абсолютних та відносних показників, які дозволять здійснити діагностику фінансового стану підприємства та ідентифікувати основні фактори-дестабілізатори та передумови формування кризових явищ в діяльності підприємства. Результатом виконання першого етапу є формулювання висновків щодо загальної оцінки фінансової стійкості та ліквідності підприємства, встановлення факторів, які негативно впливають на фінансову стійкість підприємства та дестабілізують діяльність підприємства, можуть призвести до виникнення кризових явищ.

На другому етапі виконується аналітичне дослідження причин виникнення, глибини та змісту кризи. В даному випадку на основі аналізу відхилень між плановими та фактичними показниками діяльності підприємства, оцінки їх негативного впливу на ефективність діяльності, а також шляхом проведення факторного аналізу показників фінансової стійкості, аналізу та оцінки ймовірності банкрутства встановлюється глибина кризи діяльності підприємства. Також на даному етапі проводиться аналіз втрат за очікуваними чи фактичними наслідками настання кризи.

Аналіз причин, що призводять до виникнення кризи слід здійснювати з їх подальшим поділом на чинники внутрішнього (незадовільний рівень ефективності менеджменту, низький ресурсний потенціал підприємства, фінансові ризики та низькі показники результативності функціонування) та зовнішнього середовища (економічні, політичні, соціальні, фіскальні, науково-технічні, низький рівень конкурентоспроможності тощо).

На даному етапі доцільним є проведення SWOT-аналізу, який дозволяє детально та комплексно оцінити слабкі сторони підприємства та загрози його діяльності. На основі проведеної діагностики факторів внутрішнього та зовнішнього середовища (сильних сторін, можливостей, загроз та слабких сторін) об'єктивно визначається їх вплив на фінансово-економічні показники діяльності підприємства та його платоспроможність.

Дорофеев В. Стверджує, що «діагностика ринкового стану, складової SWOT-аналізу, та діагностика фінансового стану, складової платоспроможності, включені у ланки, що дозволяють провести діагностику як інструмента антикризового управління та виявити сигнали про наростання загроз. При своєчасному виявленні недоліків, помилок та симптомів, стадії процесу, що веде до банкрутства, на основі бального методу Аргенті можна виявити ознаки кризи та провести превентивні заходи» [50].

Оцінювання ймовірності банкрутства підприємства на сьогодні здійснюється з використанням різних вітчизняних та іноземних моделей, оскільки єдиний підхід до вирішення даного питання до тепер відсутній як серед науковців, так і серед аналітиків-практиків. Тому управлінським персоналом підприємства може бути обраний один з найбільш поширених методів оцінки банкрутства (п'ятифакторна модель Альтмана, модель Ліса, модель Спрінгейта, модель Терещенка, модель Таффлера). Погоджуємось з І.В.

Нагорною, що «ймовірність банкрутства є досить високою за моделями Альтмана та Ліса, що пов'язано з тим, що ці методики є більш адаптованими до діяльності зарубіжних компаній, акції яких котируються на біржовому ринку, тому для вітчизняних торговельних підприємств її застосування не надає інформативних даних» [99, с. 16]. Також автором доведено, що саме методика діагностики банкрутства за методикою О.О. Терещенка є найбільш адаптованою та придатною для українських підприємств.

Після проведення SWOT-аналізу доцільно здійснити аналіз втрат за очікуваними та фактичними результатами виникнення кризових явищ в діяльності підприємства, фінансових наслідків кризи. Серед науковців наявні різні підходи, щодо розробки та застосування аналітичних показників для оцінки фінансових наслідків кризи.

Так, М. Зозуляк з цією метою пропонує розраховувати такі показники: «оцінка втрати вартості об'єкта в цілому і його окремих активів; визначення суми зобов'язань суб'єкта господарювання; оцінка очікуваних фінансових наслідків виникнення кризової ситуації» [57, с. 71].

Сіменко І.В., Назаренко О.В. запропонували використовувати окремі показники для здійснення оцінки фінансових наслідків кризи підприємства (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Показники оцінки фінансових наслідків кризи підприємства запропоновані Сіменко І.В., Назаренко О.В.

Показник	Алгоритм розрахунку	Умовні позначення
1. Фінансовий результат кризової ситуації, тис. грн.	$\Phi P_k = \text{ЧЛ} - C - Z$	ЧЛ – чиста ліквідаційна вартість майна підприємства, тис. грн.;
2. Рівень задоволення претензій кредиторів	$K = \text{ЧЛв} - Cв / Z$	$Cв$ – судові витрати, пов'язані з провадженням процедури банкрутства, тис. грн.;
3. Обсяг примусових втрат кредиторів підприємства, тис. грн.	$PB_k = Z - CП$	Z – обсяг зовнішніх зобов'язань, які є примусовими для погашення, тис. грн.;
4. Сума втрат власного капіталу, тис. грн	$BT_k = BK - ZГK$	$CП$ – можлива сума погашення зобов'язань перед кредиторами, тис. грн.
5. Ступінь збереженості власного капіталу	$Zв.к = ZГK / BK$	BK – власний капітал підприємства до виникнення кризової ситуації, тис. грн.
6. Коефіцієнт можливості продовження функціонування підприємства після завершення процедури банкрутства	$K_m = ZГK / SK_{min}$	$ZГK$ – залишок грошових коштів після розрахунку за всіма претензіями кредиторів, тис. грн.;
		SK – регламентований законодавством мінімальний розмір статутного капіталу, тис. грн.

Джерело: сформовано авторами за [128]

Вважаємо, що використання запропонованих показників фінансових наслідків кризи підприємства, які представлені в таблиці 3 є доцільним і дозволить визначити у вартісному вираженні наслідки впливу кризи.

Результатом виконання другого етапу є формулювання висновків щодо глибини кризи діяльності підприємства та її впливу на ймовірність настання банкрутства підприємства, обґрунтування мети і завдання антикризового управління, формування відповідного інформаційного базису для ухвалення антикризових рішень з метою виведення підприємства із стану кризи.

На третьому етапі розробляються аналітичні процедури оцінки наявних ресурсних можливостей для запобігання чи подолання кризи. Аналіз використання компонентів ресурсного потенціалу (кадрового, фінансового, майнового, інформаційного, організаційного, маркетингового) дозволяє виявити перелік тих складових потенціалу, які доцільно мобілізувати та використати для запобігання виникнення кризи або забезпечити вихід з кризового стану з найменшими втратами.

Цільове спрямування антикризового управління повинно базуватися на аналітичних показниках використання ресурсного потенціалу з метою досягнення поставлених завдань в сфері здійснення антикризових заходів. На даному етапі також необхідно здійснити оцінку ефективності застосування процедур антикризового управління, на основі розрахунку показника рентабельності антикризового управління. Зазначений показник повинен розраховуватися як співвідношення витрат, які необхідно понести для виконання антикризових заходів та наявних фінансових ресурсів у визначений момент часу. Підсумком виконання третього етапу є оцінка ефективності розроблених заходів антикризового управління з метою внесення відповідних коригувань з метою усунення дестабілізуючих факторів функціонування підприємства.

На четвертому етапі здійснюється розробка аналітичних процедур в частині пошуку й реалізації внутрішніх резервів виходу підприємства з кризового стану. Основними внутрішніми резервами забезпечення фінансової стабільності діяльності суб'єкта господарювання є: підвищення якості продукції, зменшення постійних витрат та собівартості продукції на основі раціональнішого використання наявного ресурсного потенціалу, підвищення ефективності використання необоротних активів та забезпечення максимального використання виробничої потужності, зміна фінансової стратегії підприємства та прискорення економічного зростання. В даному випадку основними аналітичними показниками та процедури доцільно здійснювати за декілька періодів з метою оцінки динаміки їх зміни та структурних зрушень. Зокрема, в даному випадку доцільно розраховувати такі аналітичні показники:

- рентабельність виробництва, рентабельність готової продукції, рентабельність продажу;
- індекс якості продукції, індекс дефектності;
- середньорічний темп зростання та приросту обсягів виробництва продукції;
- відносний показник виконання виробничої програми за асортиментом та ритмічністю;

– коефіцієнт оновлення асортименту, коефіцієнти ритмічності та варіації виробничої програми;

– фондівдача, фондомісткість, продуктивність праці, динаміка постійних витрат на одиницю продукції.

Результатом виконання четвертого етапу є ідентифікація внутрішніх резервів забезпечення фінансової стабільності та стійкості діяльності підприємства, розробка цільових настанов щодо впровадження прогресивних ресурсозберігаючих технологій, напрямів удосконалення використання майнового потенціалу та зменшення непродуктивних витрат.

На останньому етапі проводиться комплексна оцінка ефективності антикризового управління підприємства після впровадження заходів з фінансового оздоровлення підприємства. На даному етапі слід використати методичний підхід, який передбачає обчислення оптимального переліку аналітичних та нефінансових показників, за результатами обчислення яких управлінський персонал може здійснити оцінку повноти та якості впроваджених антикризових заходів з метою їх удосконалення в майбутньому та забезпечення сталого розвитку й фінансової стабільності підприємства. Система оцінки ефективності антикризового управління підприємства повинна формувати інформацію про якість, результативність та рівень досягнення цілей антикризових заходів, покращення платоспроможності підприємства під дією внутрішніх та зовнішніх ризиків та обмежень діяльності.

На сьогодні серед авторів при обґрунтуванні методичних підходів до визначення ефективності антикризового управління пропонуються критерії оцінки ефективності. При цьому формалізація аналітичних показників оцінки ефективності антикризового управління є недостатньо дослідженим питанням

«Дотримуючись логічного дослідження, – В.М. Маховка – визначає такі критерії оцінки ефективності антикризового управління: досягнення зміни найважливіших показників господарсько-фінансової діяльності та фінансового стану підприємства за період антикризового управління (порівняно з початком реалізації антикризових процедур); швидкість отримання позитивних змін на одиницю часу; економічність отримання позитивного ефекту; достатність змін для відновлення параметрів життєздатності підприємства; швидкість адаптації соціально-економічної системи до змін; швидкість збору необхідної інформації для оперативного прийняття антикризових управлінських рішень; актуальність оптимізованих методів, принципів, інструментів, технологій, процесів та процедур антикризового управління; кваліфікованість персоналу» [93, с. 104-105].

Погребняк А.Ю. вважає, що «ефективність механізму антикризового управління визначається наступними критеріями: швидкість реагування на ймовірні прояви кризи; системне використання заходів антикризового управління; узгодженість антикризових заходів з метою їх здійснення через вибір форм механізму антикризового управління (запобіжний, стабілізаційний та радикальний) [108, с. 164].

Кустріч Л.О. запропонувала застосовувати метод експертних оцінок та «здійснювати оцінку ефективності антикризового управління за такими критеріями: економічна ефективність, адаптивність, інноваційна ефективність, соціальна ефективність, ефективність управління, показник ефективності антикризового управління. Застосування запропонованої методики дасть змогу керівництву підприємства приймати ефективні антикризові рішення, ґрунтуючись на інформації про зниження ефективності управління по кожному з критеріїв, що дає можливість виявити і реалізувати приховані резерви антикризового управління, а також визначитися з існуючими інструментами антикризового управління функціонуванням і розвитком підприємства» [82, с. 56].

Аналізуючи запропоновані науковцями критерії ефективності антикризового управління, можна стверджувати, що їх доцільно віднести до не фінансових показників оцінки ефективності. Вважаємо, що оцінка ефективності антикризового управління з використанням розрахункових показників повинна обчислюватися як співвідношення досягнутих результатів в сфері локалізації чи зменшення кризового стану підприємства та обсягу витрачених ресурсів на впровадження та реалізацію антикризового управління. У випадку, якщо ефективність антикризових заходів буде розраховуватися на кожному окремому етапі його впровадження, на завершальному етапі доцільно розрахувати зведений показник ефективності антикризового управління. Використання нефінансових оціночних критеріїв та формалізація розрахункових показників оцінки ефективності антикризових заходів дозволяє здійснити оцінку досягнення цільових параметрів антикризових дій за рахунок раціонального використання ресурсного потенціалу підприємства, пошуку невикористаних резервів, що в перспективі забезпечить стійкий та стабільний стан розвитку підприємства.

ВИСНОВКИ

Результатом проведеного дослідження є теоретичне узагальнення та вирішення науково-практичного завдання, яке полягає в розвитку теоретико-методичного забезпечення та розробці практичних рекомендацій щодо формування обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі, що дозволило досягнути поставленої мети та зробити такі висновки.

1. Проведений аналіз генезису поняття «фінансова стійкість» дозволив виявити такі її сутнісні характеристики: якісна оцінка фінансової діяльності підприємства; залежність від результатів виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності; сукупність показників, які характеризують стан майна підприємства, джерел його формування, ефективності їх використання; залежність від впливу зовнішніх та внутрішніх чинників; методологічна база для визначення безпечного рівня фінансово стійкої діяльності підприємства. Базуючись на результатах проведеного аналізу, фінансову стійкість запропоновано визначати як аналітичну інтерпретацію економічної категорії, яка характеризує фінансово-економічний стан підприємства через сукупність взаємообумовлених і взаємопов'язаних показників, значення яких залежить від рентабельності продажу, оборотності капіталу, фінансової активності, норм розподілу прибутків на інвестиційні та інші потреби, залежності від позикових коштів, балансу власного та позикового капіталу, ефективності використання різних ресурсів та інших соціально-економічних чинників в умовах невизначеного середовища та допустимого рівня ризиків.

2. Доведено, що фінансова стійкість підприємства визначається структурою джерел фінансування діяльності (пасивів), структурою оборотних та необоротних активів, збалансуванням рівноваги активів і пасивів та доходів і витрат. Узагальнивши представлені у науковій літературі методи здійснення оцінювання фінансової стійкості варто зауважити на тому, що їх вибір повинен забезпечити точний розрахунок структури і рівня забезпеченості внутрішніх ресурсів підприємства, а також їхньої ефективності. Внаслідок цього, залежно від мети управлінських рішень, обирається метод аналізу, формується інформаційне забезпечення та формуються висновки щодо виду фінансової стійкості й подальших сценаріїв розвитку підприємства. Методичні підходи, які використовуються підприємством при аналізі фінансової стійкості мають передбачати визначення структури активів і пасивів (капіталу й зобов'язань) підприємства, ступінь залежності підприємства від зобов'язань, структуру джерел фінансування, структуру та ефективність використання позикових коштів, рівень управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, стану платоспроможності та запасу стійкості фінансового стану підприємства. Такі показники є важливими для прийняття управлінських рішень, тому нагальним завжди постає питання вибору методичного підходу для оцінювання й прогнозу фінансової стійкості підприємства з метою моніторингу динаміки,

тенденцій, структури, порівняння якісних та кількісних показників. У зв'язку із тим, що традиційні методи аналізу варто доповнювати зарубіжними, аналіз фінансової стійкості може бути доповнений, розширений й обґрунтований з різних точок зору стійкості.

3. На основі проведеного дослідження вважаємо, що необхідно комплексно обчислити показники фінансової стійкості за даними фінансової звітності, оптимальними показниками для обчислення інтегрального показника фінансової стійкості є: коефіцієнт фінансової незалежності (автономності), коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт фінансового левериджу, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт маневреності власного капіталу, це вагомі компоненти, які визначають стан діяльності підприємства.

4. На основі проведеного дослідження розроблено і запропоновано систему оціночних показників фінансової стійкості з погляду їхньої раціональності і достатності. До складу цієї системи нами було залучено показники прибутковості (рентабельності), платоспроможності, стану і структури капіталу, стану основних і оборотних засобів, комерційної активності підприємства та ліквідності активів. На їх підставі вважаємо доцільним давати детерміновану комплексну оцінку фінансової стійкості підприємства на основі даних бухгалтерської звітності способом багатомірного аналізу.

5. Доведено, що отримана за допомогою представленого методичного прийому інформація забезпечить формування інформаційного підґрунтя аналізу фінансової стійкості торговельного підприємства для прийняття перспективних управлінських рішень, уникнувши помилкових припущень, зроблених на основі класичних бухгалтерських ретроспективних даних. Доведено, що визначальна роль у формуванні інформаційної підтримки управління економічними процесами, грошовими, фінансовими й матеріальними потоками, а також мінімізації впливу ринкових ризиків за умов невизначеності належить інструментам фінансового інжинірингу.

6. Проведений аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку торговельної галузі в Україні за 2017 – 2019 рр. свідчить про нестійкий фінансовий стан підприємств торговельної галузі упродовж тривалого часу. Негативні зміни, які відбулися у період 2017 – 2019 рр., зумовили стабільне погіршення фінансової стійкості торговельних підприємств, які дотепер є не здатними покрити свої зобов'язання за рахунок власного капіталу.

7. Доведено, що користь, яку отримують із сформованої в бухгалтерському обліку інформації, повинна бути порівняна з витратами на підготовку цієї інформації. Користувачі облікової інформації зацікавлені в підвищенні її якості, яке можливо при наявності кількісної оцінки, причому оцінювати якість інформації необхідно за сукупністю її характеристик, що, в свою чергу, забезпечить якісну оцінку фінансової стійкості підприємства. Визначені елементи концептуальної моделі оцінки облікової інформації для прийняття рішень та розроблений синтез типів і видів оцінки облікової інформації на

основі візуальної уваги та розумового процесу, забезпечить якісне прийняття ефективних управлінських рішень.

8. Проведений аналіз запропонованих науковцями критеріїв ефективності антикризового управління, дозволив стверджувати, що їх доцільно віднести до не фінансових показників оцінки ефективності. Вважаємо, що оцінка ефективності антикризового управління з використанням розрахункових показників повинна обчислюватися як співвідношення досягнутих результатів в сфері локалізації чи зменшення кризового стану підприємства та обсягу витрачених ресурсів на впровадження та реалізацію антикризового управління. У випадку, якщо ефективність антикризових заходів буде розраховуватися на кожному окремому етапі його впровадження, на завершальному етапі доцільно розрахувати зведений показник ефективності антикризового управління. Використання нефінансових оціночних критеріїв та формалізація розрахункових показників оцінки ефективності антикризових заходів дозволяє здійснити оцінку досягнення цільових параметрів антикризових дій за рахунок раціонального використання ресурсного потенціалу підприємства, пошуку невикористаних резервів, що в перспективі забезпечить стійкий та стабільний стан розвитку підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Banker R. D. The judgmental effects of strategy maps in balanced scorecard performance evaluation / R. D. Banker, H. Chang, M. Pizzini // *International journal of accounting information systems*. – 2011. – № 12(2011). – P. 259-279.
2. Birnberg J. G. The role of attention and memory in accounting decisions / J. G. Birnberg, M. D. Shields // *Accounting, organizations and society*. – 1984. – № 9. – P. 365-382.
3. Bruce R. Focusing on the factors which bring you a reputation dividend [Електронний ресурс] / R. Bruce. – Режим доступу: <http://www.iasplus.com/en/news/2016/05/bruce-column-reputation-dividend>. – Станом на 25.11.2020. – Назва з екрану.
4. Cardinaels E. Financial versus non-financial information: the impact of information organization and presentation in a balanced scorecard / E. P. Cardinaels, M. G. Van Veen-Dirks. // *Accounting, organizations and society*. – 2010. – № 35(2010). – P. 565–578.
5. Chen Y. The role of visual attention in the managerial judgment of balanced-scorecard performance evaluation: insights from using an eye-tracking device / Y. Chen, J. Jermias, T. Panggabean // *Journal of accounting research*. – 2016. – Vol. 54. – № 1. – P. 113-146.
6. Denecker O. Managing liquidity risk: Lessons from the crisis / O. Denecker, A. Kapoor, P. Noteboom // *McKinsey on Payments*. – 2010. – № 10. – P. 15-21.
7. Khan I. U. Liquidity management efficiency of Indian Steel Companies (a Case Study) / I. U. Khan // *Far East Journal of Psychology and Business*. – 2011. – № 3. – P. 3-11.
8. Lipe M. G. The balanced scorecard: judgmental effects of common and unique performance measures / M. G. Lipe, S. E. Salterio // *The accounting review*. – 2000. – № 75. – P. 283-298.
9. Management accounting: information for decision making and strategy execution / A. Atkinson, R. Kaplan, E. Matsumura [et al.]. – 6th ed. – Upper Saddle River N. J. : Pearson Education, 2012. – 526 p.
10. Абрамова І. М. Управління запасом фінансової стійкості підприємства / І. М. Абрамова // *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. – 2014. – № 2. – С. 30–36.
11. Абрютіна М. С. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия : учебно-практическое пособие. / М. С. Абрютіна, А. В. Грачев. – Минск : издательство «Дело и Сервис», 2001. – 272 с.
12. Аксенова Е. А. Бухгалтерский инжиниринг в управлении ресурсами и экономикой предприятия / Е. А. Аксенова // *Российское предпринимательство*. – 2011. – № 2 – Вып. 2 (178). – С. 107-112.

13. Андросова О. Ф. Оцінювання динаміки відносних показників фінансової стійкості на підприємствах машинобудування в Україні та їх вплив на корпоративну культуру / О. Ф. Андросова // Економічний простір. – 2019. – № 145. – С. 104-114.
14. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навчальний посібник / О. Я. Базилінська. – Київ : Центр навчальної літератури, 2009. – 328 с.
15. Балабанов И. Т. Основы финансового менеджмента : учебник / И. Т. Балабанова. – Москва : Финансы и статистика, 2000. – 512 с.
16. Барабаш Н. С. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник / За ред. Є. В. Мниха. – Київ.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2005. – 395 с.
17. Бассова О. О. Фінансовий аналіз : навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни / О. О. Бассова. – Миколаїв, 2013. – 184 с.
18. Башева С. Учет. Экономика. Менеджмент. Проблемы и перспективы развития экономической науки и образования в условиях европейской интеграции: коллективная монография / коллектив авторов под ред. С. Башевой, И. Садовской. – Луцк : Редакционно-издательский отдел Луцкого национального технического университета, 2015. – 543 с.
19. Безверхий К. В. Методичні засади формування інтегрованої звітності підприємства / К. В. Безверхий // Облік і фінанси. – 2014. – № 3. – С. 8-14.
20. Бекренева В. А. Управленческий анализ и диагностика финансовой устойчивости коммерческих организаций : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.12 «Бухгалтерский учет, статистика» / В. А. Бекренева. – Москва, 2012. – 267 с.
21. Беялов Т. Е. Фінансова стійкість підприємства та шляхи її зміцнення / Т. Е. Беялов, А. В. Олійник // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука» . – 2016. – № 12(2). – С. 22-26.
22. Бенчак В. І. Оцінка фінансової стійкості підприємства та напрями її удосконалення / В. І. Бенчак // Наука, технології, інновації: тенденції розвитку в Україні та світі: матеріали міжнародної студентської наукової конференції, м. Харків, 17 квітня 2020 р. / Молодіжна наукова ліга. – Харків, 2020. – С. 67-69. Також доступно:
<https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/liga/issue/view/17.04.2020/271>.
23. Бердникова Т. Б. Аналіз і діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства : навчальний посібник / Т. Б. Бердникова. – Київ, 2001. – 215 с.
24. Бернстайн Л. А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация / Л. А. Бернстайн. – Москва : Книга по Требованию, 2017. – 622 с.
25. Бланк И. А. Словарь-справочник финансового менеджера / И. А. Бланк. – Киев: Ника-Центр; Эльга, 1998. – 480 с.
26. Бланк И. А. Управление формированием капитала : учебный курс / И. А. Бланк. – Киев: Ника-Центр, 2002. – 512 с.
27. Бланк И.А. Управление финансовыми рисками: учебный курс /

И. А. Бланк. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 600 с.

28. Близнюк О. П. Управління фінансовими ресурсами підприємств роздрібною торгівлю: монографія / О. П. Близнюк. – Харків: Видавець Іванченко І. С., 2016. – 253 с.

29. Борецька Н. П. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства / Н. П. Борецька, К. В. Міщенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 20. – С. 63-66.

30. Боярко І. М. Інвестиційний аналіз : навчальний посібник / І. М. Боярко, Л. Л. Гриценко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2011. – 400 с.

31. Ващенко Л. О. Оцінка методичного забезпечення аналізу фінансового стану підприємств / Л. О. Ващенко // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2009. – № 1. – С. 97-100.

32. Вепренцова К. А. Особливості визначення фінансової стійкості на прикладі підприємств фармацевтичної промисловості / К. А. Вепренцова // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2018. – Випуск 1(51). – С. 176-181.

33. Войнаренко М. П. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / А. І. Склабінська, С. А. Дrajниця, Л. Д. Федорук ; за редакцією М. П. Войнаренко. – Львів : Новий світ-2000, 2013. – 342 с.

34. Вольська С. П. Порівняльна характеристика методів оцінювання фінансової стійкості банку / С. П. Вольська // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні Науки. – 2015. – № 10 – С. 178–181.

35. Гайдар С. М. Агрегатний підхід до оцінки фінансової стійкості торговельних підприємств [Електронний ресурс] / С. М. Гайдар. – Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/263>. – Станом на 25.11.2020. – Назва з екрану.

36. Галкіна Ю. Аналіз фінансової стійкості підприємства на прикладі ПрАТ «Купянський МКК» / Ю. Галкіна, Т. Польова // Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки та освіти : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 15-16 вересня 2020 р. – Львів : Львівський науковий форум, 2020. – С. 9-10.

37. Галкіна Ю. Ю. Еволюція наукових поглядів щодо генезису поняття «фінансова стійкість підприємства» // Управлінська діяльність: досвід, тенденції та перспективи: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції: збірник наукових праць, 24 квітня 2020 р. – Харків : Харківський національний університет будівництва та архітектури, 2020. – С. 35-37.

38. Ганін В. І. Методологія соціально-економічного дослідження: навчальний посібник / Ганін В. І., Ганіна Н. В., Гурова К. Д. – Київ : Центр учбової літератури, 2008. – 224 с.

39. Гапак Н. М. Особливості визначення фінансової стійкості підприємства / Н. М. Гапак, С. А. Капштан // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. – 2014. – Вип. 1. – С. 191-196.

40. Герасимович І. А. Механізми та інструменти бухгалтерського і

фінансового інжинірингу в управлінні підприємством / І. А. Герасимович // Облік і фінанси. – 2017. – №1 (75). – С. 26-32

41. Герега О. В. Сутність фінансово-економічної стійкості сучасних суб'єктів економіки / О. В. Герега // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2014. – № 794. – С. 250-254.

42. Грабовецький Б. Є. Ранжування показників фінансово-господарської діяльності підприємства для побудови комплексної стратегічної програми на основі методу експертних оцінок Дельфі / Б. Є. Грабовецький, О. В. Антонюк // Економіка та держава. – 2010. – № 9. – С. 40-41.

43. Грачев А. В. Оценка платежеспособности предприятия за период / А. В. Грачев // Финансовый менеджмент. – 2003. – № 1. – С. 20-31.

44. Грачев А. И. Основы финансовой устойчивости предприятия / А. И. Грачев // Финансовый менеджмент. – 2003. – № 4. – С. 15-34.

45. Гринів Б. В. Деякі проблеми методики аналізу фінансової стійкості підприємства / Б. В. Гринів // Вісник Львівської комерційної академії. Серія : Економічна. – 2014. – Випуск 44. – С. 123-127.

46. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4 т. / В. И. Даль. – Т. 4. – Санкт-Петербург : Диамант, 1998. – 515с.

47. Дем'яненко М. Я. Системний підхід до формування облікової інформації для потреб управління / М. Я. Дем'яненко, В. М. Рожелюк // Облік і фінанси. – 2016. – № 2. – С. 8-16.

48. Докієнко Л. М. Управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.07.05 «Економіка торгівлі та послуг» / Л. М. Докієнко ; Київський національний торговельно-економічний університет. – Київ, 2005. – 23 с.

49. Донцова Л. В. Анализ финансовой отчетности : учебник / Л. В. Донцова, Н. А. Никифорова. – 5-е издание, переработаное и дополненное. – Москва : Дело и Сервис, 2007. – 336 с.

50. Дорофеев В. Д. Антикризисное управление : учебник / В. Д. Дорофеев, Д. Н. Левин, Д. В. Сенаторов, А. В. Чернецов. – Пенза : Пензенский институт экономического развития и антикризисного управления, 2006. – 206 с.

51. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет : учебник / К. Друри. – Москва : Аудит, 1998. – 774 с.

52. Ефимова О. В. Анализ финансовой отчетности : учебное пособие / О. В. Ефимова, М. В. Мельник. – Минск : Омега-Л, 2009. – 451 с.

53. Єфремова Н. Ф. Економічний зміст фінансової стійкості підприємства та фактори впливу на її рівень / Н. Ф. Єфремова, О. В. Золотарьова // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 15. – С. 46-49.

54. Житнік Є. С. Платоспроможність та ліквідність: уточнення понять / Є. С. Житнік // Управління розвитком. – 2011. – № 11(108). – С. 89-92.

55. Заюкова М. С. Фінансова стійкість та її забезпечення на підприємствах м'ясної промисловості АПК : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.04.01 «Фінанси, гроші та кредит» / М. С. Заюкова ; Вінницький

державний технічний університет. – Вінниця, 2003. – 27 с.

56. Зигрій О. В. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства на основі показників звітності: розрахунковий підхід / О. В. Зигрій // Інноваційна економіка. – 2014. – № 3. – С. 243-249. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2014_3_37. – Станом на 25.11.2020. – Назва з екрану.

57. Зозуляк М. Аналітичне забезпечення антикризового управління підприємством / М. Зозуляк // Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. Міжнародний збірник наукових праць. – 2014. – Вип. 3. – С.69-72

58. Івахненко В. М. Курс економічного аналізу: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / В. М. Івахненко, М. І. Горбатюк. – Вид. 3-тє, без змін. – Київ : Київський національний економічний університет, 2006. – 302 с.

59. Івахненко В. М. Експрес-аналіз фінансового стану підприємства [Електронний ресурс] / В. М. Івахненко, К. Г. Криченко. – Режим доступу: <http://wiki.kneu.edu.ua>. – Станом на 25.11.2020. – Назва з екрану.

60. Івахненко В. М. Курс економічного аналізу: навчальний посібник / В. М. Івахненко. – Київ : Знання Прес, 2006. – 207 с.

61. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / К. В. Ізмайлова. – Київ : Межрегіональна академія управління персоналом, 2001. – 147 с.

62. Іонін Є. Є. Індикатори фінансової стійкості підприємства як інструмент ранньої діагностики банкрутства / Є. Є. Іонін // Финансы, учет, банки. – 2016. – № 1(21). – С. 11-20.

63. Іонін Є. Є. Фінансова аналітика сучасного бізнесу: монографія / Є. Є. Іонін, М. М. Овчинникова. – Донецьк: Донецький національний університет, 2012. – 304 с.

64. Кабаченко Д. В. Використання системного підходу при формуванні комплексної оцінки фінансового стану підприємства / Д. В. Кабаченко // Держава та регіони. – 2010. – № 3. – С. 58-62.

65. Калишенко В. О. Огляд та узагальнення методичних підходів до оцінки фінансової стійкості підприємства [Електронний ресурс] / В. О. Калишенко. – Режим доступу: <http://intkonf.org/kalishenko-vo-moskalets-km-oglyad-ta-uzagalnennya-metodichnih-pidhodiv-do-otsinkifinansovoyi-stiykosti-pidpriemstva/>. – Станом на 25.11.2020. – Назва з екрану.

66. Кіндрацька Г. І. Аналітичне забезпечення управління підприємствами в кризових умовах / Г. І. Кіндрацька, М. С. Білик // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2009. – № 647. – С. 369-375.

67. Клімович І. М. Деякі питання оцінки фінансово-економічного стану підприємства / І. М. Клімович, К. А. Татієвська // Ефективна економіка. – 2018. – № 10. – Режим доступу: <http://www/economy.nauka.ua>. – Станом на 25.11.2020. – Назва з екрану.

68. Клімович І. М. До питань управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства / І. М. Клімович // Інновації в обліково-аналітичному забезпеченні та управлінні фінансово-економічною безпекою держави, регіону, суб'єктів господарювання – міждисциплінарний підхід : матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції для здобувачів вищої освіти і молодих науковців, м. Харків. – Харків, 2018. – Режим доступу: <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/view/1900/1803>. – Станом на 25.11.2020. – Назва з екрану.

69. Клімович І. М. Інформаційне забезпечення стратегічного управління торговельного підприємства / І. М. Клімович // Фінансово економічні важелі розвитку невиробничої сфери в умовах нестабільності: Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної Інтернет конференції, присвяченої 70-річчю Київського національного торговельно-економічного університету, м. Харків ,17-18 листопада 2016 р. – Харків : Київський національний торговельно-економічний університет, Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, 2016. – С. 133-135.

70. Ковалев В. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : учебник / В. В. Ковалев, О. Н. Волкова. – Минск : ТК Велби, издательство Проспект, 2006. – 424 с.

71. Коваленко О. В. Особливості експрес-аналізу фінансового стану підприємства / О. В. Коваленко // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2018. – Вип. 3 (15). – С. 89-93.

72. Козлова О. С. Методика оцінки фінансової стійкості підприємства / О. С. Козлова // Молодий вчений. – 2017. – № 10. – С. 914-918.

73. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навчальний посібник / М. Я. Коробов. – Київ : Знання, 2002. – 294 с.

74. Корягін М. В. Проблеми та перспективи розвитку бухгалтерської звітності : монографія / М. В. Корягін, П. О. Куцик. – Київ : Інтерсервіс, 2016. – 276 с.

75. Косова Т. Д. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / Косова Т. Д. [та ін.] ; за загальною редакцією Т. Д. Косової, І. В. Сіменко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2013. – 440 с.

76. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз і планування : навчальний посібник / Г. О. Крамаренко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 262 с.

77. Кремень В. М. Оцінювання фінансової стійкості підприємства / В. М. Кремень, С. Я. Шепетков // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 1 (115). – С. 107-115.

78. Кривицька О. Р. Планування прибутку підприємства при визначенні стратегії його розвитку / О. Р. Кривицька // Фінанси України. – 2005. – № 3. – С. 138–146.

79. Круш П. В. Методики оцінки фінансової діяльності підприємства /

П. В. Круш, Р. А. Якименко // Сучасні проблеми економіки і підприємництво. – 2015. – № 16. – С. 271-276.

80. Кузнецова С. А. Управлінська бухгалтерська звітність: проблеми створення / С. А. Кузнецова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 11. – С. 15-24.

81. Курилова А. А. Современные концепции финансовой устойчивости в финансовом менеджменте / А. А. Курилова // Карельский научный журнал. – 2017. – Т. 6. – № 1(18). – С. 70-73.

82. Кустрич Л. О. Методичні засади оцінки ефективності антикризового менеджменту в період трансформації економіки / Л. О. Кустрич // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2019. – Вип. 35. – С. 52-59.

83. Кушнір Н. Б. Особливості антикризового управління та економічної діагностики підприємства в сучасних умовах / Н. Б. Кушнір, Д. С. Войтович // Ефективна економіка. – 2016. – № 5. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4954>. – Станом на 25.11.2020. – Назва з екрану.

84. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : підручник / Л. А. Лахтіонова. – Київ : Київський національний економічний університет, 2011. – 387 с.

85. Литовченко О. Ю. Структурно-функціональна модель антикризового фінансового управління підприємством / О. Ю. Литовченко, О. В. Топоркова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2020. – Вип. 98. – С. 108-115

86. Лиференко Г. Н. Финансовый анализ предприятия : учебное пособие / Г. Н. Лиференко. – Минск : Экзамен, 2005. – 160 с.

87. Лищенко М. О. Аналіз фінансової стійкості підприємства як елементу забезпечення фінансової стабільності роботи підприємства / М. О. Лищенко // Вісник Черкаського університету. – 2018. – № 2. – С. 49-57.

88. Люта О. В. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства та напрями її забезпечення / О. В. Люта, А. В. Сізова // Молодіжний науковий вісник Української академії банківської справи. Економічні науки. – 2012. – № 2. – С. 145–156.

89. Мамонтова Н. А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення (на прикладі підприємств харчової промисловості) : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Н. А. Мамонтова ; Інститут економічного прогнозування Національна академія наук України – Київ, Науковий світ, 2001. – 17 с.

90. Маршал Дж. Ф. Финансовая инженерия. Полное руководство по финансовым нововведениям / Ф. Дж. Маршал, К. В. Бансал ; перевод с англ. – Москва : Инфра-М, 1998. – 784 с.

91. Матушевська О. А. Визначення зовнішніх факторів економічної стійкості підприємств промисловості / О. А. Матушевська // Вісник Севастопольського національного технічного університету. Серія: Економіка і фінанси. – 2012. – Вип. 130. – С. 126-130.

92. Матюха М. М. Особливості формування управлінської звітності про сукупні доходи (витрати) / М. М. Матюха // Економічний часопис ХХІ. – 2013. – № 1-2 (2). – С. 45-48.
93. Маховка В. М. Методологія формування системи антикризового управління підприємством / В. М. Маховка // Інноваційна економіка. – 2013. – № 1 (39). – С. 102-105
94. Мельник Г. Г. Методи та моделі оцінки фінансової стійкості підприємств регіону в антикризовому управлінні / Г. Г. Мельник // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 3. – С. 108-111.
95. Мельничук М. О., Нагорна І. В. Методичні аспекти забезпечення аналітичного оцінювання фінансової стійкості / М. О. Мельничук, І. В. Нагорна // Бізнес Інформ. – 2020. – № 4. – С. 312-318.
96. Мних Є. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: підручник / Є. В. Мних. – Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2008. – 514 с.
97. Мних Є. В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / Є. В. Мних, Н.С. Барабаш. – Київ: Київський національний торговельно-економічний університет, 2010. – 412 с.
98. Нагайчук В. В. Аналіз фінансової стійкості підприємств та напрями її забезпечення / В. В. Нагайчук, Н. Є. Ковальчук // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2017. – № 875. – С. 71-76.
99. Нагорна І. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)» / І. В. Нагорна ; Харківський державний університет харчування та торгівлі. – Харків, 2019. – 28 с.
100. Нападовська Л. В. Теорія бухгалтерського обліку: монографія / Л. В. Нападовська, М. Добія, Ш. Сандер [та ін.] ; за заг. ред. Л. В. Нападовської. – Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2008. – 735 с.
101. Нехай В. А. Обліково-аналітичне забезпечення антикризового управління діяльністю сільськогосподарських підприємств : автореф. дис ... канд. екон. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)» / В. А. Нехай ; Національний університет біоресурсів і природокористування України. – Київ, 2009. – 21 с.
102. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Станом на 25.11.2020. – Назва з екрану.
103. Павленко О. І. Вдосконалення механізму оцінки фінансового стану підприємства / О. І. Павленко // Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». – 2010. – № 2 (19). – С. 72–78.
104. Павленко Т. Ю. Обліково-аналітичний підхід до забезпечення антикризового управління на підприємствах будівельного комплексу //

Економіка і регіон. – 2014. – № 3 (46). – С. 72-75

105. Павловська В. О. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / В. О. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – вид. 2-ге, [без змін]. – Київ : Видавництво Київського національного економічного університету, 2007. – 592 с.

106. Плахтій Т. Ф. Аналіз підходів до розуміння сутності якості облікової інформації / Т. Ф. Плахтій // Облік і фінанси. – 2015. – № 4 (70). – С. 57-65.

107. Плахтій Т. Ф. Історичний аналіз розвитку концепції «якісні характеристики облікової інформації» / Т. Ф. Плахтій // Облік і фінанси. – 2016. – № 4 (74). – С. 60-69.

108. Погребняк А. Ю. Напрями удосконалення методичних підходів до оцінки ефективності механізму антикризового управління на підприємствах машинобудування / А. Ю. Погребняк // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 7. – Ч. 3. – С. 162-166.

109. Поддєрьогін А. М. Фінансова стійкість підприємств в економіці України : монографія / А. М. Поддєрьогін, Л. Ю. Наумова. – Київ : Київський національний економічний університет, 2011. – 144 с.

110. Подольська В. О. Комплексна оцінка фінансової стійкості підприємства / В. О. Подольська, О. О. Оржинська // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. – 2009. – № 4 (35). – С. 136-142.

111. Поліщук М. С. Інструменти контролінгу в антикризовому управлінні підприємством / М. С. Полушук, О. Б. Соколова // Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами : Збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. – Київ: Київський національний економічний університет, 2019. – С. 506-508

112. Польова Т. В. Фінансова звітність як елемент системи управління підприємством / Т. В. Польова, А. В. Дружина // Ефективна економіка. – 2019. – № 11. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7458>. – Станом на 25.11.2020. – Назва з екрану.

113. Порсюрора І. П. Концептуалізація інформаційного підґрунтя в обліковій системі щодо формування показників фінансової стійкості / І. П. Порсюрора // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент». – Одеса : Міжнародний гуманітарний університет. – 2020. – № 45. – С. 193-197.

114. Правдюк Н. Л. Аналітичне забезпечення антикризового управління агроформувань / Н. Л. Правдюк // Економіка АПК. – 2020. – № 2. – С. 33-44.

115. Правдюк Н. Л. Якість облікової інформації: сутність та методика оцінки / Н. Л. Правдюк, М. В. Правдюк // Облік і фінанси. – 2016. – № 2. – С. 57-65.

116. Проценко В. М. Система стратегічного контролінгу в аспекті забезпечення антикризового управління підприємством / В. М. Проценко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2019. – № 65. – С. 51-59.

117. Райковська І. Т. Проблеми застосування методик аналізу фінансового стану в діяльності промислових підприємств / І. Т. Райковська // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. – 2009. – № 3 (49). – С. 154-158.

118. Рапопорт Б. М. Инжиниринг и моделирование бизнеса : учебник / Б. М. Рапопорт, А. И. Скубченко. – Москва : Тандем, 2001. – 240 с.

119. Роганова Г. О. Фінансовий аналіз [Електронний ресурс]: методичні рекомендації до проведення практичних занять для здобувачів освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» освітньо- професійної програми «Фінанси, банківська справа та страхування» денної та заочної форм навчання / укладач Г. О. Роганова. – Київ : Національний університет харчових технологій, 2020. – 130 с.

120. Родионова В. М. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции / В. М. Родионова, М. А. Федотова. – Минск : Перспектива, 2009. – 98 с.

121. Русак Н. А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования : справочное пособие / Н. А. Русак, В. А. Русак. – Минск : Высшая школа, 1997. – 309 с.

122. Русіна Ю. О. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства та фактори, що на неї впливають / Ю. О. Русіна, Ю. В. Полозук // International scientific journal. – 2015. – № 2. – С. 91-94.

123. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности : учебник / Г. В. Савицкая. – 2-е издание, исправленное и дополненное. – Минск : РИГТО, 2012. – 367 с.

124. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навчальний посібник / Г. В. Савицька. – 3-є вид., перероб. та доп. – Київ : Знання, 2007. – 668 с.

125. Садовська І. Б. Критерії оцінки якості управлінської звітності / І. Б. Садовська, К. Є. Нагірська // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 3. – С. 899-904.

126. Салига С. Я. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / Салига С. Я., Дацій Н. В., Корецька С. О. – Київ : Центр навчальної літератури, 2009. – 210 с.

127. Синькевич Н. І. Експрес-аналіз балансу як інструмент швидкого отримання інформації про фінансовий стан підприємства [Електронний ресурс] / Н. І. Синькевич, М. Арсеньєва. – Режим доступу : <http://elartu.tntu.edu.ua>. – Станом на 25.11.2020. – Назва з екрану.

128. Сіменко І. В. Аналітичне забезпечення антикризового управління підприємством [Електронний ресурс] / І. В. Сіменко, О. В. Назаренко. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/7_NMIW_2009/Economics/42031.doc.htm. – Станом на 25.11.2020. – Назва з екрану.

129. Словник української мови : [в 11 т.] / ред. І. С. Назарова. – Т. 9. – Київ: Наукова думка, 1978. – 710 с.

130. Сопко В. В. Дисциплінарна матриця управлінської звітності : монографія / В. В. Сопко, М. М. Бенько, О. М. Гончаренко [та ін.] ; за заг. ред.

В. В. Сопко. – Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2016. – 456 с.

131. Сосновська О. О. Механізм оцінки фінансової стійкості підприємств / О. О. Сосновська // Економіка. – № 12. – 2015. – С. 60-66.

132. Старостенко Г. Г. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / Г. Г. Старостенко, Н. В. Мірко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 224 с.

133. Стоянова О. С. Финансы и кредит : учебный курс / О. С. Стоянова. – Киев : Эльга-Н ; Ника-Центр, 2008. – 448 с.

134. Стрішенець О. М. Аналітичний огляд фінансової стійкості підприємства / О. М. Стрішенець // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2018. – № 3(15). – С. 58-66.

135. Ступка Н. М. Окремі аспекти оцінки фінансової стійкості підприємств / Н. М. Ступка // Університетські наукові записки. – 2005. – № 4 (16). – С. 348-354.

136. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств / О. О. Терещенко. – Київ: Київський національний економічний університет, 2008. – 412 с.

137. Ткач В. И. Инжиниринговый бухгалтерский учёт: становление и развитие теории / В. И. Ткач, М. В. Шумейко // Международный бухгалтерский учёт. – 2013. – № 46(292). – С. 2-8.

138. Ткаченко І. П. Оцінка фінансової стійкості підприємства та напрями її забезпечення / І. П. Ткаченко, І. А. Чувачалова, О. А. Чувачалов. // Ефективна економіка. – 2012. – № 3. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_3_15. – Станом на 25.11.2020. – Назва з екрану.

139. Ткаченко Н. В. Фінансова стійкість страхових компаній: теоретичні підходи / Ткаченко Н. В. // Фінанси України. – 2009. – № 6. – С. 104-122.

140. Фоменко А. В. Теоретичне обґрунтування визначення узагальнюючої якісної характеристики фінансового стану машинобудівних підприємств / А. В. Фоменко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2015. – № 819. – С. 97-103.

141. Фоміна О. В. Управлінський облік у торгівлі : монографія / О. В. Фоміна. – Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2016. – 468 с.

142. Хелферт Э. Техника финансового анализа / Э. Хелферт ; Пер. с англ. –10-е издание / Под редакцией Л. П. Белых. – Санкт-Петербург : Питер, 2003. – 640 с.

143. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : підручник для студентів вищих навчальних закладів / Ю. С. Цал-Цалко, Ю. Ю. Мороз, Л. А. Суліменко ; Житомирський національний агроєкологічний університет. – Видання 5-е, доповнене. – Житомир : Рута, 2012. – 608 с.

144. Цал-Цалко Ю. С. Фінансова звітність підприємств та її аналіз :

навчальний посібник / Ю. С. Цал-Цалко. – Київ : Центр учбової літератури, 2002. – 360 с.

145. Чевганова В. Я. Методичні підходи до аналізу можливості відновлення платоспроможності підприємств / В. Я. Чевганова, І. Б. Чичкало-Кондрацька // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 4. – С. 30-33.

146. Чернишов В. В. Формування системи фінансової діагностики суб'єктів господарювання промисловості : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / В. В. Чернишов ; Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця. – Харків, 2019. – 291 с.

147. Чернявська О. В. Інформаційне забезпечення управління фінансовими результатами торговельного підприємства / О. В. Чернявська, О. А. Горбунова // Вісник Маріупольського державного університету. – 2011. – (Вип. 2). – С. 107-113.

148. Шворах А. М. Сутність та обліково-аналітичне забезпечення антикризового управління підприємством в сучасних умовах господарювання / А. М. Шворах, М. Б. Кулинич, Н. І. Коваль // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 14. – С. 604-608.

149. Шенаев А. О. Понятие финансовой устойчивости: ее показатели и условия обеспечения / А. О. Шенаев // Банковские услуги. – 2008. – № 4. – С. 2-7.

150. Шеремет А. Д. Методика финансового анализа : учебное пособие / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин, Е. В. Негашев. – Москва : ИНФРАМ, 2011. – 176 с.

151. Шило В. П. Аналіз фінансового стану виробничої й комерційної діяльності підприємств : навчальний посібник / В. П. Шило. – Київ : Кондор, 2011. – 240 с.

152. Шірінян Л. В. Визначення фінансової стійкості страхових компаній і підприємств / Л. В. Шірінян // Фінанси України. – 2005. – № 9 (118). – С. 70-80.

153. Школьник І. О. Таксонометричний підхід в оцінюванні фінансової стійкості підприємств цукрової галузі / І. О. Школьник, І. В. Діденко, О. С. Гаврищенко // Бізнес Інформ. – 2018. – № 5. – С. 358-366.

154. Шморгун Н. П. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / Н. П. Шморгун, І. В. Головка. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 528 с.

155. Ющенко Н. Л. Порівняльна характеристика методологічних підходів до проведення аналізу фінансового стану підприємства / Н. Л. Ющенко // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2016. – № 2. – С. 346-356.

156. Якименко-Терещенко Н. В. Моделювання оптимізації прибутку підприємства / Н. В. Якименко-Терещенко, І. М. Клімович, // Ефективна економіка. – 2018. – № 4. – Режим доступу: <http://www/economy.nauka.ua>. – Станом на 25.11.2020. – Назва з екрану.

157. Янковий О. Г. Діагностика фінансово-економічної стійкості підприємства на основі грошових потоків / О. Г. Янковий, Г. В. Кошельок //

Вісник соціально-економічних досліджень. – 2017. – № 2-3(63-64). – С. 69-78.

158. Ясіновська І. Ф. Сучасні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємств / І. Ф. Ясіновська // Європейські перспективи. – 2016. – Випуск 2. – С. 169-175.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 – Алгоритм розрахунку показників (коефіцієнтів) ліквідності та платоспроможності підприємств
робітничого постачання у сфері роздрібно́ї торгівлі

Показник	«УРП ХДАВП»			ЗАТ «Організація робітничого постачання»			ВАТ «Очаківський відділ робітничого постачання»			ЗАТ «Рахівське торгівельне об'єднання робітничого постачання»		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Поточний (або загальний коефіцієнт покриття)	11,50	13,57	8,57	2,29	4,18	3,19	0,09	0,29	0,24	5,34	10,73	13,73
Коефіцієнт швидкої ліквідності	4,88	13,00	3,79	2,29	4,18	3,19	0,09	0,29	0,24	5,13	10,73	13,73
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,00	0,29	0,07	0,11	0,01	0,06	0,00	0,02	0,00	0,14	1,00	1,91
Чистий оборотний капітал	84,00	49,00	106,00	36,50	34,30	17,50	-39,7	-50,4	-54,3	93,40	107,00	140,00
Коефіцієнт платоспроможності (автономії або незалежності)	0,92	0,93	0,87	1,00	1,00	1,00	0,89	0,83	0,81	0,96	0,98	0,98
Коефіцієнт фінансування	0,09	0,08	0,13	0,01	0,00	0,00	0,12	0,21	0,23	0,04	0,02	0,02
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,91	0,52	0,88	0,56	0,76	0,69	-9,68	-2,48	-3,18	0,81	0,91	0,93
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,95	0,53	0,97	0,01	0,01	0,01	-0,11	-0,15	-0,17	0,14	0,16	0,20

Додаток Б

Таблиця Б.1–Структура та динаміка джерел формування фінансових ресурсів підприємства УРП ХДАВП у 2018 році

Показник	Абсолютна величина, тис. грн.		Питома вага, %		Зміни за період		
	на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду	в абсолютних величинах	у питомій вазі, %	темп приросту,%
АКТИВ							
1. Необоротні активи	5,30	4,30	6,63	4,49	-1,00	-2,13	-18,87
2. Оборотні активи	74,70	91,40	93,38	95,51	16,70	2,13	22,36
2.1 Запаси	6,30	53,50	7,88	55,90	47,20	48,03	749,21
2.2 Дебіторська заборгованість	68,30	30,20	85,38	31,56	-38,10	-53,82	-55,78
2.3 Грошові кошти	0,10	7,70	0,13	8,05	7,60	7,92	7600,00
3. Витрати майбутніх періодів	0,00	0,00	0,00	0,00	-	-	-
4. Необоротні активи та групи вибуття	0,00	0,00	0,00	0,00	-	-	-
Баланс	80,00	95,70	100,00	100,00	15,70	-	19,63
ПАСИВ							
1. Власний капітал	64,50	87,90	80,63	91,85	23,40	11,22	36,28
1.1 Статутний капітал	20,40	20,40	25,50	21,32	-	-4,18	-
1.2 Нерозподілений прибуток	44,10	67,50	55,13	70,53	23,40	15,41	53,06
2. Забезпечення наступних витрат і платежів	0,00	0,00	0,00	0,00	-	-	-
3. Довгострокові зобов'язання	0,00	0,00	0,00	0,00	-	-	-
4. Поточні зобов'язання	15,50	7,80	19,38	8,15	-7,70	-11,22	-49,68
5. Доходи майбутніх періодів	0,00	0,00	0,00	0,00	-	-	-
Баланс	80,00	95,70	100,00	100,00	15,70	-	19,63

Таблиця Б.2 – Структура та динаміка джерел формування фінансових ресурсів підприємства УРП ХДАВП у 2019 році

Показник	Абсолютна величина, тис. грн.		Питома вага, %		Зміни за період		
	на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду	в абсолютних величинах	у питомій вазі, %	темп приросту,%
АКТИВ							
1. Необоротні активи	4,00	3,00	4,04	2,44	-1,00	-1,60	-25,00
2. Оборотні активи	95,00	120,00	95,96	97,56	25,00	1,60	26,32
2.1 Запаси	4,00	67,00	4,04	54,47	63,00	50,43	1575,00
2.2 Дебіторська заборгованість	89,00	52,00	89,90	42,28	-37,00	-47,62	-41,57
2.3 Грошові кошти	2,00	1,00	2,02	0,81	-1,00	-1,21	-50,00
3. Витрати майбутніх періодів	0,00	0,00	0,00	0,00	-	-	-
4. Необоротні активи та групи вибуття	0,00	0,00	0,00	0,00	-	-	-
Баланс	99,00	123,00	100,00	100,00	24,00	-	24,24
ПАСИВ							
1. Власний капітал	92,00	109,00	92,93	88,62	17,00	-4,31	18,48
1.1 Статутний капітал	20,00	20,00	20,20	16,26	-	-3,94	-
1.2 Нерозподілений прибуток	72,00	89,00	72,73	72,36	17,00	-0,37	23,61
2. Забезпечення наступних витрат і платежів	0,00	0,00	0,00	0,00	-	-	-
3. Довгострокові зобов'язання	0,00	0,00	0,00	0,00	-	-	-
4. Поточні зобов'язання	7,00	14,00	7,07	11,38	7,00	4,31	100,00
5. Доходи майбутніх періодів	0,00	0,00	0,00	0,00	-	-	-
Баланс	99,00	123,00	100,00	100,00	24,00	-	24,24

Таблиця Б.3 – Структура та динаміка джерел формування фінансових ресурсів підприємства ЗАТ «Організація робітничого постачання» у 2017 році

Проказник	Абсолютна величина, тис. грн.		Питома вага, %		Зміни за період		
	на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду	в абсолютних величинах	у питомій вазі, %	темپ приросту,%
АКТИВ							
1. Необоротні активи	3253,00	3079,90	97,18	97,94	-173,10	0,76	-5,32
2. Оборотні активи	94,40	64,70	2,82	2,06	-29,70	-0,76	-31,46
2.1 Запаси	42,50	19,00	1,27	0,60	-23,50	-0,67	-55,29
2.2 Дебіторська заборгованість	40,30	38,00	1,20	1,21	-2,30	0,00	-5,71
2.3 Грошові кошти	3,20	3,10	0,10	0,10	-0,10	0,00	-3,13
3. Витрати майбутніх періодів							
4. Необоротні активи та групи вибуття							
Баланс	3347,40	3144,60	100,00	100,00	-202,80	-	-6,06
ПАСИВ							
1. Власний капітал	3284,90	3116,40	98,13	99,10	-168,50	0,97	-5,13
1.1 Статутний капітал	5827,00	5827,00	174,08	185,30	0,00	11,23	0,00
1.2 Нерозподілений прибуток	-2542,00	-2710,60	-75,94	-86,20	-168,60	-10,26	6,63
3. Довгострокові зобов'язання							
4. Поточні зобов'язання	62,50	28,20	1,87	0,90	-34,30	-0,97	-54,88
5. Доходи майбутніх періодів							
Баланс	3347,40	3144,60	100,00	100,00	-202,80	-	-6,06

Таблиця Б.4 – Структура та динаміка джерел формування фінансових ресурсів підприємства ЗАТ «Організація робітничого постачання» у 2018 році

Показники	Абсолютна величина, тис. грн.		Питома вага, %		Зміни за період		
	на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду	в абсолютних величинах	у питомій вазі, %	темп приросту,%
АКТИВ							
1. Необоротні активи	3079,90	6121,60	97,94	99,27	3041,70	1,33	98,76
2. Оборотні активи	64,70	45,10	2,06	0,73	-19,60	-1,33	-30,29
2.1 Запаси	19,00	13,00	0,60	0,21	-6,00	-0,39	-31,58
2.2 Дебіторська заборгованість	38,00	32,00	1,21	0,52	-6,00	-0,69	-15,79
2.3 Грошові кошти	3,10	0,10	0,10	0,00	-3,00	-0,10	-96,77
3. Витрати майбутніх періодів							
4. Необоротні активи та групи вибуття							
Баланс	3144,60	6168,70	100,00	100,00	3022,10	-	96,10
ПАСИВ							
1. Власний капітал	3116,40	6157,90	99,10	99,82	3041,50	0,72	97,60
1.1 Статутний капітал	5827,00	5827,00	185,30	94,46	0,00	-90,84	0,00
1.2 Нерозподілений прибуток	-2710,60	-2687,00	-86,20	-43,56	23,60	42,64	-0,87
1.3. Додатково вкладений капітал	0,00	3018,00	0,00	48,92	3018,00	48,92	0,00
4. Поточні зобов'язання	28,20	10,80	0,90	0,18	-17,40	-0,72	-61,70
5. Доходи майбутніх періодів							
Баланс	3144,60	6168,70	100,00	100,00	3024,10	-	96,17

Таблиця Б.5 – Структура та динаміка джерел формування фінансових ресурсів підприємства ЗАТ «Організація робітничого постачання» у 2019 році

Проказник	Абсолютна величина, тис. грн.		Питома вага, %		Зміни за період		
	на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду	в абсолютних величинах	у питомій вазі, %	темп приросту,%
АКТИВ							
1. Необоротні активи	6123,60	3041,90	99,27	99,17	-3081,70	-0,10	-50,32
2. Оборотні активи	45,10	25,50	0,73	0,83	-19,60	0,10	-43,46
2.1 Запаси	13,00	10,00	0,21	0,33	-3,00	0,12	-23,08
2.2 Дебіторська заборгованість	32,00	15,00	0,52	0,49	-17,00	-0,03	-53,13
2.3 Грошові кошти	0,10	0,50	0,00	0,02	0,40	0,01	400,00
4. Необоротні активи та групи вибуття							
Баланс	6168,70	3067,40	100,00	100,00	-3101,30	-	-50,27
ПАСИВ							
1. Власний капітал	6157,90	3059,40	99,82	99,74	-3098,50	-0,09	-50,32
1.1 Статутний капітал	5827,00	5827,00	94,46	189,97	0,00	95,50	0,00
1.2 Нерозподілений прибуток	-2687,10	-2767,60	-43,56	-90,23	-80,50	-46,67	3,00
1.3. Додатково вкладений капітал	3018,00	0,00	48,92	0,00	-3018,00	-48,92	-100,00
4. Поточні зобов'язання	10,80	8,00	0,18	0,26	-2,80	0,09	-25,93
5. Доходи майбутніх періодів							
Баланс	6168,70	3067,40	100,00	100,00	-3101,30	-	-50,27

Таблиця Б.6 – Структура та динаміка джерел формування фінансових ресурсів підприємства ВАТ «Очаківський відділ робітничого постачання» у 2017 році

Проказник	Абсолютна величина, тис. грн.		Питома вага, %		Зміни за період		
	на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду	в абсолютних величинах	у питомій вазі, %	темپ приросту,%
АКТИВ							
1. Необоротні активи	410,50	390,40	95,22	98,96	-20,10	3,74	-4,90
2. Оборотні активи	20,60	4,10	4,78	1,04	-16,50	-3,74	-80,10
2.1 Запаси	14,60	3,90	3,39	0,99	-10,70	-2,40	-73,29
2.2 Дебіторська заборгованість	2,30	0,00	0,53	0,00	-2,30	-0,53	-100,00
2.3 Грошові кошти	0,60	0,20	0,14	0,05	-0,40	-0,09	-66,67
3. Витрати майбутніх періодів							
4. Необоротні активи та групи вибуття							
Баланс	431,10	394,50	100,00	100,00	-36,60	-	-8,49
ПАСИВ							
1. Власний капітал	379,80	350,70	88,10	88,90	-29,10	0,80	-7,66
1.1 Статутний капітал	50,70	50,70	11,76	12,85	0,00	1,09	0,00
1.2 Нерозподілений прибуток	-113,30	-134,20	-26,28	-34,02	-20,90	-7,74	18,45
1.3. Резервний	4,80	4,80	1,11	1,22	0,00	0,00	0,00
1.4.. Додатково вкладений капітал	437,80	429,40	101,55	108,85	-8,40	7,29	-1,92
4. Поточні зобов'язання	51,30	43,80	11,90	11,10	-7,50	-0,80	-14,62
5. Доходи майбутніх періодів							
Баланс	431,10	394,50	100,00	100,00	-36,60	-	-8,49

Таблиця Б.7 – Структура та динаміка джерел формування фінансових ресурсів підприємства ВАТ «Очаківський відділ робітничого постачання» у 2018 році

Проказник	Абсолютна величина, тис. грн.		Питома вага, %		Зміни за період		
	на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду	в абсолютних величинах	у питомій вазі, %	темп приросту,%
АКТИВ							
1. Необоротні активи	390,40	387,60	98,96	95,02	-2,80	-3,94	-0,72
2. Оборотні активи	4,10	20,30	1,04	4,98	16,20	3,94	395,12
2.1 Запаси	3,90	14,40	0,99	3,53	10,50	2,54	269,23
2.2 Дебіторська заборгованість	0,00	3,30	0,00	0,81	3,30	0,81	0,00
2.3 Грошові кошти	0,20	1,60	0,05	0,39	1,40	0,34	700,00
3. Витрати майбутніх періодів							
4. Необоротні активи та групи вибуття							
Баланс	394,50	407,90	100,00	100,00	13,40	-	3,40
ПАСИВ							
1. Власний капітал	350,70	337,20	88,90	82,67	-13,50	-6,23	-3,85
1.1 Статутний капітал	50,70	50,70	12,85	12,43	0,00	-0,42	0,00
1.2 Нерозподілений прибуток	-134,30	-147,70	-34,04	-36,21	-13,40	-2,17	9,98
1.3. Резервний	4,80	4,80	1,22	1,18	0,00	0,00	0,00
1.4.. Додатково вкладений капітал	429,40	429,40	108,85	105,27	0,00	-3,58	0,00
4. Поточні зобов'язання	43,80	70,70	11,10	17,33	26,90	6,23	61,42
5. Доходи майбутніх періодів							
Баланс	394,50	407,90	100,00	100,00	13,40	-	3,40

Таблиця Б.8 – Структура та динаміка джерел формування фінансових ресурсів підприємства ВАТ «Очаківський відділ робітничого постачання» у 2019 році

Проказник	Абсолютна величина, тис. грн.		Питома вага, %		Зміни за період		
	на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду	в абсолютних величинах	у питомій вазі, %	темп приросту,%
АКТИВ							
1. Необоротні активи	387,60	368,50	95,02	95,57	-19,10	0,54	-4,93
2. Оборотні активи	20,30	17,10	4,98	4,43	-3,20	-0,54	-15,76
2.1 Запаси	14,40	13,90	3,53	3,60	-0,50	0,07	-3,47
2.2 Дебіторська заборгованість	3,30	1,80	0,81	0,47	-1,50	-0,34	-45,45
2.3 Грошові кошти	1,60	0,10	0,39	0,03	-1,50	-0,37	-93,75
3. Витрати майбутніх періодів							
4. Необоротні активи та групи вибуття							
Баланс	407,90	385,60	100,00	100,00	-22,30	-	-5,47
ПАСИВ							
1. Власний капітал	337,20	314,20	82,67	81,48	-23,00	-1,18	-6,82
1.1 Статутний капітал	50,70	50,70	12,43	13,15	0,00	0,72	0,00
1.2 Нерозподілений прибуток	-147,70	-170,70	-36,21	44,27	318,40	80,48	-215,57
1.3. Резервний	4,80	4,80	1,18	1,25	0,00	0,00	0,00
1.4.. Додатково вкладений капітал							
4. Поточні зобов'язання	70,70	71,40	17,33	18,52	0,70	1,18	0,99
5. Доходи майбутніх періодів							
Баланс	407,90	385,60	100,00	100,00	-22,30	-	-5,47

Таблиця Б.9 – Структура та динаміка джерел формування фінансових ресурсів підприємства ЗАТ «Рахівське торгівельне об'єднання робітничого постачання» у 2017 році

Проказник	Абсолютна величина, тис. грн.		Питома вага, %		Зміни за період		
	на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду	в абсолютних величинах	у питомій вазі, %	темп приросту,%
АКТИВ							
1. Необоротні активи	533,00	461,00	49,19	66,25	-72,00	17,05	-13,51
2. Оборотні активи	335,50	114,90	30,96	16,51	-220,60	-14,45	-65,75
2.1 Запаси	258,00	49,20	23,81	7,07	-208,80	-16,74	-80,93
2.2 Дебіторська заборгованість	67,50	62,60	6,23	9,00	-4,90	2,77	-7,26
2.3 Грошові кошти	10,00	3,10	0,92	0,45	-6,90	-0,48	-69,00
3. Витрати майбутніх періодів	215,00	120,00	19,84	17,24	-95,00	-2,60	-44,19
Баланс	1083,50	695,90	100,00	100,00	-387,60	-	-35,77
ПАСИВ							
1. Власний капітал	668,50	670,20	61,70	96,31	1,70	34,61	0,25
1.1 Статутний капітал	9,00	9,00	0,83	1,29	0,00	0,46	0,00
1.2 Нерозподілений прибуток	-57,80	-56,10	-5,33	-8,06	1,70	-2,73	-2,94
1.3. Інший додатковий капітал	717,30	717,30	66,20	103,08	0,00	36,87	0,00
2. Забезпечення наступних виплат і платежів	4,20	4,20	0,39	0,60	0,00	0,00	0,00
4. Поточні зобов'язання	410,80	21,50	37,91	3,09	-389,30	-34,82	-94,77
Баланс	1083,50	695,90	100,00	100,00	-387,60	-	-35,77

Таблиця Б.10 – Структура та динаміка джерел формування фінансових ресурсів підприємства ЗАТ «Рахівське торгівельне об'єднання робітничого постачання» у 2018 році

Проказник	Абсолютна величина, тис. грн.		Питома вага, %		Зміни за період		
	на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду	в абсолютних величинах	у питомій вазі, %	темп приросту,%
АКТИВ							
1. Необоротні активи	461,00	461,00	66,25	66,56	0,00	0,32	0,00
2. Оборотні активи	114,90	118,80	16,51	17,15	3,90	0,64	3,39
2.1 Запаси	49,20	42,70	7,07	6,17	-6,50	-0,90	-13,21
2.2 Дебіторська заборгованість	62,60	65,00	9,00	9,38	2,40	0,39	3,83
2.3 Грошові кошти	3,10	11,10	0,45	1,60	8,00	1,16	258,06
3. Витрати майбутніх періодів	120,00	112,80	17,24	16,29	-7,20	-0,96	-6,00
Баланс	695,90	692,60	100,00	100,00	-3,30	-	-0,47
ПАСИВ							
1. Власний капітал	670,20	677,50	96,31	97,82	7,30	1,51	1,09
1.1 Статутний капітал	9,00	9,00	1,29	1,30	0,00	0,01	0,00
1.2 Нерозподілений прибуток	-56,10	-48,80	-48,80	-7,05	7,30	41,75	-13,01
1.3. Інший додатковий капітал	717,30	717,30	103,08	103,57	0,00	0,49	0,00
2. Забезпечення наступних виплат і платежів	4,20	4,20	0,60	0,61	0,00	0,00	0,00
4. Поточні зобов'язання	21,50	10,90	3,09	1,57	-10,60	-1,52	-49,30
Баланс	695,90	692,60	100,00	100,00	-3,30	-	-0,47

Таблиця Б.11 – Структура та динаміка джерел формування фінансових ресурсів підприємства ЗАТ «Рахівське торгівельне об'єднання робітничого постачання» у 2019 році

Проказник	Абсолютна величина, тис. грн.		Питома вага, %		Зміни за період		
	на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду	в абсолютних величинах	у питомій вазі, %	темپ приросту,%
АКТИВ							
1. Необоротні активи	461,00	461,00	66,62	65,48	0,00	-1,14	0,00
2. Оборотні активи	118,00	151,00	17,05	21,45	33,00	4,40	27,97
2.1 Запаси	42,00	34,00	6,07	4,83	-8,00	-1,24	-19,05
2.2 Дебіторська заборгованість	65,00	96,00	9,39	13,64	31,00	4,24	47,69
2.3 Грошові кошти	11,00	21,00	1,59	2,98	10,00	1,39	90,91
3. Витрати майбутніх періодів	113,00	92,00	16,33	13,07	-21,00	-3,26	-18,58
Баланс	692,00	704,00	100,00	100,00	12,00	-	1,73
ПАСИВ							
1. Власний капітал	677,00	689,00	97,83	97,87	12,00	0,04	1,77
1.1 Стагунний капітал	9,00	9,00	1,30	1,28	0,00	-0,02	0,00
1.2 Нерозподілений прибуток	-49,00	-37,00	-48,80	-5,26	12,00	43,54	-24,49
1.3. Інший додатковий капітал	717,30	717,30	103,66	101,89	0,00	-1,77	0,00
2. Забезпечення наступних виплат і платежів	4,00	4,00	0,58	0,57	0,00	0,00	0,00
4. Поточні зобов'язання	11,00	11,00	1,59	1,56	0,00	-0,03	0,00
Баланс	692,00	704,00	100,00	100,00	12,00	-	1,73

Додаток В

Таблиця В.1 – Показники ліквідності балансу «Відокремленого підрозділу підприємств управління робітничого постачання ХДАВП» у 2017 - 2019 роках

Стаття активу	Джерело інформації, форма №1	На початок 2017 р., тис. грн.	На кінець 2017р., тис. грн.	На кінець 2018 р., тис. грн.	На кінець 2019р., тис. грн.	Стаття пасиву	Джерело інформації, форма №1	На початок 2017 р., тис. грн.	На кінець 2017 р., тис. грн.	На кінець 2018 р., тис. грн.	На кінець 2019 р., тис. грн.
1.Найбільш ліквідні активи, А1	р. (1160 +1165)	0,1	8,0	2,0	1,0	1.Найбільш термінові зобов'язання, П1	р.(1615+1620 +1625+1630+ 1660+1690)	15,5	8,0	7,0	14,0
2.Активи, що швидко реалізуються, А2	р. (1125 + 1130+ 1135+1155+1190)*	68,3	31,0	89,0	52,0	2.Короткострокові пасиви, П2	р.(1600+1610)	0,0	0,0	0,0	0,0
3.Активи, що повільно реалізуються, А3	р. (1100 + 1110+. 1170)	6,3	53,0	4,0	67,0	3.Довгострокові пасиви, П3	р. (1500+ 1510,+1515)	0,0	0,0	0,0	0,0
4.Активи, що важко реалізуються А4	р. (1095 +1200)	5,3	4,0	4,0	3,0	4.Постійні пасиви, П4	р. (1495+ 1520+1525+ 1660+1665+ 1700)	64,5	88,0	92,0	109,0

Таблиця В.2 – Показники ліквідності балансу ВАТ «Очаківського відділу робітничого постачання» у 2017 - 2019 роках

Стаття активу	Джерело інформації, форма №1	На початок 2017 р., тис. грн.	На кінець 2017 р., тис. грн.	На кінець 2018 р., тис. грн.	На кінець 2019 р., тис. грн.	Стаття пасиву	Джерело інформації, форма №1	На початок 2017 р., тис. грн.	На кінець 2017 р., тис. грн.	На кінець 2018 р., тис. грн.	На кінець 2019р., тис. грн.
1.Найбільш ліквідні активи, А1	р. (1160 +1165)	0,6	0,2	1,6	0,1	1.Найбільш термінові зобов'язання, П1	р.(1615+1620+1625+1630 + 1660+1690)	25	43,8	70,7	71,4
2.Активи, що швидко реалізуються, А2	р. (1125 + 1130+ 1135+1155+1190)*	2,3	0	3,3	1,4	2.Короткострокові пасиви, П2	р.(1600+1610)	0	0	0	0
3.Активи, що повільно реалізуються, А3	р. (1100 + 1110+. 1170)	17,7	3,9	15,4	15,6	3.Довгострокові пасиви, П3	р. (1500+ 1510,+1515)	0	0	0	0
4.Активи, що важко реалізуються А4	р. (1095 +1200)	410,5	390,4	387,6	368,5	4.Постійні пасиви, П4	р. (1495+ 1520+1525+ 1660+1665+ 1700)	379,8	350,7	337,2	314,2

Продовження додатку В

Таблиця В.3 – Показники ліквідності балансу ЗАТ «Рахівського торгівельного об'єднання робітничого постачання» у 2017 - 2019 роках

Стаття активу	Джерело інформації, форма №1	На початок 2008 р., тис. грн.	На кінець 2008 р., тис. грн.	На кінець 2009 р., тис. грн.	На кінець 2010 р., тис. грн.	Стаття пасиву	Джерело інформації, форма №1	На початок 2008 р., тис. грн.	На кінець 2008 р., тис. грн.	На кінець 2009 р., тис. грн.	На кінець 2010 р., тис. грн.
1.Найбільш ліквідні активи, А1	р. (1160 +1165)	20,1	10,1	11	21	1.Найбільш термінові зобов'язання, П1	р.(1615+1620+1625+1630 + 1660+1690)	160,8	21,5	11	11
2.Активи, що швидко реалізуються, А2	р. (1125 + 1130+ 1135+1155+1190)*	67,5	62,6	65	96	2.Короткострокові пасиви, П2	р.(1600+1610)	250	0	0	0
3.Активи, що повільно реалізуються, А3	р. (1100 + 1110+. 1170)	473	169,2	155	126	3.Довгострокові пасиви, П3	р. (1500+ 1510,+1515)	0	0	0	0
4.Активи, що важко реалізуються А4	р. (1095 +1200)	533	461	461	461	4.Постійні пасиви, П4	р. (1495+ 1520+1525+ 1660+1665+ 1700)	672,7	671,4	681	693

Таблиця В.4 – Показники ліквідності балансу ЗАТ «Організація робітничого постачання» у 2017 – 2019 роках

Стаття активу	Джерело інформації,	На початок 2008 р., тис. грн.	На кінець 2008 р., тис. грн.	На кінець 2009 р., тис. грн.	На кінець 2010 р., тис. грн.	Стаття пасиву	Джерело інформації,	На початок 2008 р., тис. грн.	На кінець 2008 р., тис. грн.	На кінець 2009 р., тис. грн.	На кінець 2010 р., тис. грн.
	форма №1						форма №1				
1.Найбільш ліквідні активи, А1	р. (1160 +1165)	3,2	3,1	0,1	0,5	1.Найбільш термінові зобов'язання, П1	р.(1615+1620+1625+1630+1660+1690)	62,5	28,2	10,8	8
2.Активи, що швидко реалізуються, А2	р. (1125 + 1130+ 1135+1155+ 1190)*	40,3	38	32	15	2.Короткострокові пасиви, П2	р.(1600+1610)	0	0	0	0
3.Активи, що повільно реалізуються, А3	р. (1100 + 1110+. 1170)	50,9	23,6	13	10	3.Довгострокові пасиви, П3	р. (1500+ 1510,+1515)	0	0	0	0
4.Активи, що важко реалізуються А4	р. (1095 +1200)	3253	3079,9	6123,6	3041,9	4.Постійні пасиви, П4	р. (1495+ 1520+1525 + 1660+1665 + 1700)	3284,9	3116,4	6157,9	3059,4

Наукове видання

**НАГОРНА ІРИНА ВОЛОДИМИРІВНА
КУЗНЕЦОВА СВІТЛАНА ОЛЕКСАНДРІВНА
ПОЛЬОВА ТЕТЯНА ВОЛОДИМИРІВНА
МЕЛЬНИЧУК МАРИНА ОЛЕКСІЇВНА
ДЯЧЕНКО КАТЕРИНА СЕРГІЇВНА
ПОРСЮРОВА ІРИНА ПЕТРІВНА
КЛІМОВИЧ ІРИНА МИКОЛАЇВНА
БАШИРОВА ГЮНАЙ**

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ
СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ**

МОНОГРАФІЯ

Підписано до друку 17.12.2020 Формат 60x84 1/16. Папір офсет. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. _____. Тираж 100 прим. Зам. № _____

**Видавництво та друк
ФОП Іванченко І.С.**

пр. Тракторобудівників, 89-а/62, м. Харків, 61135.
тел.: +38 (050/093) 40-243-50.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої діяльності до державного реєстру
видавців, виготівників та розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4388 від 15.08.2012р.
www.monograf.com.ua